

Nr 86

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen; given Stockholms slott den 8 februari 1957.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ivar Persson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen. Enligt förslaget skall följande grundläggande juridiska och samhällsvetenskapliga examina finnas, nämligen 1) en juridisk examen, juris kandidatexamen, 2) en examen avseende en kombinerad juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning, juridisk-samhällsvetenskaplig examen, samt 3) en med dessa likvärdig på samhällsvetenskapliga studier inriktad examen, filosofisk-samhällsvetenskaplig examen. Studietiden förutsättes bli för de två förstnämnda examina 4 1/2 år och för den sistnämnda 4 år.

Den föreslagna omläggningen av utbildningen förutsätter en betydande utbyggnad av de juridiska fakulteternas personalorganisation. För omläggningens genomförande erfordras 4 professurer, därav 3 i allmän rättslära (Uppsala, Lund och Stockholm) och 1 i finansrätt med finansvetenskap (Stockholm), 14 precepturer, 3 befattningar som biträdande lärare ävensom 17 assistent- och amanuensbefattningar samt ett antal biträdestjänster.

I fråga om de humanistiska fakulteterna, där resurserna i de samhällsvetenskapliga ämnena under den senaste 10-årsperioden väsentligt för-

stärkts, avser förslaget inrättande av 2 professurer i företagsekonomi (Uppsala och Lund), 9 befattningar som biträdande lärare och 2 som förste assistent.

Förändringarna i personalorganisationen skall enligt förslaget genomföras successivt under loppet av fyra budgetår med början budgetåret 1958/59.

Den sammanlagda årliga kostnadsökningen, sedan utbildningsreformen helt genomförts, beräknas till i avrundat tal 1 220 000 kronor. Vidare erfordras engångsanslag å tillhoppa 80 000 kronor.

Utdrag ur protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 februari 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, STRÅNG, ERICSSON, ANDERSSON, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, NÄSGÅRD, KLING, ELIASSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, fråga om *omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen* och anför därvid följande.

I. Inledning

1. Gällande bestämmelser, föreliggande reformförslag m. m.

Gällande stadga angående juridiska examina är av år 1935. Beträffande juris kandidatexamen bygger denna stadga i det väsentliga på 1904 års stadga angående juridiska examina. Utfärdandet av 1935 års stadga var närmast betingat av tillkomsten av statsvetenskaplig examen. Samtidigt avskaffades kansliexamen.

Examensämnena i juris kandidatexamen är fördelade på två grupper. Till den första gruppen hör rättshistoria, juridisk encyklopedi, romersk rätt, nationalekonomi, finansrätt och statsrätt med folkrätt. Till den andra gruppen hör civilrätt I, civilrätt II, civilrätt III, straffrätt, förvaltningsrätt, processrätt och internationell privaträtt. Bland de till den första gruppen hörande ämnena äger den studerande rätt att utesluta ettdera av ämnena romersk rätt och nationalekonomi. I examen ingår två obligatoriska kurser, nämligen en propedeutisk kurs i juridik och en praktisk kurs. För examens godkännande fordras, att den studerande erhållit minst betyget Godkänd i alla de ämnen som kräves för examen ävensom nöjaktigt genomgått den propedeutiska kursen och den praktiska kursen. Fakulteten kan på vissa villkor bevilja befrielse från skyldighet att genomgå den praktiska kursen.

Stadgan angående statsvetenskaplig examen är av år 1935. Enligt stadgan kan statsvetenskaplig examen avläggas antingen inom juridisk fakultet (statsvetenskaplig-juridisk examen) eller inom filosofisk fakultet (statsvetenskaplig-filosofisk examen). Båda examina berättigar till titeln *politices magister*.

Statsvetenskaplig-juridisk examen består av en statsvetenskaplig och en juridisk avdelning. Examensämnen i den förra är nationalekonomi, statistik och statskunskap. Nationalekonomi skall alltid ingå i examen med minst två betygsenheter; i de båda övriga ämnena skall den studerande ha erhållit minst två betygsenheter, nämligen minst en betygsenhet i vardera av dessa ämnen eller ock minst två betygsenheter i ett av dem. I examen kan dessutom medtagas varje annat ämne, som tillhör de filosofiska fakulteterna. Examensämnen i den juridiska avdelningen är privaträtt (huvudgrunderna i civilrätt och speciell privaträtt) samt finansrätt, statsrätt med folkrätt och förvaltningsrätt, vilka fyra ämnen alltid skall ingå i examen. Härvid kräves minst betyget *Med beröm godkänd* i åtminstone ett av de tre senare ämnena och minst betyget *Godkänd* i den juridiska avdelningens övriga ämnen. Dessutom kan i examen medtagas juridisk encyklopedi och rättshistoria. För examens godkännande fordras, att den studerande nöjaktigt genomgått den propedeutiska kursen i juridik.

Examensämnena i statsvetenskaplig-filosofisk examen är nationalekonomi, statistik, statskunskap, geografi, historia, praktisk filosofi, sociologi och matematik. Av dessa ämnen skall de tre förstnämnda alltid ingå i examen. För examens godkännande fordras — förutom den propedeutiska kursen i juridik — att den studerande erhållit sammanlagt minst sju betygsenheter i högst fyra ämnen och därvid antingen sammanlagt sju betygsenheter i nationalekonomi, statistik och statskunskap eller minst sex betygsenheter i dessa tre ämnen och minst betyget *Godkänd* i ett av de övriga examensämnena eller ock minst fem betygsenheter i de tre obligatoriska ämnena, varav minst betyget *Med beröm godkänd* i två ämnen, och minst två betygsenheter i ett av övriga examensämnena. I examen kan dessutom medtagas varje annat ämne, som tillhör de filosofiska fakulteterna.

Frågan om en reformering av den samhällsvetenskapliga utbildningen behandlades av 1942 års *socialutbildningskommitté* i deras år 1946 framlagda betänkande med utredning och förslag rörande statsvetenskapliga examina m. m. (SOU 1946: 30). Beträffande den kombinerade examenstypen framhöll de sakkunniga, att en på lämpligt sätt konstruerad sådan examen måste vara av värde för statsförvaltningen. Juris kandidatexamen kunde nämligen ur förvaltningssynpunkt icke anses äga företräde framför en utbildning, i vilken jämte ett ej alltför ringa juridiskt kunskapsmått ingick kunskaper rörande bland annat samhällets ekonomiska, sociala och politiska struktur. På grund av dels frånvaron av en lämpligt organi-

serad förvaltningspraktik, dels examens ej helt lämpliga utformning ansågs emellertid den gällande statsvetenskaplig-juridiska examen icke ha nått den uppskattning inom förvaltningen, som man skulle kunnat förvänta. De sakkunniga ansåg sig böra föreslå vissa ändringar i denna examen. Sålunda förordade de sakkunniga bl. a. en förstärkning av det juridiska inslaget i examen. Full enighet förelåg bland de sakkunniga i fråga om bibehållandet av en kombinerad juridisk-samhällsvetenskaplig examenstyp. Betydligt större meningsskiljaktigheter rådde i fråga om den rent samhällsvetenskapliga examenstypen. Bibehållandet av en dylik examen förordades av de sakkunnigas majoritet, men fyra av de nio sakkunniga reserverade sig häremot och föreslog, att nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen helt skulle avskaffas. En femte sakkunnig anförde i ett särskilt yttrande, att han helst sett, att denna utbildningslinje hade anordnats inom ramen för filosofisk ämbetsexamen. Socialutbildningssakkunnigas förslag blev vid remissbehandlingen föremål för åtskillig kritik och föranledde icke några ändringar av gällande examensbestämmelser.

Då en översyn av *j u r i s t u t b i l d n i n g e n* ansågs påkallad med hänsyn till bl.a. de påtagliga brister, varmed denna utbildning vore behäftad, och den *s a m h ä l l s v e t e n s k a p l i g a* utbildningen samtidigt syntes böra bli föremål för förnyad utredning, utverkade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Weijne, den 3 januari och den 8 april 1949 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för att inom departementet verkställa utredning angående de juridiska och samhällsvetenskapliga examina samt i samband därmed stående utbildningsfrågor. De av departementschefen med stöd av nämnda bemyndigande tillkallade sakkunniga antog benämningen *1949 års kommitté för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen*.

Kommittén avgav den 12 november 1949 en *promemoria om inrättande av ett rättsvetenskapligt forskningsråd* (SOU 1949: 52). De av kommittén i nämnda promemoria framlagda förslagen ledde bl. a. till att det dåvarande samhällsvetenskapliga forskningsrådets verksamhetsområde utvidgades till att omfatta även rättsvetenskap. Förslag härom framlades i 1954 års statsverksproposition (VIII ht, p. 350).

Den 27 april 1953 avlämnade kommittén *betänkande om den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen* (SOU 1953: 15 och 16). Betänkandet är undertecknat av professorn Ragnar Bergendal, ordförande, advokaten Bertil Ahrnborg, professorn Per Olof Ekelöf, byråchefen Erland von Hofsten, juris kandidaten och politices magistern Börje Langendorf, f. d. lagmannen G. Lindstedt, professorn Seve Ljungman, politices magistern Gunnar Löwegren, numera överdirektören Erik Montell, professorn Tord Palander, byråchefen Gustaf Persson, direktören Åke G. Wickman samt rektorn Arne Wählstrand.

Över betänkandet har, efter remiss, utlåtande avgivits av kanslern för rikets universitet som överlämnat av honom från universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg samt Stockholms högskola infordrade yttranden, lärarråden vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg, Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för övre Norrland, riksåklagarämbetet, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens lönenämnd, statens befordringsnämnd, lantbruksstyrelsen, försvarets civilförvaltning, riksförsäkringsanstalten, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, fångvårdsstyrelsen, pensionsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, kammarkollegiet, kommerskollegium, statistiska centralbyrån och statens organisationsnämnd, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms län, Uppsala län, Södermanlands län, Jönköpings län, Kronobergs län, Malmöhus län, Göteborgs- och Bohus län och Kopparbergs län samt kompetensutredningen. Vidare har vissa organisationer och sammanslutningar beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet. Med anledning härav har yttranden inkommit från svenska stadsförbundet, svenska arbetsgivarföreningen, Sveriges industriförbund, svenska bankföreningen, bankjuristernas förening, svenska försäkringsbolagens riksförbund, försäkringsjuridiska föreningen, handelskamrarnas nämnd, Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, Sveriges grossistförbund, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, föreningen Sveriges stadsfiskaler, föreningen Sveriges landsfiskaler, svenska kriminalistföreningen, landsorganisationen i Sverige, tjänstemännens centralorganisation, Sveriges juristförbund, Sveriges samhällsvetareförbund (förut statsvetenskapliga intresseförbundet) samt Sveriges förenade studentkårer.

Vid avgivandet av sitt utlåtande bereddes kanslern under hand tillfälle att taga del av de yttranden, som inkommit till ecklesiastikdepartementet från myndigheter samt organisationer och sammanslutningar. Kanslern, som avgav sitt utlåtande i december 1954, har däri framlagt ett självständigt, helt utarbetat förslag.

Kommittén har i sitt betänkande föreslagit, att följande grundläggande juridiska och samhällsvetenskapliga examina skall finnas, nämligen 1) en juridisk examen, juris kandidatexamen, 2) en examen avseende kombinerad juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning, juris politices magisterexamen, 3) en med dessa likvärdig på samhällsvetenskapliga studier inriktad examen, politices magisterexamen, samt 4) en samhällsvetenskaplig examen med kortare studietid, politices kandidatexamen. Två reservanter inom kommittén har förordat, att i juris kandidatexamen skall inrymmas ett starkare samhällsvetenskapligt inslag än vad kommitténs förslag innebär och att nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen skall avskaffas utan att ersättas av någon annan examen, som avser en kombinerad juri-

disk och samhällsvetenskaplig utbildning. Kanslern har i sitt utlåtande föreslagit, att juridiska och samhällsvetenskapliga studier skall leda fram till två grundläggande examina: juris kandidatexamen och en rent samhällsvetenskaplig examen, *politices magisterexamen*.

I skrivelse den 4 mars 1955 till Kungl. Maj:t har strafflagberedningen bl. a. understrukit angelägenheten av att en professur i kriminologi snarast inrättas vid Stockholms högskola.

Till ecklesiastikdepartementet har vidare inkommit ett flertal skrivelser rörande omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen, bl. a. tre likalydande, i mars 1955 dagtecknade skrivelser från professorerna och docenterna vid de juridiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund och stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola samt en i juni 1955 dagtecknad skrivelse från Sveriges samhällsvetareförbund.

2. Departementschefen

Föreliggande förslag till omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen var i samband med budgetberedningen hösten 1955 föremål för överväganden inom ecklesiastikdepartementet. I 1956 års statsverksproposition (VIII ht, p. 77) redogjorde jag i korthet för kommitténs betänkande och förslag, kanslerns remissutlåtande och däri framlagt förslag samt övriga utlåtanden över betänkandet. I anslutning härtill uttalade jag, att jag — efter den beredning av de föreliggande förslagen som ägt rum — kommit till den uppfattningen, att kanslerns förslag i vad gällde juristutbildningen i stort sett kunde godtagas, men att dennes förslag beträffande den samhällsvetenskapliga utbildningen behövde ytterligare övervägas inom departementet, bland annat med sikte på bibehållande av en statsvetenskaplig-juridisk examen. Vidare framhöll jag, att det var min avsikt att slutföra beredningen av ärendet till sådan tidpunkt, att förslag till omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen kunde föreläggas 1957 års riksdag. Ehuru ärendets beredning ännu icke slutförts, förklarade jag mig likväl — på grundval av den föreliggande utredningen — beredd att föreslå, att en preceptur i civilrätt skulle inrättas vid universitetet i Uppsala från och med budgetåret 1956/57. I proposition nr 108 till 1956 års riksdag angående anslag för budgetåret 1956/57 till Stockholms högskola m. m. föreslog jag även, att en preceptur i straffrätt skulle inrättas vid högskolan från och med sistnämnda budgetår. I skrivelser nr 202 (SU 78) och nr 303 (SU 142) anmälde riksdagen bl. a., att riksdagen bifallit förslagen om inrättande av förutnämnda precepturer.

På min framställning bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 13

april 1956 mig att tillkalla två sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med översyn av föreliggande förslag till omläggning av den samhällsvetenskapliga utbildningen m. m. Med anledning härav tillkallade jag samma dag såsom sakkunniga för nämnda ändamål professorn vid Stockholms högskola F. F. Schmidt och professorn vid universitetet i Lund N. N. Stjernquist.

I årets statsverksproposition (VIII ht; p. 74) uttalade jag, att beredningen av ifrågavarande ärende i dess helhet beräknades vara slutförd inom kort och att avsikten var att därefter i särskild proposition förelägga innevarande års riksdag förslag i ämnet. Jag förklarade vidare, att jag därvid komme att förorda, att den avsedda omläggningen av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen skulle genomföras successivt under loppet av fyra budgetår med början budgetåret 1958/59. För budgetåret 1957/58 räknade jag icke med någon ändring i personalorganisationen för juridiska fakulteten vid universitetet i Uppsala. Vad däremot beträffar juridiska fakulteten vid universitetet i Lund och stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola ansåg jag mig — i avbidan på omläggningens genomförande — böra föreslå en förstärkning av lärarkrafterna från och med nästa budgetår genom inrättande vid såväl fakulteten som avdelningen av en preceptor i civilrätt (VIII ht; p. 80 och 99).

De av mig tillkallade utredningsmännen har numera redovisat huvuddelen av sitt uppdrag i en promemoria angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen. Utredningsmännen har vid utarbetandet av promemorian haft samråd med universitetskanslern.

Utredningsmännen har därjämte avgivit en promemoria angående juridiska lärdomsprov och akademisk lärartjänstgöring som befodringsgrunder m. m. samt en promemoria angående regler för förening av tjänst som professor, preceptor eller docent vid juridisk fakultet med förordnande vid hovrätt. De har vidare förklarat sig ha för avsikt att i särskilda promemorior till närmare behandling upptaga frågan om praktiktjänster inom förvaltningen samt frågan om kompetensregler för juridisk-samhällsvetenskaplig examen och filosofisk-samhällsvetenskaplig examen.

Sedan beredningen av frågan om en omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen slutförts inom ecklesiastikdepartementet, torde jag nu få upptaga detta ärende till närmare behandling. Därvid kommer jag — det vill jag redan här uttala — att föreslå, att följande grundläggande juridiska och samhällsvetenskapliga examina skall finnas: 1) en juridisk examen, juris kandidatexamen, 2) en examen avseende kombinerad juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning, nämligen hittillsvarande statsvetenskaplig-juridisk examen, i fortsättningen benämnd juridisk-samhällsvetenskaplig examen, samt 3) en med dessa likvärdig på samhällsvetenskapliga studier inriktad examen, nämligen hittillsvarande statsveten-

skaplig-filosofisk examen, i fortsättningen benämnd filosofisk-samhällsvetenskaplig examen.

I det följande avser jag att i ett första avsnitt till mera ingående behandling upptaga frågan om vilka olika examenstyper som bör finnas. Därefter kommer jag att var för sig närmare behandla de av mig angivna tre examenstyperna. Jag övergår sedan till frågan om förstärkning av personalorganisationen vid de juridiska fakulteterna och för de samhällsvetenskapliga ämnena. Avslutningsvis behandlas tidsschemat för omläggnings genomförande.

I min framställning kommer jag — för att ge den erforderliga helhetsbilden — att förhållandevis utförligt redogöra för de olika frågorna. I detta sammanhang anser jag mig emellertid böra ta ställning endast till de huvudsakliga grunderna för en omläggning av utbildningen samt till de därmed omedelbart sammanhängande frågorna om förstärkning av personalorganisationen vid de olika lärosätena och om ökad medelsanvisning till dessa för vissa andra ändamål. Det synes mig nämligen lämpligt, att ställning nu tages endast på sådana punkter, där riksdagens medverkan erfordras för utbildningsreformens genomförande. Sedan riksdagen fattat beslut i ärendet, torde jag ånyo få anmäla detsamma för Kungl. Maj:t.

II. Olika examenstyper m. m.

I. Kommittén

Till grund för kommitténs ställningstagande till frågan om den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen ligger bl. a. en översikt över kompetensregler och arbetsuppgifter inom statsförvaltningen.

Vad beträffar olika *examenstyper* finner kommittén att *juris kandidatexamen* bör bibehållas med vissa förändringar, som åsyftar ett förbättrat utbildningsresultat. Examen, som liksom hittills bör vara i stort sett standardiserad, skall tillgodose utbildningsbehovet för alla som förbereder sig för något slag av juridisk verksamhet. Beträffande arbetsuppgifterna inom förvaltningen anföres, att dessa till avsevärd del är av sådan art att såväl juridiska som samhällsvetenskapliga insikter kräves vid utförandet. Även inom privata företag samt inom olika intresseorganisationer och sammanslutningar förekommer åtskilliga sådana uppgifter. Många av förvaltningens sinsemellan oberoende organ är enligt kommittén för små för att kunna bära den personalorganisation, som vore erforderlig om nu berörda uppgifter skulle utföras i samarbete mellan befattningshavare med fullständig juridisk utbildning och sådana med samhällsvetenskaplig utbildning. En sådan ordning skulle bl. a. komma att medföra avsevärda kost-

nadsökningar. Kommittén finner därför att befattningshavare med en examen, som ger en kombinerad juridisk-samhällsvetenskaplig utbildning, är behövliga. Denna examen bör enligt kommittén erhålla en delvis annan utformning än nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen. En förstärkning av det juridiska inslaget är bl. a. nödvändig. De ämnen, som detta inslag skall omfatta, bör vidare enligt kommittén såvitt möjligt vara av samma omfattning som motsvarande ämnen i juris kandidatexamen. Som benämning på examen föreslår kommittén *juris politices magisterexamen*.

Kommittén anför vidare, att åtskilliga arbetsuppgifter är av den art att en gedigen samhällsvetenskaplig utbildning erfordras. Härvid krävs ofta fördjupade studier inom åtminstone ett samhällsvetenskapligt ämne. Sådana studier bör ske på grundval av en allmän samhällsvetenskaplig utbildning. Det sålunda föreliggande utbildningsbehovet bör enligt kommittén tillgodoses genom en särskild examen benämnd *politices magisterexamen*, vilken skall ersätta nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen. De hithörande arbetsuppgifterna är enligt kommittén främst av ekonomisk eller ekonomisk-statistisk art. Förutom av specialister inom dessa områden föreligger emellertid behov av personer, som bedrivit fördjupade studier i någon annan samhällsvetenskap, t. ex. statistik, kulturgeografi, sociologi eller statskunskap. Kommittén anser, att behovet av personer med sådan utbildning framdeles torde komma att öka. Även en mindre omfattande samhällsvetenskaplig examen, som föreslås benämnd *politices kandidatexamen*, finner kommittén erforderlig.

Två av kommitténs ledamöter anför i särskilda yttranden, att numera i stort sett samma kunskaper bör krävas av den som skall avgöra förvaltningsrättsliga ärenden och den som ämnar bli domare vid allmän domstol eller advokat eller högre åklagare. Det föreliggande behovet av juridisk och juridisk-samhällsvetenskaplig utbildning bör därför enligt dessa ledamöters mening tillgodoses genom *en* examen. I denna examen — juris kandidatexamen — bör emellertid, med hänsyn till den utveckling som ägt rum, beredas större utrymme åt studier i vissa samhällsvetenskapliga ämnen än vad kommitténs majoritet föreslagit. Nämnda två ledamöter framlägger ett förslag till en sådan juris kandidatexamen samt föreslår, att statsvetenskaplig-juridisk examen avskaffas och att kommitténs förslag till juris *politices magisterexamen* ej genomföres.

Kommittén har i sitt betänkande redovisat vissa av kommittén gjorda statistiska undersökningar beträffande bl. a. antalet personer med juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning inom skilda verksamhetsområden samt utbildningsförhållandena i allmänhet inom den offentliga förvaltningen. På grundval av bl. a. de företagna undersökningarna anser sig kommittén kunna konstatera, att det i stort sett finns tillräckligt många jurister för de uppgifter, som enligt gällande bestämmelser eller rådande

tradition bör omhänderhavas av jurister. Kommittén berör därefter frågan huruvida de jurister, som f. n. utexamineras, i allmänhet kan finna sysselsättning med dylika uppgifter. För att närmare belysa denna fråga redogör kommittén för de förändringar beträffande utbud och efterfrågan på jurister, som inträffat under de senaste årtiondena, varvid kommittén framhåller att den dåvarande situationen utmärktes av överskott på nyutexaminerade jurister. Detta arbetsmarknadsläge kunde enligt kommittén komma att bestå under ganska lång tid. Aldersfördelningen bland yrkesverksamma jurister var sådan, att ersättningsbehovet kom att bli onormalt litet i förhållande till hela antalet jurister. Samtidigt fanns det enligt kommittén åtskilligt som talade för att utvidgningsbehovet, vilket då var obetydligt, kom att hålla sig vid en relativt låg nivå. Tillströmningen till de juridiska fakulteterna hade under 1940-talet varit genomsnittligt högre än tidigare. Under åren 1950-51 och 1951-52 översteg den väsentligt 400.

Mot bakgrunden av denna utveckling på arbetsmarknaden har kommittén övervägt att av arbetsmarknadshänsyn föreslå i n f ö r a n d e t a v e n s p ä r r för tillträdet till juridiska studier. Kommittén anser emellertid, att en sådan reglering inte bör genomföras, utan understryker i stället betydelsen av en på så tillförlitliga prognoser som möjligt byggd yrkesvägledningsverksamhet.

2. Yttranden

Svea hovrätt anser att ett centralt spörsmål måste vara huru det inbördes förhållandet mellan juridik och samhällsvetenskap bör gestaltas vid utformningen av examensväsendet på berörda områden. Att dels en samhällsvetenskaplig examen, dels en juridisk ämbetsexamen måste finnas, är enligt hovrätten ställt utom tvivel. Frågorna huruvida och i vilken omfattning samhällsvetenskapligt kunskapsstoff bör ingå i den juridiska examen samt i samband därmed huruvida en kombinerad juridisk-samhällsvetenskaplig examen bör finnas anses däremot vara förtjänta av noggrant övervägande.

I anslutning härtill anför hovrätten i huvudsak följande.

De senare decenniernas djupgående förändringar i samhället har lett till att behovet av kunskap om samhällslivets funktioner gjort sig gällande icke minst inom den offentliga och den enskilda förvaltningen. Även inom rättskipningen och därmed närstående och likartad verksamhet har framträtt ett vidgat behov av samhällskunskap. En juris kandidatexamen med ett starkare inslag av samhällsvetenskap skulle därför bättre än den föreslagna kunna tjäna såväl rättskipningen som förvaltningens behov; samtidigt skulle den blandade examensformen måhända helt kunna undvaras. Emellertid torde det alltid finnas ett antal befattningar, för vilka en blandad examen är mest lämplig. Utrymmet för en sådan examen minskas dock i verkligheten, om dels det samhällsvetenskapliga inslaget i juris kandidat-

examen göres tillräckligt starkt, dels den rent samhällsvetenskapliga examen tillföres juridiskt kunskapsstoff av tillräcklig omfattning. Med en sådan uppläggning av möjliga lösningar betvivlar hovrätten det berättigade i att för det återstående antalet tjänster, beträffande vilka en blandad utbildning i och för sig vore den mest lämpliga, inrätta en särskild examen, allrahelst som denna examens allmänna utbildningsvärde måste sättas i fråga.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att den föreslagna omläggningen av de juridiska studierna skulle leda till att den nytexaminerade juristen finge ett alltför ringa mått av kunskap om gällande rätt. Tanken på en juris politices magisterexamen avvisas av hovrätten. Att inom juris kandidatexamen bereda plats för samhällsvetenskapliga studier i större omfattning än hittills vore enligt hovrätten i och för sig önskvärt. I så fall torde emellertid enligt hovrättens mening en förlängning av studietiden bli nödvändig. Liknande synpunkter anföres av *hovrätten för övre Norrland*.

Riksåklagarämbetet anser, att behovet av samhällsvetenskapliga insikter gör sig gällande i främsta rummet inom förvaltningen. Även de jurister, som är sysselsatta inom den egentliga rättsvärdens, kommer emellertid på grund av utvecklingen av lagstiftningen att ställas inför frågor, som kräver ett ganska betydande mått samhällskunskap. Ämbetet finner därför liksom reservanterna i kommittén, att större utrymme i juris kandidatexamen bör ägnas åt vissa, främst ekonomiska ämnen. Sker en sådan utbyggnad av det samhällsvetenskapliga inslaget, är ämbetet närmast benäget att anse, att något behov av juris politices magisterexamen icke föreligger.

Föreningen Sveriges häradshövdingar tillstyrker, att endast en juridisk examen — juris kandidatexamen — finnes och denna examen erhåller den av reservanterna i kommittén föreslagna utformningen. *Föreningen Sveriges stadsdomare* ifrågasätter om det finns bärande skäl för en så genomgripande omläggning av juristutbildningen, som kommittén föreslagit.

Sveriges advokatsamfunds styrelse hyser tvekan, om juris politices magisterexamen kan ge ett bättre utbildningsresultat än nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen, samt anser, att frågan om inrättande av den föreslagna blandade examen bör ytterligare övervägas.

Åtskilliga centrala verk och myndigheter förordar en lösning av frågan om den juridiska och den juridisk-samhällsvetenskapliga utbildningen på det sätt som föreslagits av reservanterna inom kommittén, nämligen genom att utöka det samhällsvetenskapliga inslaget i juris kandidatexamen. I denna riktning uttalar sig *kammarkollegiet*, *kommerskollegium*, *statskontoret*, *riksräkenskapsverket*, *riksförsäkringsanstalten*, *pensionsstyrelsen*, *socialstyrelsen*, *byggnadsstyrelsen*, *försvarets civilförvaltning*, *statistiska centralbyrån*,

statens organisationsnämnd och *lantbruksstyrelsen*. Sistnämnda styrelse framhåller, att juris politices magisterexamen fått en med hänsyn till förekommande arbetsuppgifter i stort sett lämplig utformning och att i och för sig denna examen därför skulle kunna uppställas som kompetensvillkor — jämsides med juris kandidatexamen — för anställning i förvaltningstjänst i allmänhet. Styrelsen anser emellertid skäl tala för att det övervägande antalet studerande kommer att bedriva studier för juris kandidatexamen. Ämbetsverken skulle därför på sätt liksom hittills komma att i stor utsträckning rekryteras med juris kandidater med så gott som enbart juridisk utbildning. Med hänsyn härtill vore det enligt styrelsens mening lämpligare att i stället för att inrätta en ny examen ge juris kandidatexamen ett starkare inslag av samhällskunskap.

Enligt *arbetsmarknadsstyrelsen* torde man få räkna med att många studerande i valet mellan två närliggande utbildningsvägar i första hand kommer att välja den examensform, som ger det vidaste kompetensområdet. Då uppgifterna på många håll inom förvaltningen kräver, att juridiskt utbildade befattningshavare jämväl besitter kunskaper i samhällsekonomi och statistik, finner arbetsmarknadsstyrelsen en blandad juridisk samhällsvetenskaplig examen dock fylla ett behov. Dock synes det styrelsen tveksamt, om inte samma mål kunde vinnas inom ramen för en juridisk examen.

Kommitténs förslag om inrättande av en juris politices magisterexamen tillstyrkes av *skolöverstyrelsen* och *bostadsstyrelsen*. Sistnämnda styrelse understryker, mot bakgrunden av egna arbetsuppgifter och erfarenheter inom samhällsplaneringen, behovet av insikter i samhällsvetenskapliga ämnen för dem som sysslar med olika grenar inom detta område. Det är enligt styrelsens mening önskvärt, att befattningar inom de delar av förvaltningen, där samhällsplaneringsfrågor handlägges, kan rekryteras med personer med samhällsvetenskaplig utbildning. Detta gäller bl. a. länsstyrelsernas planeringssektioner, vilka skall vara samordningsorgan för planeringen inom länen. Den föreslagna juris politices magisterexamen anser styrelsen bli av värde jämväl såvitt gäller en del befattningar inom bostadsstyrelsen, och den torde enligt styrelsen även vara behövlig inom skilda delar av förvaltningen i övrigt.

Kompetensutredningen anser, att det ökade behovet att till förvaltningen knyta samhällsvetenskapligt utbildad arbetskraft får ses mot bakgrunden av den utveckling som ägt rum. En kombinerad juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning synes utredningen särskilt gynnsam för förvaltningsverksamhet. Inom domstols- och åklagarverksamhet torde däremot liksom hittills en rent juridisk utbildning vara med hänsyn till göromålens art lämpligast. Utredningen ansluter sig därför till den av kommittén intagna ståndpunkten, att behov föreligger av en juridisk, en kombinerad juridisk-samhällsvetenskaplig och en med dessa jämställd rent samhällsvetenskaplig

examen. Däremot kan utredningen inte biträda förslaget att inrätta en lägre samhällsvetenskaplig examen, nämligen den föreslagna *politices* kandidatexamen.

Av de centrala verken och myndigheterna har endast vissa närmare berört de av kommittén föreslagna till filosofiska fakulteten förlagda rent samhällsvetenskapliga examina, *politices* magisterexamen och *politices* kandidatexamen. *Statskontoret* anser det betänkligt att speciella examensformer inom filosofiska fakulteten tillskapas för ett så ytterligt begränsat behov av examinander som det här anses vara fråga om. Ämbetsverket kan därför icke tillstyrka förslaget i denna del. *Riksförsäkringsanstalten* finner, att det bör närmare övervägas om ifrågavarande examina ej lämpligen kunde inordnas under filosofisk ämbetsexamen och filosofie kandidatexamen. Detta torde ej enligt riksförsäkringsanstaltens mening behöva utsluta, att de av kommittén föreslagna examensbenämningarna vid vissa ämneskombinationer komme till användning. *Skolöverstyrelsen*, *pensionsstyrelsen*, *byggnadsstyrelsen*, *bostadsstyrelsen*, *kommerskollegium*, *socialstyrelsen* och *statistiska centralbyrån* tillstyrker den föreslagna *politices* magisterexamen. Flertalet av dessa myndigheter ställer sig däremot avvisande mot förslaget att inrätta en *politices* kandidatexamen.

Statistiska centralbyrån anser en *politices* magisterexamen med kommitténs uppläggnings vara en utmärkt grund för den vidare utbildningen. Man finner i denna examen enligt centralbyråns uppfattning vad som hittills saknas, nämligen en integration av de socialvetenskapliga ämnena och en koordination av undervisningen på detta område, som är synnerligen svår att åstadkomma. I fråga om den föreslagna *politices* kandidatexamen ställer sig centralbyrån tveksam, enär den icke kan ge de möjligheter till fördjupade studier i flera ämnen, som skulle kunna göra den likvärdig med en filosofie kandidatexamen.

Överståthållarämbetet och berörda länsstyrelser uppehåller sig främst vid behovet av juridisk och juridisk-samhällsvetenskaplig utbildning. Sålunda ifrågasätter *överståthållarämbetet* huruvida de skiljaktigheter som föreligger mellan olika typer av arbetsuppgifter är så djupgående, att en differentiering av den grundläggande juridiska utbildningen är motiverad. Enligt ämbetet synes nämligen en kombinerad examen i den form, som kommittén förordat, i viss mån innebära en sådan differentiering. Ämbetet ansluter sig till reservanternas inom kommittén principiella uppfattning, att juristutbildningen bör vara enhetlig samt att nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen bör avskaffas utan att ersättas med någon ny form av kombinerad examen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* har den uppfattningen, att många förvaltningsuppgifter bäst torde handläggas av personer med en kombinerad juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning. Detta gäller bl. a. inom länsstyrelsernas verksamhetsområde. Den föreslagna juris po-

litices magisterexamen anser sig länsstyrelsen emellertid böra avstyrka. Kommitténs försök att skapa en sådan examen synes länsstyrelsen ha ådagalagt, att det ej är möjligt att konstruera en förvaltningsexamen av all roundtyp genom att sammanföra fullvärdig juristutbildning och fullgod samhällsvetenskaplig skolning i en examen med samma studietid som för enbart juris kandidatexamen. Länsstyrelsen håller före, att kombinationen av de båda utbildningsmomenten sannolikt bör ske på det sättet, att det ena av kunskapsområdena — det juridiska — väl tillgodoses, medan man i fråga om det andra får nöja sig med väsentligt blygsammare anspråk. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser sig icke kunna godtaga den föreslagna juris politices magisterexamen såsom en för förvaltningen lämpligt avpassad examen. Mot den föreslagna politices magisterexamen har länsstyrelsen icke något att erinra. Däremot avstyrkes politices kandidatexamen. Enligt *länsstyrelsen i Södermanlands län* får — med hänsyn till förvaltningsverksamhetens omfattning och delvis ändrade inriktning — tanken på en kombinerad juridisk och samhällsvetenskaplig examen i och för sig anses befogad. Juris politices magisterexamen synes emellertid behäftad med den allvarliga svagheten, att densamma icke inrymmer någon tillfredsställande träning i författningstillämpning. Därest i juris kandidatexamen — anför länsstyrelsen vidare — icke kan i tillfredsställande grad inläggas samhällsvetenskaplig utbildning och med hänsyn härtill, trots de betänkligheter som framhållits, en blandad examen anses böra inrättas, synes därför de juridiska ämnena böra erhålla minst den omfattning, som den föreslagna s. k. juridiska varianten av juris politices magisterexamen utvisar. Mot förslagen till politices magister- och kandidatexamina finner länsstyrelsen ej anledning till erinran. *Länsstyrelserna i Jönköpings och Kronobergs län* ställer sig båda avvisande till den föreslagna juris politices magisterexamen.

Flertalet organisationer och sammanslutningar, som beretts tillfälle yttra sig över kommitténs förslag, har uppehållit sig vid de av kommittén redovisade allmänna synpunkterna på olika examenstyper och deras lämplighet för skilda arbetsuppgifter. *Svenska stadsförbundet* anser samtliga föreslagna examenstyper godtagbara ur kommunal synpunkt. *Svenska arbetsgivareföreningen* framhåller, att näringslivet och dess intresseorganisationer, inom vilka områden jurister utnyttjas i icke ringa grad, har ett odiskutabelt behov av såväl juridiskt som i vidaste mening samhällsvetenskapligt skolade personer. Med hänsyn dels till att det icke torde vara möjligt att — utan reducering av det i vardera hänseendet önskvärda ämnesstoffet — förena juridik och samhällsvetenskap i en och samma examen, dels till det praktiska livets krav på specialisering ansluter sig föreningen till de grundtankar, som ligger bakom förslaget att bibehålla juris kandidatexamen såsom särskild examensform. I fråga om behovet över huvud taget av den särskilda rent samhällsvetenskapliga politices magisterexamen hyser föreningen en

viss tvekan. Huruvida denna examen kan väntas få större betydelse inom näringslivet anses ovisst. Föreningen hänvisar till de utbildningsmöjligheter, som finns inom ramen för filosofie kandidatexamen samt vid handelshögskolorna. Övertygande skäl för införande av en *politices* kandidatexamen anser föreningen inte ha anförts av kommittén. Föreningen är tveksam om *juris politices* magisterexamens betydelse för det enskilda näringslivet men vill icke avvisa densamma, därest man skulle önska bereda vidgat utrymme i den statliga förvaltningen för tjänstemän med samhällsvetenskaplig utbildning. Enligt *Sveriges industriförbund* finns det knappast skäl att tillstyrka den föreslagna *juris politices* magisterexamen såvitt gäller den del av näringslivet, som förbundet representerar. Med hänsyn till att en examenstyp med rent samhällsvetenskaplig inriktning visat sig fylla ett behov för utredningsuppgifter inom bl. a. näringslivet anser förbundet, att en sådan examen bör bibehållas. Den föreslagna *politices* kandidatexamen anser förbundet icke vara av behovet påkallad. *Svenska bankföreningen* tillstyrker i allt väsentligt kommitténs förslag rörande *juris* kandidatexamen. Föreningen är också ense med kommittén beträffande *politices* magisterexamen, däremot avstyrkes förslaget om en *politices* kandidatexamen. Under förutsättning att utrymme lämnas för mer fördjupade studier inom något ämnesområde och med hänsyn till att en blandad examensform synes fylla ett behov inom den statliga förvaltningen, tillstyrker föreningen kommitténs förslag om en *juris politices* magisterexamen.

Landsorganisationen i Sverige, som delar kommitténs uppfattning angående behovet av personer — bl. a. inom intresseorganisationerna — med både juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning, kan dock inte förorda den av kommittémajoriteten föreslagna lösningen. Däremot anses de synpunkter beaktansvärda, som framförts av reservanterna inom kommittén. *Tjänstemännens centralorganisation* ansluter sig till kommitténs synpunkter på *juris* kandidatexamen. En examen med såväl juridiska som samhällsvetenskapliga inslag synes enligt TCO vara lämplig för vissa arbetsuppgifter såväl inom förvaltningen som för övriga arbetsområden.

Sveriges juristförbund avstyrker den föreslagna *juris politices* magisterexamen och ifrågasätter om icke den dubbla målsättningen är orimlig, nämligen att tillgodose två helt skilda utbildningsmål på samma tid som var och en av dessa ensam för sig anses kräva i andra sammanhang. Härtill kommer att det enligt juristförbundet är tvivelaktigt, om en blandad examen är motiverad av så angelägna behov att den på grund därav bör bibehållas. Skulle emellertid så befinnas vara fallet, anser juristförbundet att man i stället bör ha en samhällsvetenskaplig utbildning kompletterad med studier i rättsvetenskap direkt avpassade efter de förutsättningar, som en samhällsvetenskaplig utbildning ger. För att en så utformad examen skall bli slagkraftig på arbetsmarknaden fordras enligt juristförbundet dessutom,

att den sammankopplas med en med tingstjänstgöringen jämförbar praktisk efterutbildning.

Enligt *Sveriges förenade studentkårer* bör juris politices magisterexamen betraktas som en ämbetsexamen; en lämpligt utformad sådan examen synes SFS oundgängligen nödvändig, om det inom bl. a. statsförvaltningen finns ett behov av tjänstemän, som utöver juridiska kunskaper även har en samhällsvetenskaplig orientering.

Sveriges samhällsvetareförbund anser, att kommittén klart givit uttryck åt det faktum, att det svenska samhällets utveckling under senare tid nödvändiggjort ett växande inslag av förvaltningstjänstemän, förtrogna med ekonomiska och sociala fakta och tänkesätt. Av förbundets yttrande inhämtas vidare bl. a. följande.

Enligt förbundets mening visar de av kommittén anförda siffrorna rörande utbildningsförhållandena inom förvaltningen, att denna inte anpassat sin rekrytering till förskjutningen i arbetets art. Att antalet samhällsvetare är relativt litet anser förbundet främst bero på konservatism i rekryteringsfrågor. Man har emellertid kunnat se hur flera departement och verk, sedan de första politices magistrarna varit i tjänst en tid, fortsatt att rekrytera med samhällsvetare. Förbundet redogör dels för de erfarenheter man har av nuvarande statsvetenskaplig examen, dels för arbetsplats- och lönegruppsfördelning för de 255 politices magistrar som avlagt examen 1945 och tidigare. Förbundet anser, att denna redogörelse visar att det inte finns något som tyder på att examen skulle ha blivit föremål för bristande uppskattning på arbetsmarknaden. I fråga om hur utbildningen skall ordnas anser förbundet, att endast den nuvarande lösningen med en kombinerad examenslinje med ungefärlig jämvikt mellan juridik och samhällsvetenskap samt en rent samhällsvetenskaplig linje kan på ett rationellt sätt möta förvaltningens behov av ett ökat mått av samhällsvetenskapligt kunnande. Förbundet varnar för den tron, att de samhällsvetenskapliga sammanhangen kan förstås efter ett par, tre terminers studier samt avråder från tanken på att införa en förvaltningslinje inom juris kandidatexamen eller förskjuta tyngdpunkten inom den blandade examen alltför mycket åt det juridiska. Beträffande den rent samhällsvetenskapliga examenslinjen ifrågasätter förbundet, om det på arbetsmarknaden föreligger ett mera omfattande behov av en examen med den föreslagna utformningen. En sådan examen anser förbundet leda till en alltför specialiserad utbildning inom ett begränsat område. En examen, i princip utformad såsom nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen men med vissa justeringar torde enligt förbundet vara den i stort sett mest ändamålsenliga ur såväl undervisnings- som arbetsmarknadssynpunkt.

Juridiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund samt stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola ifrågasätter lämpligheten av en kombinerad juridisk-samhällsvetenskaplig examen. Humanistiska fakulteterna i Uppsala och Lund samt humanistiska avdelningen

vid Stockholms högskola anser, att behov föreligger av såväl en dylik examen som en samhällsvetenskaplig-filosofisk examen. De avstyrker däremot den föreslagna *politices* kandidatexamen.

3. Universitetskanslern

Kanslern delar kommitténs uppfattning att förvaltningen har behov av tjänstemän med icke blott juridisk utan även samhällsvetenskaplig utbildning. I likhet med flertalet övriga myndigheter och sammanslutningar anser emellertid kanslern, att den samhällsvetenskapliga utbildning, som juridiskt-administrativa tjänstemän i allmänhet behöver, icke i någon mera avsevärd grad skiljer sig från den samhällsvetenskapliga utbildning som flertalet domare, högre åklagare och advokater har behov av. De senaste decenniernas djupgående förändringar i samhället har nämligen enligt kanslerns uppfattning medfört, att samtliga ifrågavarande jurister måste äga större mått av kunskaper om samhällets faktiska struktur samt av insikter i samhällsvetenskaplig metod. Kanslern föreslår därför, att det samhällsvetenskapliga, främst ekonomiska inslaget i *juris kandidatexamen* utökas i förhållande till kommittéförslaget. Blir så fallet, synes kanslern något större behov av en särskild *juris politices magisterexamen* ej föreligga; förslaget om inrättande av denna examen avstyrkes därför av kanslern.

En *juris* kandidatexamen med ett ökat samhällsvetenskapligt inslag kan enligt kanslern dock icke helt tillgodose förvaltningens behov av samhällsvetenskapligt skolad arbetskraft. Vissa arbetsuppgifter är nämligen av den art, att de kräver en fullständigare samhällsvetenskaplig utbildning. Inom filosofisk fakultet bör därför finnas en *politices magisterexamen*. Denna bör enligt kanslern anknyta till övriga filosofiska examina. *Politices magisterexamen* bör även omfatta ett juridiskt inslag. Ett för denna examen särskilt avpassat juridiskt ämne, rättskunskap, bör sålunda enligt kanslerns uppfattning tillskapas. Detta ämne bör vara obligatoriskt i *politices magisterexamen* och ingå med en beräknad studietid av en termin. Såsom tillvalsämnen i *politices magisterexamen* bör kunna medtagas bl. a. de offentlighetsrättsliga ämnen, som ingår i *juris kandidatexamen*. Vid inrättandet av *politices magisterexamen*, vilken föreslås ersätta nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen, samt vid omgestaltningen av *juris kandidatexamen* kan enligt kanslerns mening den nuvarande uppdelningen av statsvetenskaplig examen på en filosofisk och en juridisk linje slopas. Något egentligt behov av den av kommittén föreslagna *politices kandidatexamen* anser kanslern ej föreligga. Inrättande av denna examen avstyrkes därför.

I likhet med kommittén anser kanslern att tanken på *införandet av en spärr* bör avvisas. Tillträde till universitetsstudier bör enligt kanslern i

princip icke regleras, såvida icke en sådan reglering är nödvändig på grund av begränsad tillgång på sådana utbildningsresurser som lokaler, laboratorietrustning och lärarpersonal. Såvitt gäller de juridiska studierna kan dylika skäl icke anföras för en begränsning av tillströmningen. Lärarpersonalen vid de juridiska fakulteterna har visserligen under en längre tid varit otillräcklig i förhållande till antalet studerande, men denna omständighet kan enligt kanslern icke åberopas såsom motiv för införande av en spärr. I detta sammanhang understryker kanslern liksom kommittén betydelsen av en effektiv yrkesvägledning grundad på prognostiska undersökningar. Enligt kanslern visar den nedgång av antalet nyinskrivna studerande, som ägt rum under de två läsåren 1952/54, att man vid t. ex. ett ändrat arbetsmarknadsläge genom yrkesvägledning och liknande upplysningsverksamhet kan åstadkomma en kraftig begränsning av tillströmningen till en viss studieriktning.

4. Utredningsmännen

De förutnämnda — jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 13 april 1956 tillkallade — utredningsmännen har anfört huvudsakligen följande i fråga om de särskilda *e x a m e n s t y p e r n a*.

Den av kanslern föreslagna *juris kandidatexamen* innehåller ett starkare samhällsvetenskapligt inslag än den av kommittén förordade. Kanslerns överarbetning av kommitténs förslag innebär enligt utredningsmännen en förbättring. Även för domare, advokater och högre åklagare har nämligen de samhällsvetenskapliga frågorna fått allt större betydelse. Inom ramen för en examen, vilken avser en fullständig juristutbildning, kan dock endast en begränsad tid anslås åt samhällsvetenskapliga studier. Det blir mera fråga om en orientering än en utbildning, som ger förmåga att behärska samhällsvetenskaplig metod.

En tjänsteman, som arbetar i förvaltningen, har som regel vid sidan av varandra uppgifter att tillämpa författningar och uppgifter att verkställa utredningar. För de förra uppgifterna behöver han en juridisk utbildning, för de senare är i åtskilliga fall en samhällsvetenskaplig skolning av väsentlig betydelse. Med hänsyn härtill är det önskvärt, att det jämte *juris kandidatexamen* finns en *ämbetsmannaxamen*, som ger en mera fullständig samhällsvetenskaplig utbildning. Den nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen bör därför avlösas av en *juridisk-samhällsvetenskaplig examen*, en examen, som skall avse en kombinerad juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning. Under sin utbildningstid bör den som studerar för avläggande av denna examen kunna erhålla en sådan juridisk skolning, att han kan på egen hand tillämpa författningar och självständigt handlägga juridiskt-administrativa ärenden. Därjämte bör han under sin studietid få lära sig att behärska tekniken att utreda ekonomiska, politiska och sociala samband. Den studerande bör i enlighet härmed ställas såväl inför krav som gäller för juristerna som inför krav som möter vid en rent samhällsvetenskaplig utbildning.

Ett stigande behov av samhällsvetenskapliga specialister, särskilt för utredningsarbeten, torde föreligga både inom förvaltningen, näringslivet och organisationerna. Det bör därför finnas en examen, som avser en rent samhällsvetenskaplig utbildning. Nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen bör sålunda avlösas av en examen benämnd *filosofisk-samhällsvetenskaplig examen*. Enligt utredningsmännens förslag skall den studerande under examens första del läsa vissa kärnämnen. Studiet av dessa syftar till att garantera en grundläggande allmän samhällsvetenskaplig skolning. Under en andra del av studietiden bör den studerande ha valfrihet, så att han kan specialisera sig på det område, som han själv önskar.

Något behov av en särskild mindre omfattande samhällsvetenskaplig examen, *politices kandidatexamen*, synes icke föreligga.

För de tre olika examina: juris kandidatexamen, juridisk-samhällsvetenskaplig examen och filosofisk-samhällsvetenskaplig examen bör enligt utredningsmännen studieplanerna *s a m o r d n a s* så långt möjligt. En viss del av studiestoffet kan göras gemensam för alla examina. Det juridiska inslaget i juridisk-samhällsvetenskaplig examen bör i huvudsak avse ett studium av särskilda rättsområden efter samma kunskapsfordringar som för juris kandidatexamen. Det samhällsvetenskapliga inslaget i juridisk-samhällsvetenskaplig examen bör enligt utredningsmännen bilda den kärna i filosofisk-samhällsvetenskaplig examen, som sedan kompletteras med valfria studier i olika ämnen.

Beträffande fördelarna med en här avsedd samordning av studieplanerna anför utredningsmännen:

Med en sådan samordning blir lärarorganisationen bättre utnyttjad än eljest. Men kostnadssynpunkten har icke varit enbart bestämmande. Den enskilde studenten vinner genom samordningen stora fördelar. Det är icke lätt för den nyblivne studenten att träffa det slutliga valet av yrkesbana. Får han någon tid att orientera sig på olika områden, bedömer han säkrare vart hans fallenhet och intresse pekar.

I fråga om huvudlinjerna för samordningen av studieplanerna har utredningsmännen anfört bl. a. följande.

Alla som söker sig till juridiska eller samhällsvetenskapliga studier bör ha den första terminen gemensam. De följer då den juridiska fakultetens propedeutiska kurs samt undervisning i företagsekonomi. Därefter delar de sig så, att en grupp tar studieplanen för juris kandidatexamen, en annan studieplanen för filosofisk-samhällsvetenskaplig examen. Den som därvid fortsatt juristvägen har efter den tredje terminen att träffa valet, om han skall gå vidare till juris kandidatexamen eller om han skall läsa de juridiska ämnen som ingår i juridisk-samhällsvetenskaplig examen för att i mitten av sjätte terminen övergå till samhällsvetenskapliga ämnen i denna examen. Den som efter den första terminen tog den samhällsvetenskapliga vägen har efter den femte terminen att bestämma sig för om han skall övergå till juridiska ämnen med juridisk-samhällsvetenskaplig examen som mål

eller om han skall bygga ut kärnan av samhällsvetenskapliga ämnen till en filosofisk-samhällsvetenskaplig examen.

Vad beträffar Göteborgs universitet må anmärkas, att vid detta lärosäte meddelas undervisning i flertalet samhällsvetenskapliga ämnen, medan någon juridisk undervisning utöver den propedeutiska kursen icke anordnas. Samordningen av studieplanerna innebär, att även den som avser att avlägga juris kandidatexamen eller juridisk-samhällsvetenskaplig examen kan tillbringa en del av sin studietid i Göteborg. För juris kandidatexamen skulle man kunna i Göteborg läsa den första terminens kurser. Ännu fördelaktigare vore om man i Göteborg kunde ordna även undervisning i samhällsekonomi enligt fordringarna för juris kandidatexamen. Den studerande skulle då kunna stanna i Göteborg till mitten av den andra terminen. För juridisk-samhällsvetenskaplig examen ges i Göteborg utbildning motsvarande de fem första terminerna.

Utredningsmännen behandlar även den väntade tillströmningen av studerande som avser att avlägga juris kandidatexamen, juridisk-samhällsvetenskaplig examen och filosofisk-samhällsvetenskaplig examen även-
s o m b e h o v e t av personer med sådan utbildning. De anför följande uppgifter angående nyinskrivna och examinerade vid de juridiska fakulteterna under de senare läsåren.

Antalet nyinskrivna studerande och antalet avlagda examina vid juridiska fakulteterna de senare läsåren.

Läsår	Nyinskrivna	Examina		Summa
		Jur. kand.	Statsv.-jur.	
Uppsala				
1952—1953	66	44	4	48
1953—1954	56	64	2	66
1954—1955	78	53	5	58
1955—1956	72	65	3	68
Lund				
1952—1953	68	49	8	57
1953—1954	65	58	3	61
1954—1955	82	42	8	50
1955—1956	78	59	4	63
Stockholm				
1952—1953	139	102	10	112
1953—1954	114	88	13	101
1954—1955	128	104	17	121
1955—1956	139	94	10	104

Ann. 1. I Stockholm tillkommer för distriktsåklagarexamen.

	Nyinskrivna	Examinerade
1952—1953	23	35
1953—1954	14	21
1954—1955	19	16
1955—1956	22	16

Ann. 2. Uppgifter för tidigare år lämnas i SOU 1952: 15 s. 198.

Härefter anför utredningsmännen följande.

Det överskott av färdiga juris kandidater, som förelåg för några år sedan, har nu utjämnats. För dagen synes föreligga ett visst underskott på tingsmeriterade jurister, medan i fråga om övriga jurister torde råda i huvudsak balans mellan tillgång och efterfrågan. Att förhållandena utvecklats på detta sätt, får väsentligen tillskrivas den yrkesvägledning som lämnas av arbetsmarknadsstyrelsen och den upplysningsverksamhet som bedrivits av Sveriges juristförbund. År 1951 började man göra de nya studenterna uppmärksamma på läget på juristbanan, och siffrorna för antalet nyinskrivna vid de juridiska fakulteterna (antalet aspiranter till landsfiskalsbanan oräknade) sjönk från omkring 420 läsåret 1951/52 till 273 läsåret 1952/53 för att stanna vid en nivå strax under 300. Av de nyinskrivna inriktar sig det stora flertalet (omkring 90 procent) på juris kandidatexamen.

De som examinerats med statsvetenskaplig-juridisk examen har varit relativt få. Under de senare åren har genomsnittet varit 22. Samtliga har utan svårighet vunnit anställning. Antalet med statsvetenskaplig-filosofisk examen har varit ännu färre. Här råder direkt knapphet, särskilt på personer med högre betyg i statistik.

När det gäller att bestämma lärarorganisationen vid de juridiska fakulteterna och för de samhällsvetenskapliga ämnena, kan man — framhäver utredningsmännen — icke arbeta med utgångspunkt i vissa antaganden rörande behovet av examinerade. Tanken på införandet av en spärr för tillträdet till dessa studiebanor har nämligen bestämt avvisats. Kapaciteten måste i stället bestämmas efter den väntade tillströmningen. Ordnar det allmänna en effektiv yrkesvägledning — anför utredningsmännen vidare — behöver det dock icke bli någon större spänning mellan tillströmning och behov. Både för jurister och samhällsvetare gäller för övrigt att arbetsmarknaden är plastisk. De examinerade finner användning för sin utbildning på många olika levnadsbanor. Utredningsmännen påpekar, att antalet examinerade jurister i våra grannländer i förhållande till folkmängden är väsentligt högre än hos oss.

Utredningsmännen anför i fortsättningen.

Under de närmaste åren kommer det sammanlagda antalet studenter att ökas väsentligt. Detta torde i någon mån komma att påverka tillströmningen till de juridiska fakulteterna, även om det från yrkesvägledningens sida komme att framhållas att behovet av jurister på arbetsmarknaden vore tillgodosett. Man torde därför ha att räkna med en svag ökning av antalet studerande för juris kandidatexamen. Den föreslagna nya juris politices magisterexamen bör få större slagkraft än nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen. Man får också räkna med att de, som söker sig till en rent samhällsvetenskaplig utbildning, kommer att öka i antal.

Man får en uppfattning om antalet studerande årligen i varje ämne genom att med ledning av examensstatistiken för tidigare år göra antaganden om det blivande antalet årligen examinerade. För de sista ämnena i examen torde elevantalet bli ungefär detsamma som antalet examinerade. För äm-

nen förlagda till de två första studieåren får man göra ett tillägg med hänsyn till att dessa ämnen läses även av studerande, som icke fullföljer sina studier fram till examen. Storleken av detta tillägg är svår att uppskatta.

Utredningsmännens antaganden rörande det blivande antalet årligen examinerade framgår av följande tabell.

Antaganden rörande det blivande antalet årligen examtnerade

	Juris kandidat-examen	Jur. samhällsvet. examen	Fil. samhällsvet. examen
Uppsala	65	15	10
Lund	65	15	10
Stockholm	105	30	20
Göteborg	—	—	10

5. Departementschefen

Vad beträffar de olika ex a m e n s t y p e r n a , så råder en allmän enighet om att *juris kandidatexamen* bör bibehållas som en särskild examen. Olika förslag om examens närmare utformning har dock framförts. Liksom hittills bör denna examen finnas för utbildning av bl. a. blivande domare, åklagare i högre tjänsteställning och advokater. Sedan gammalt har juris kandidatexamen ansetts vara en lämplig examen även för dem, som går till tjänster inom bl. a. statsförvaltningen. Sådana tjänster torde jämväl i fortsättningen komma att i stor utsträckning rekryteras med juris kandidater.

Huruvida det vid sidan av juris kandidatexamen bör finnas en examen, som avser en kombinerad juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning, är — såsom framgår av min föregående redogörelse — en fråga, vari meningarna varit delade. Inom kommittén har majoriteten ansett, att en dylik examen, *juris politices magistereexamen*, fyller ett behov, men av två reservanter inom kommittén och i flertalet remissyttranden har anförts en motsatt uppfattning. Företrädarna av sistnämnda uppfattning har hävdad, att ett starkare samhällsvetenskapligt inslag än vad kommittémajoriteten föreslagit borde inrymmas i juris kandidatexamen och att härigenom en särskild kombinerad juridisk och samhällsvetenskaplig examen bleve överflödig. Kanslern har i sitt utlåtande anslutit sig till denna uppfattning och hans förslag har utformats i överensstämmelse härmed.

Vid min anmälan i fjolårets statsverksproposition av frågan om en omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen ansåg jag, att den ytterligare beredning av ärendet, som jag då fann erforderlig, borde sikta på bl. a. ett bibehållande av en kombinerad juridisk-samhälls-

vetenskaplig examen. Vid den fortsatta beredningen av ärendet har jag blivit övertygad om att det inom bl. a. statsförvaltningen — även om i juris kandidatexamen inrymmer ett samhällsvetenskapligt inslag av den art och omfattning kanslern föreslagit — finnes ett behov av den av mig åsyftade kombinerade examen. De samhällsvetenskapliga studierna inom ramen för en juris kandidatexamen, utformad i huvudsaklig överensstämmelse med kanslerns förslag, kan nämligen i allmänhet icke ge den studerande annat än en orientering — visserligen en relativt omfattande och därmed värdefull sådan — i vederbörande samhällsvetenskapliga ämne. Nämnda studier kan sålunda i regel icke ge den studerande en verklig utbildning i samhällsvetenskaplig metod. Med många administrativa tjänster inom bl. a. statsförvaltningen — vilka på grund av samhällsförhållandenas utveckling under senare tid ökat — är emellertid förenade arbetsuppgifter, för vilka kräves — utom viss juridisk skolning — en förhållandevis grundlig utbildning i ett eller flera samhällsvetenskapliga ämnen. Jag tänker därvid främst på tjänster, varmed är förenade arbetsuppgifter med tyngdpunkten förlagd till de ekonomiskt-administrativa. För rekrytering av nu avsedda tjänster med befattningshavare, som äger en för arbetsuppgifternas art lämplig utbildning, synes mig angeläget, att det finnes en av mig förut åsyftad kombinerad examen, vilken avser en betydligt mera omfattande samhällsvetenskaplig utbildning än juris kandidatexamen. I anslutning till vad jag nu och i det föregående uttalat i fråga om rekrytering av tjänster vill jag tillägga, att det torde finnas ett betydande antal tjänster, till vilka den ena av de här avsedda examina icke kan ge något bestämt företräde framför den andra.

Från de synpunkter jag här anfört i fråga om en kombinerad juridisk-samhällsvetenskaplig examen innebär utredningsmännens förslag en lämplig rationalisering av nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen. I utbildningen skall ingå juridik och samhällsvetenskap som likvärdiga och varandra stödjande element. Jag anser mig höra förordade, att en examen avseende kombinerad juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning bibehålles.

Såsom framgår av min förut lämnade redogörelse innebär utredningsmännens förslag, att undervisningen för juridisk-samhällsvetenskaplig examen skall på visst sätt samordnas med undervisningen för juris kandidatexamen och filosofisk-samhällsvetenskaplig examen. Därest en dylik samordning kommer till stånd, vilket jag förordar, kommer merkostnaderna för anordnande av undervisning för förstnämnda examen att bli förhållandevis måttliga.

Nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen åsyftar en rent samhällsvetenskaplig utbildning. Kommittén har ansett, att en sådan examenstyp alltjämt bör finnas. I några av remissyttrandena har förordats, att den rent samhällsvetenskapliga utbildningen skulle inordnas i filosofisk ämbetsexam-

men och i filosofie kandidatexamen. Kanslern och utredningsmännen har avvisat en sådan tanke och i likhet med kommittén föreslagit bibehållandet av en särskild examen. Ett genomgående drag i kommitténs, kanslerns och utredningsmännens förslag är, att denna examen skall avse dels en studieperiod med obligatoriskt innehåll, dels en period där den enskilde studerande har valfrihet mellan en grupp av ämnen.

Staten, de större kommunerna och näringslivet synes mig för olika utredningsuppgifter ha behov av samhällsvetenskapliga specialister med en viss grundutbildning. En särskild examen bör enligt min mening finnas för utbildning av dylika utredningsspecialister. En examen motsvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen bör bibehållas och såsom utredningsmännen föreslagit i fortsättningen benämnas *filosofisk-samhällsvetenskaplig examen*.

Enligt kommitténs förslag skulle därjämte finnas en mindre omfattande samhällsvetenskaplig examen, *politices kandidatexamen*. Vid remissbehandlingen av kommitténs förslag har i övervägande antalet yttranden invänts, att denna examen icke skulle fylla någon funktion. Varken kanslern eller utredningsmännen har funnit sig kunna tillstyrka inrättandet av en dylik examen. För egen del anser jag mig inte heller kunna biträda kommitténs förslag på denna punkt.

Den i det föregående omnämnda samordningen av undervisningen för de olika examina är önskvärd inte endast från synpunkten, att lärarorganisationen i så fall utnyttjas mera effektivt och kostnaderna för undervisningen härigenom blir lägre än eljest. Även för den enskilde studerande erbjuder samordningen stora fördelar. Det blir lättare för honom att träffa det rätta yrkesvalet, om han en tid kan hålla flera alternativ öppna och om han utan tidsförlust kan övergå från studierna för en examen till studierna för en annan. Enligt min mening har utredningsmännen löst uppgiften att samordna undervisningen på ett ändamålsenligt sätt.

Tillströmningen till de juridiska fakulteterna har växlat från tid till annan. Under en period omkring 1950 var siffran å antalet nyinskrivna per år omkring 450. Läsåret 1952—53 sjönk antalet kraftigt för att sedan stanna vid en nivå strax under 300. För några år sedan förelåg ett visst överskott på nyexaminerade jurister. Detta visade sig dock vara en tillfällig företeelse och f. n. råder närmast balans mellan tillgång och efterfrågan.

I och för sig kunde det vara önskvärt med en jämnare utexamination. Enligt min mening bör det dock icke ifrågakomma att reglera tillströmningen genom att maximera det årliga nyintaget av studerande, utan tillträdet till den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen bör såsom hittills vara fritt. Som universitetskanslern framhållit, bör införandet av spärr för tillträde till universitetsstudier ifrågakomma endast i de fall, då detta är nödvändigt med hänsyn till lokalutrymmen, utrustning och lärarpersonal.

Erfarenheterna från senare år visar betydelsen av att arbetsmarknadsorganen vägleder de unga vid valet av studiebanan. I ett läge med mättad marknad minskar tillströmningen. Det synes mig angeläget att denna yrkesvägledning grundas på tillförlitliga prognoser av arbetsmarknaden vid den tidpunkt, då den nyinskrivna kan väntas träda ut i förvärvslivet.

Jag kan i detta sammanhang nämna, att den av mig med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1955 tillkallade universitetsutredningen som en huvuduppgift har att söka klarlägga, hur stort samhällets behov under den närmaste framtiden kan väntas bli av universitets- och högskoleutbildad arbetskraft, häri inbegripet bl. a. arbetskraft med juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning. Samtidigt vill jag erinra om det beslut angående viss förstärkning av arbetsmarknadsstyrelsens resurser, som efter förslag av chefen för socialdepartementet fattades av föregående års riksdag. Arbetsmarknadsstyrelsen har härigenom fått möjligheter till fortlöpan- de utredningsverksamhet i syfte att skaffa en bättre överblick över tillgång och efterfrågan på fackutbildad arbetskraft, främst sådan med längre utbildningstid. Yrkesvägledningsverksamheten kommer alltså framgent att kunna bygga på mera uttömmande prognosuppgifter än som hittills funnits tillgängliga.

III. Juris kandidatexamen

I. Kommittén

Mot de nuvarande studierna för juris kandidatexamen och dessas resultat kan anmärkas, anför kommittén, att de är i alltför hög grad inriktade på minneskunskaper, i synnerhet rörande den för tillfället gällande lagstiftningens innehåll, och i alltför ringa grad på förmåga att lösa sådana problem, som förekommer i praktisk juridisk verksamhet. Härmed sammanhänger att de studerande icke får tillfälle till aktiv självverksamhet i erforderlig utsträckning. Orsakerna till här avsedda brister i juristutbildningen är framför allt, att lärarna är alltför fåtaliga i förhållande till det mycket stora antalet studenter. De kan därför ej medhinna sådan undervisning, som är en förutsättning för självverksamhet av de studerande — främst undervisning i form av seminarieövningar. Tillgången på läroböcker är vidare otillräcklig. För att en förbättring av utbildningsförhållandena skall kunna nås, fordras bl. a. att en kraftig upprustning sker av lärarorganisationen och andra resurser för undervisningen samt att undervisningen och studierna får en delvis annan inriktning. Beträffande det senare spörsmålet anför kommittén, att den främsta riktlinjen för en omändring bör vara att i studierna införa ett betydligt vidgat moment av utbildning i att

lösa juridiska problem. Detta förutsätter i sin tur ett väsentligt ökat självständigt arbete från de studerandes sida. Vidare bör examen omfatta ett förstärkt inslag av samhällsvetenskap och andra hjälpvetenskaper. Ökad tonvikt bör också läggas på de offentlighetsrättsliga ämnena. Varje förlängning av studietiden avvisas av kommittén.

För examen bör liksom hittills beräknas en studietid av 4½ år. Utrymme för de nya prestationer, som bör fordras, måste därför beredas på annat sätt. Någon tidsvinst kan enligt kommittén inte göras på de inledande ämnena; utslutning av ett eller flera av de positivrättsliga ämnena är ej heller möjlig. Kraven på kunskaper om lagtext och liknande stoff måste därför enligt kommittén nedsättas i en omfattning som motsvarar omkring en tredjedel av den beräknade studietiden. Härigenom vinnes närmare 2½ terminer för de nya inslagen i examen.

Det på juridisk problematik inriktade studiet bör bestå av en mindre, mera teoretisk del (det nya ämnet allmän rättslära) och en större, mera praktiskt inriktad del med krav på specialuppgifter inom två olika ämnen (civilrätt och annat valfritt ämne). För vart och ett av dessa fördjupningsämnen bör anslås en studietid av en termin. De båda delarna bör i tiden följa i nu angiven ordning. Kommittén avvisar en ordning, enligt vilken det på juridisk problematik inriktade studiet skulle anknytas till eller inordnas i det traditionella studiet av de särskilda examensämnena. Syftemålet med dessa mera djupgående studier är — anför kommittén vidare — att inom begränsade rättsområden uppnå en grundlig behärskning av lagstiftning, rättspraxis och annat förefintligt material samt övning i praktisk rättstillämpning med användning av erkända principer för lagtolkning, utfyllande av luckor i lagstiftning och rättspraxis, beaktande av prejudikat o. s. v. Huvudskälet för att dessa fördjupade studier bör förläggas till examens sista del är, att de enligt kommitténs mening förutsätter icke alltför obetydliga insikter i rättsordningen i dess helhet.

Kommitténs förslag i fråga om examens närmare utformning innebär i huvudsak följande.

Det juridiska studiet bör liksom nu inledas med den *propedeutiska kursen*. Förutom nuvarande ämnesområden bör denna kurs omfatta en kort översikt över vissa av de delar av den allmänna rättsläran, vilka nu ingår i ämnet juridisk encyklopedi. Detta ämne upphör att vara särskilt examensämne. Det bör i övrigt i utvidgad och fördjupad form hänföras till det nya examensämnet allmän rättslära, vilket studeras först efter genomgången av de positivrättsliga ämnena eller de flesta av dessa. Nationalekonomi, som föreslås bli obligatoriskt och icke som nu alternativt med romersk rätt, bör få en med hänsyn till den juridiska utbildningen avpassad inriktning. På grund av den ändrade uppläggnings av ämnet föreslår kommittén, att det benämnes *ekonomisk samhällskunskap*. Romersk rätt bör upphöra att vara särskilt examensämne och i stället ingå som en del i ämnet *rättshistoria*, vilket ämne även i övrigt bör få en delvis annan uppläggning.

Ämnet *statsrätt* bör icke blott inriktas på kännedom om våra grundlagar utan på grunddragen av vårt politiska liv över huvud taget. I ämnet *folkrätt*, som bibehåller ungefär samma omfattning som nu inom examensämnet *statsrätt* med *folkrätt*, bör ökad vikt läggas vid de allmänna principerna och de internationella organisationerna. Den internationella *privaträtten*, som nu utgör ett självständigt examensämne, föreslås ingå såsom en del av *civilrätten*.

Den nödvändiga nedskärningen av kunskapsstoffet berör såväl ämnet *civilrätt* som ämnena *straffrätt* och *processrätt*. Inom de särskilda ämnena föreslås nedskärningen drabba sådana delar, vilka är av underordnad betydelse för övriga ämnesdelar och ämnen eller som endast sällan kommer till praktisk användning. De grundläggande studierna i *civilrätt* föreslås uppdelade på två examensämnen, nämligen *civilrätt I* och *civilrätt II med internationell privaträtt*; för vardera ämnet beräknas en studietid av en termin. Härtill kommer — mot slutet av studieången — en termins fördjupade studier inom ett begränsat område av *civilrätten*. Den tid som anslås åt *civilrätt* blir härigenom i sin helhet ungefär densamma som för närvarande. Genom att kursfordringarna nedskäres i *straffrätt*, erhålles en tidsvinst, som föreslås komma vissa *icke-juridiska hjälpvvetenskaper* till godo, nämligen *rättspsykologi*, *rättspsykiatri*, *kriminologi*, *kriminalteknik*, *kriminalpolitik* samt *straffverkställighet* och annan *kriminalvård*. Ämnena *finansrätt* och *förvaltningsrätt* föreslås inte underkastade någon minskning i studietiden. I *förvaltningsrätt* skall enligt förslaget huvudvikten läggas vid *förvaltningsförfarandet* och *förvaltningsprocessen* i deras olika former.

Kommittén berör även frågan om en sammanslagning av *statsrätt* och *förvaltningsrätt* till ett ämne, *offentlig rätt*. Övervägande skäl talar enligt kommittén för att *statsrätten* studeras före *civilrätten*. Samtidigt är det av betydelse, att *förvaltningsrätten* inhämtas såsom ett av de sista positivrättsliga ämnena. Kommittén anser sig därför icke böra förordna en sammanslagning av berörda ämnen.

I frågan om *socialrätten* anför kommittén, att det är i hög grad önskvärt att *arbetsrätt*, *fattigvårds-*, *barnavårds-* och *alkoholistlagstiftningen* samt *lagstiftningen om socialförsäkring* i den juridiska undervisningen och forskningen blir föremål för ökad uppmärksamhet. Tanken på att genom utbrytning främst ur *förvaltningsrätten* och *civilrätten* skapa ett särskilt examensämne, *socialrätt*, avvisas emellertid av kommittén. Om man verkligen vill att *socialrätten* skall erhålla en starkare ställning, måste dess olika delar enligt kommitténs mening studeras tillsammans med de ämnen, varmed de principiellt och funktionellt har samband. Kommittén hänvisar vidare till sitt förslag om *fördjupningsstudier*, vilket bereder möjlighet till att ge *socialrätten* en starkare ställning inom examen.

De praktiska inslagen i studierna skall enligt kommittéförslaget tillgodoses genom dels en obligatorisk *kurs i ekonomisk redovisning* (bokföring), dels ökad *medverkan av praktiker*. Den nuvarande praktiska kursens skilda delar föreslås ingå i de olika ämnen, till vilka de hör. Vid undervisningen

häri skall anlitas praktiker, som äger särskild erfarenhet rörande visst rättsområde.

Kommittén anser, att en tentamensperiod skall förläggas till sommar-månaderna, och att en föreskrift härom skall meddelas.

Examen bör enligt kommittén bestå av tre delar, vilka skall bygga på varandra. Ämnenas ordningsföljd bör vara i huvudsak fixerad. Kunskapsfordringarna i varje särskilt ämne bör ges en sådan utformning, att de olika ämnena på ett organiskt sätt bygger på och kompletterar varandra. Sker detta måste det vara till fördel vid undervisningen och examinationen, om ämnena läses i den förutsatta tidsföljden. Det bör även ligga i de studerandes eget intresse att den studieordning, som anses lämpligast, i väsentliga delar erhåller obligatorisk karaktär. Man måste emellertid enligt kommittén räkna med att åtskilliga studerande på grund av särskilda omständigheter icke eller endast delvis kan anpassa sina studier efter den normala studie-gången. För att förebygga mera avsevärda olägenheter, som kan föranledas härav, föreslår kommittén att i flertalet ämnen fullständig undervisning skall meddelas varje termin. Härigenom kommer även antalet elever vid kurser och övningar att kunna nedbringas till en rimlig omfattning.

Enligt kommitténs förslag bör studiegången för juris kandidatexamen normalt vara följande.

I den första examensdelen, för vilken beräknas 2 terminer, skall med en studietid av $\frac{1}{2}$ termin för respektive kurs och ämne ingå den propedeutiska kursen, ekonomisk samhällskunskap, rättshistoria och statsrätt med folkrätt. Den andra delen, i vilken grundläggande insikter i gällande svensk rätt inhämtas, skall omfatta ämnena civilrätt I, civilrätt II med internationell privaträtt, straffrätt med juridiska hjälpvetenskaper, processrätt, finansrätt och förvaltningsrätt. För vardera processrätt och förvaltningsrätt beräknas en studietid av $\frac{3}{5}$ termin, för finansrätt $\frac{2}{5}$ termin samt för vart och ett av övriga ämnena 1 termin. Den tredje delen omfattar dels det nya ämnet allmän rättslära med en studietid av $\frac{2}{5}$ termin, dels mera djupgående studier inom begränsade områden av civilrätt under 1 termin och av ett valfritt ämne under 1 termin.

— Två av kommitténs ledamöter har — som förut framhållits — i särskilda yttranden anfört, att behovet av juridisk och juridisk-samhällsvetenskaplig utbildning enligt deras mening bör tillgodoses genom en examen, nämligen en juris kandidatexamen med ett i förhållande till kommittémajoritetens förslag väsentligt ökat samhällsvetenskapligt inslag. För att detta ökade inslag skall kunna rymmas inom ramen för en examen med en studietid av nio terminer föreslår nämnda ledamöter, att de juridiska studierna reduceras. En sådan reduktion anses motiverad även med hänsyn till önskvärdheten av att nedbringa kraven på minneskunskaper. Enligt dessa ledamöter bör den åttonde terminen, vilken enligt majoritetens förslag skall anslås åt fördjupade studier inom olika delar av civilrätten,

i stället ägnas åt studier i nationalekonomi med socialpolitik. Dessa studier bör så vitt möjligt ge de teoretiska kunskaper, som krävs för att förstå de ekonomiska sammanhangen i det nutida samhället och göra det möjligt för de examinerade att följa den politiska diskussionen i dylika frågor. Vidare föreslås, att den nionde terminen skall omfatta fördjupade studier i valfritt juridiskt eller samhällsvetenskapligt ämne. Enär ett stort antal studerande torde komma att välja civilrätt som fördjupningsämne under den nionde terminen, anser ifrågakvarande två ledamöter, att civilrätten får ett tillräckligt utrymme i en på detta sätt utformad juris kandidatexamen.

2. Yttranden

De tre hörda hovrätterna — *Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge samt hovrätten för övre Norrland* — delar i princip kommitténs uppfattning att undervisning och examensfordringar bör omläggas i den riktningen, att mindre krav uppställas på minneskunskaper samt att utrymme beredes för mera ingående sysselsättning med juridisk problematik och för utvidgad självverksamhet och aktivitet från de studerandes sida. Hovrätterna anser emellertid, att kommittén gått väl långt i fråga om minskning av kraven på minneskunskaper inom de domstolsjuridiska ämnena. Den för grundläggande studier i civilrätt, straffrätt och processrätt anslagna tiden bör därför ökas, vilket anses böra ske genom en begränsning av de föreslagna fördjupningsstudierna. Såväl Svea hovrätt som hovrätten över Skåne och Blekinge anser vidare, att den träning i juridisk metod, som bör eftersträvas, synes kunna väcka större intresse hos de studerande, om den delvis förlägges i anslutning till de grundläggande studierna i respektive ämne. De fördjupningsstudier, som av kommittén förlagts till examens sista del, torde med hänsyn härtill böra begränsas till omkring en termin. Svea hovrätt berör även det samhällsvetenskapliga inslaget i examen, vilket föreslås utökat. Hovrätterna tillstyrker i övrigt i allt väsentligt kommitténs förslag beträffande examens omläggning.

Föreningen Sveriges häradsövdingar förordar en juris kandidatexamen uppbyggd enligt reservanternas i kommittén förslag och har i övrigt i stort sett ingenting att erinra mot de föreslagna förändringarna. Enligt *föreningen Sveriges stadsdomare* bör med hänsyn till civilrättens centrala betydelse någon begränsning av de grundläggande studierna inom detta ämnesområde ej ske.

Riksåklagarämbetet ansluter sig till det av kommittén angivna allmänna syftemålet med examensreformen. I fråga om examens utformning anför ämbetet emellertid vissa gentemot kommittén avvikande synpunkter, vilka av ämbetet sammanfattas på följande sätt:

De samhällsvetenskapliga studierna bör utökas genom att en termin ägnas åt nationalekonomi med socialpolitik, varvid undervisning i ekonomisk samhällskunskap meddelas inom det sålunda utvidgade ämnet. Såsom ett ytterligare ämne i juris kandidatexamen upptages företagsekonomi, vilket ämne ägnas en halv termin närmast före studiet av nationalekonomi med socialpolitik. Erforderligt utrymme på studieplanen för det utvidgade ämnet nationalekonomi samt för det nytillkomna ämnet företagsekonomi vinnes genom att studiet av valfritt juridiskt ämne under en termin utgår. Förslaget om fördjupning i civilrätt under en termin genomföres ej. Huvuddelen av den tid som härigenom frigöres tillföres de grundläggande kurserna i civilrättsämnen. Återstoden uppdelas på straff- och processrätt. I stället för särskilda fördjupningsstudier föreslås, att undervisningen i de positivrättsliga ämnena förbindes med tillämpningsstudier i form av seminarieövningar och därmed jämförliga uppgifter av mera kvalificerad art.

Sveriges advokatsamfunds styrelse ansluter sig till kommitténs förslag så vitt angår den allmänna utformningen av studierna. Beträffande de särskilda ämnena i examen föreslår styrelsen bl. a., att den internationella privaträtten får kvarstå som ett självständigt studie- och examensämne, eventuellt förenat med folkrätten, vars studium då skulle uppskjutas till andra delen av den nya examen. Vidare anser styrelsen, att det är tveksamt huruvida de s. k. hjälpetenskaperna bör beredas så stort utrymme som föreslagits.

Av förvaltningsmyndigheterna har endast en del yttrat sig om juris kandidatexamens utformning. Vissa detaljerinringar har framförts av bl. a. *statskontoret, riksräkenskapsverket, riksförsäkringsanstalten, socialstyrelsen, pensionsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, kommerskollegium, statistiska centralbyrån, statens organisationsnämnd, överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Malmöhus och Göteborgs och Bohus län*. Med hänsyn till de framförda erinringarnas art torde här behöva redogöras endast för vissa av dem.

Socialstyrelsen har uppehållit sig särskilt vid frågan om socialrättens ställning i examen och därvid anfört huvudsakligen följande.

Vad kommittén anfört i denna fråga har icke övertygat socialstyrelsen om att det icke med fördel skulle låta sig göra att utbryta socialrätten till ett självständigt ämne. Enligt styrelsen måste socialrätten — oavsett om arbetsrätten hänföres till civilrätten eller socialrätten — anses tillräckligt omfattande och homogen för att erhålla självständig och central plats inom kursplanen. Styrelsen vill betona, att nedskärningen av de speciella kunskapsfordringarna i ett ämne knappast kommer att ske till förmån för en ämnesdel, som genom sitt bristande sammanhang med ämnet i övrigt med nödvändighet måste komma att intaga en periferisk plats inom ämnet. Endast genom tillkomsten av en särskild professur i socialrätt kan man härvidlag vänta sig en bättre ordning. I vart fall bör socialrätten givas en central ställning inom något annat ämne, vartill erforderlig anknytning föreligger. Styrelsen har härvid i åtanke möjligheten att utbygga förvaltningsrätten

till att omfatta även socialrätt, i vilket fall arbetsrätten lämpligen icke bör ingå i ämnet och detta bör benämnas förvaltnings- och socialrätt.

Pensionsstyrelsen anser de fördjupade studierna i och för sig värdefulla. Enligt styrelsens uppfattning är det dock angelägnare att dels öka det samhällsvetenskapliga inslaget i examen, dels förkorta studietiden till åtta terminer. *Statens organisationsnämnd* har särskilt understrukit betydelsen av studier i företagsekonomi. Nämnden föreslår att en halv termin ägnas åt studier i detta ämne samt att ytterligare en halv termin anslås åt studier i nationalekonomi. Den termin, som erfordras härför, kan erhållas genom att en av fördjupningsterminerna slopas.

Överståthållarämbetet förordar en minskning av kraven på de studerandes insatser under fördjupningsstudierna bl. a. för att utrymme skall kunna beredas för ett ökat inslag av samhällsvetenskap. Ämbetet föreslår, att endast en termin ägnas åt fördjupade juridiska studier.

Länsstyrelsen i Uppsala län ifrågasätter huruvida icke av de föreslagna hjälpvetenskaperna ämnet kriminalteknik har en alltför speciell inriktning för att lämpligen inrymmas i en juris kandidatexamen. Tanken på en särskild fördjupningsdel finner länsstyrelsen tilltalande men oklar till sin målsättning och svår att genomföra. Härtill kommer, att beskärningen av ämnena civilrätt, straffrätt och processrätt enligt länsstyrelsen får anses betänklig. Länsstyrelsen föreslår därför, att en av fördjupningsterminerna skall anslås till utökade studier i dessa ämnen samt att den andra fördjupningsterminen skall ägnas åt studier i nationalekonomi jämte möjligen statistik i någon form. Därjämte anser länsstyrelsen en ökning av studietiden för förvaltningsrätt, särskilt med hänsyn till socialvårdsrätten, önskvärd. Enligt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* bör examen ej uppdelas på tre delar med en särskild fördjupningsdel. För det stora flertalet jurister torde det vara av väsentlig betydelse att de erhålla träning i att lösa praktiska uppgifter, vilket bäst sker genom en kontinuerlig träning och alltså genom att förlägga seminarieövningarna i anslutning till varje ämne. Ämnet allmän rättslära bör med hänsyn härtill till viss del förläggas före civilrättsämnena. Sedan kan det enligt länsstyrelsen vara lämpligt att efter den återstående delen av ämnet allmän rättslära anslå en viss kortare tid till en större slutuppgift, varigenom den studerande skulle få tillfälle att använda sina insikter och erfarenheter från de olika examensämnena på ett konkret fall.

Kompetensutredningen pekar på de risker för en förlängning av studietiden, som den av kommittén föreslagna bundna studiegången enligt utredningens mening kan innebära. Med hänsyn till det betydande antal juris kandidater, som även i fortsättningen kan väntas tjänstgöra på statliga förvaltningstjänster, torde det enligt utredningen bära övervägas att inom ju-

ris kandidatexamen såsom alternativ till fördjupningskombinationen civilrätt jämte valfritt juridiskt ämne ställa kombinationen finansrätt och förvaltningsrätt.

Svenska arbetsgivareföreningen anser att tankegången bakom den föreslagna fördjupningen är riktig samt att övervägande skäl talar för att fördjupningsstudierna förläggas mot slutet av studietiden. *Försäkringsjuridiska föreningen* finner det av vikt, att de krav som i fråga om försäkringsrätt ställs på samtliga juris studerande vidgas. Önskvärt anses även vara att försäkringsrätt uppmärksammas såsom föremål för fördjupade studier. *Sveriges grossistförbund* betonar särskilt betydelsen av att juristerna bibringas vissa insikter i ekonomiskt-politiska och bankmässiga frågor samt i bokföringens principer.

Landsorganisationen i Sverige ansluter sig till den av kommittén uttalade önskvärldheten av att ökad uppmärksamhet ägnas åt arbetsrätt och socialrätt inom den juridiska undervisningen och forskningen samt finner kommitténs förslag i denna del i stort sett tillfredsställande. Även *tjänstemännens centralorganisation* understryker dessa ämnens betydelse.

Sveriges juristförbund instämmer i kommitténs allmänna målsättning att inom ramen för nuvarande studietid bereda ökat utrymme åt träning i metodisk och principiell behärskning av rättsligt material. Denna träning hör enligt förbundet dock inte koncentreras till slutet av studiegången utan ske kontinuerligt under hela studietiden, varvid självständig insats genom seminarieuppsatser o. dyl. bör sättas in omedelbart efter inläsningen av varje större positivrättsligt ämne. Detta förutsätter givetvis, anför förbundet, en ökning av studietiderna för dessa ämnen. Denna ökning av studietiderna får under inga förhållanden tagas till intäkt för utökade krav på kunskapsstoff. Den av förbundet förordade uppläggningsen av studierna utesluter enligt förbundet icke, att fördjupningsstudier anordnas sist i studiegången. De skäl för denna nyhet, som kommittén anför, finner förbundet nämligen så beaktansvärda, att förbundet vill förordas, att studierna avslutas med en eller flera större slutuppgifter, föregångna av vissa studier i allmän rättslära. Härför bör anslås en studietid. I fråga om de särskilda ämnena i examen föreslås, att studietiden för nationalekonomi något utökas, att civilrätten liksom hittills uppdelas på tre ämnen med en beräknad sammanlagd studietid av icke fullt tre terminer samt att den internationella privaträtten sammanföres med folkrätten till examensämnet internationell rätt.

Vad juristförbundet föreslagit i fråga om civilrätt och internationell rätt förordas även av *Sveriges förenade studentkårer*, som dessutom anser dels att de s. k. juridiska hjälpvetenskaperna bör hänföras till straffrätt och processrätt, varvid den för dessa hjälpvetenskaper beräknade tiden kan något förkortas, dels att en studietid bör anslås åt ämnet processrätt jämte kurser i rättspsykologi och kriminalteknik. I fråga om den avslutande

examensdelen framhålles, att syftet måste vara att ge de studerande övning i praktisk rättstillämpning. Dessa studier bör därför benämnas tillämpningsstudier. För sådana studier jämte studier i allmän rättslära bör enligt SFS ges ett utrymme av något mer än en termin.

Av de utlåtanden som avgivits av de tre juridiska fakulteterna framgår, att delade meningar föreligger om behovet av en så genomgripande omläggning av den juridiska utbildningen, som kommittén föreslagit. Sålunda anför *juridiska fakulteten i Uppsala*, att juris kandidatexamen i sin nuvarande utformning är en på det hela taget god och väl avvägd examen. Den har enligt fakulteten successivt och smidigt anpassats efter utvecklingen och de ändrade förhållandena på juristbanan. Även om reformer på särskilda punkter kan finnas ändamålsenliga, är fakulteten därför icke övertygad om behovet av en omstöpning av juris kandidatexamen eller över huvud längre gående ingripanden. Den allvarligaste invändningen mot kommitténs förslag är enligt fakulteten, att detta förutsätter en drastisk beskärning av flertalet positivrättsliga ämnen. Denna reduktion skulle i fråga om kunskapsstoff och studietid innebära en allvarlig försämring av utbildningen. Vad som nu synes möjligt att uppnå i den av kommittén åsyftade riktningen torde enligt fakultetens mening vara, att i slutet av studierna införes det av kommittéen föreslagna ämnet allmän rättslära och att inom detta ämne beredes möjlighet till en avslutande avrundning av de juridiska studierna. Med hänsyn till den ovisshet, som enligt fakulteten måste råda om verkningarna av en sådan nyhet och den lämpliga uppläggnings av ämnet allmän rättslära, synes det tillrådligt att reformen får en provisorisk karaktär.

Juridiska fakulteten i Lund kan icke ansluta sig till kommitténs uttalande, att bristerna med den nuvarande studieordningen delvis skulle bero på att självständig insats i studiearbetet genom seminarieuppsatser o. dyl. skulle förutsättas alltför tidigt i studiegången. Enligt fakultetens mening kan och bör den självständiga insatsen genom aktivt seminariearbete sättas in så tidigt som möjligt. De brister i nuvarande studieordning, som enligt fakulteten främst tilldrar sig uppmärksamhet, beror väsentligen på otillräcklig tillgång på lärare, otillräcklig tillgång på läroböcker samt otillräcklig representation för vissa ämnen, i främsta rummet den allmänna rättsläran. Uppdelningen i ett elementärt och ett fördjupat studium avstyrkes av fakulteten. Skulle man kunna lyckas med att ge de studerande en något fördjupad uppfattning om sammanhangen i rättsordningen och i sättet för bedömning av juridiska problem, måste man enligt fakultetens mening så tidigt som möjligt föra dem in i problemställningar och vänja dem att arbeta med dem.

Stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola hävdar däremot, att nu gällande studieordning är i flera avseenden otidsenlig och att en genomgripande reform därav icke längre kan uppskjutas utan avse-

värd olägenhet för juristutbildningen och därmed hela rättsväsendet. Avdelningen anser den allvarligaste bristen i den nuvarande utbildningen vara, att studierna blivit i alltför hög grad inriktade på konkret kunskap om det föreliggande lagmaterialet och för litet på allmän behärskning av juridisk metod. De av kommittén anförda skälen för en nedskärning av det grundläggande ämnesstoffet till förmån för fördjupningsstudier under examensutbildningens sista del finner fakulteten övertygande. Avdelningen betonar vikten av en omfattande utbyggnad av lärarorganisationen samt anför, att åtskilliga ytterst angelägna och värdefulla förbättringar i utbildningen givetvis kan vinnas redan nu genom en förstärkning av lärarkrafterna. Önskemålet om fördjupade studier kan emellertid icke tillgodoses utan att särskilt utrymme härför beredes under studiegångens senare del. Den viktiga roll, som tillkommer ämnet allmän rättslära såsom inledning till fördjupningsstudierna, understrykes av avdelningen. De föreslagna fördjupningsstudiernas omfattning och allmänna uppläggning finner avdelningen välgrundad.

Kommitténs förslag i fråga om studie- och examensstoffet tillstyrkes i allt väsentligt av *stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola. Juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund* har däremot framställt åtskilliga erinringar mot kommitténs här ifrågavarande förslag.

3. Universitetskanslern

Trots de strävanden att modernisera och effektivisera utbildningen, som gjorts, är enligt kanslerns mening den nuvarande studieordningen behäftad med påtagliga brister. Den främsta orsaken till dessa brister är, såsom kommittén framhållit, den otillräckliga tillgång på lärare, vilken sedan en längre tid förelegat inom de juridiska fakulteterna. Kanslern ansluter sig i princip till den av kommittén angivna allmänna målsättningen för de juridiska studierna, nämligen att i högre grad inrikta dessa studier på träning i metodisk och principiell behärskning av rättsligt material. I likhet med kommittén anser kanslern, att kraven på minneskunskaper måste minskas för att plats skall kunna beredas för detta ökade inslag av juridisk problematik. Någon möjlighet att förkorta studietiden för examen synes kanslern inte föreligga. Vid utarbetandet av sitt ändringsförslag har emellertid kanslern bl. a. eftersträvat en sådan konstruktion av examen, att denna av de särskilt studiebegåvade kan avläggas på kortare tid än vad som normalt beräknas. Kanslern finner kommitténs förslag att uppdelna examen på tre delar såtillvida riktigt, att grundliga studier, inriktade på praktisk rättstillämpning, så vitt möjligt bör föregås av ett studium av samtliga juridiska discipliner. Att såsom kommittén föreslagit helt koncentrera de mera vetenskapligt betonade studier, som skall rymmas inom ramen för en juris

kandidatexamen, till en sista examensdel, skulle emellertid enligt kanslerns åsikt leda till vissa allvarliga olägenheter. Å andra sidan skulle en studieordning innebärande, att de fördjupade studierna helt inordnades i studiet av de enskilda ämnena eller vissa av dem, enligt kanslern ej leda till den förbättring i fråga om utbildningen, som måste eftersträvas. En påtaglig brist i den nuvarande juristutbildningen synes kanslern vara, att de juris studerande icke erhåller övning i att behandla och lösa sådana relativt kvalificerade problem, som möter dem i kommande praktisk verksamhet. Redan fördjupade studier i enskilda ämnen gör givetvis den studerande mer skickad för sådana uppgifter. De problem, som juristen i praktiken ställes inför, är emellertid ofta av den art, att de kräver insikter bl. a. från skilda ämnesområden. Studierna bör därför enligt kanslern även inrymma något moment, som är så utformat, att de studerande får tillfälle att summera ihop sina vid studiet av de enskilda ämnena inhämtade insikter och erfarenheter. Enligt kanslern bör dessa tillämpade studier, såsom kommittén föreslagit, föregås av ämnet allmän rättslära. Kommitténs förslag beträffande detta ämnes placering och utformning anser sig kanslern i stort sett kunna tillstyrka. Kanslern föreslår emellertid, att den för detta ämne beräknade studietiden skall något reduceras. I fråga om de tillämpade studiernas inplacering i studiegången föreslår kanslern, att en termin mot slutet av examen reserveras här för. I de större positivrättsliga ämnena bör kunskapsfordringarna vidare utformas så, att tid reserveras för viss fördjupning inom något begränsat område. Genom att de främst på tillämpning inriktade studierna begränsas till en termin, anför kanslern vidare, blir det bl. a. möjligt att utöka studietiden för dels ämnet nationalekonomi, dels de ämnen som hårdast drabbats av den föreslagna reduktionen av minneskunskaper.

Kanslerns förslag beträffande de olika ämnena i juris kandidatexamen kan sammanfattas sålunda.

Nationalekonomi bör enligt kanslerns mening ingå i examen med en beräknad studietid av en termin. Kanslern föreslår vidare, att detta ämne skall få en inriktning, som är särskilt avpassad med hänsyn till det behov av samhällsvetenskaplig utbildning som flertalet jurister har oavsett verksamhetsområde. I fordringarna för ämnet bör bl. a. ingå den av kommittén föreslagna kursen i *ekonomisk redovisning*. Med hänsyn bl. a. till att juris kandidatexamen är avsedd att ge utbildning för tjänstgöring i förvaltningen anser kanslern det angeläget, att studiet av *statsrätt* och *förvaltningsrätt* så anordnas, att utbytet av detta studium blir det bästa möjliga. Enligt kanslerns mening kan detta bli fallet endast om ämnena studeras i omedelbar anslutning till varandra. Kanslern förordar därför, att studiet av statsrätt förlägges till slutet av studiegången i omedelbar anslutning till studiet av ämnet förvaltningsrätt samt att dessa båda ämnen jämte *folkrätt* sammanslås till ämnet *offentlig rätt* med en beräknad studietid av en termin. Avgörande skäl talar enligt kanslern för att den *internationella privaträtten* bibehålles som särskilt examensämne. Kanslern föreslår vidare, att *civil-*

rätten fortfarande uppdelas på tre examensämnen samt att för dessa beräknas en sammanlagd tid av två och en halv terminer. Av denna tid bör en studietermin anslås åt *civilrätt I*. Den närmare fördelningen av den resterande studietiden på ämnena *civilrätt II* och *civilrätt III* bör ske, då studieplaner för civilrätten fastställs. Som nämnts föreslår kanslern, att studierna avslutas med en termins *tillämpade studier*. Kanslern anser att dessa studier normalt bör ske inom någon del av civilrätten. Efter medgivande av den juridiska fakulteten bör dock nämnda civilrättsstudier kunna utbytas mot tillämpade studier i annat juridiskt ämne eller i ämnet nationalekonomi eller i något av de till den humanistiska fakulteten hörande ämnena företagsekonomi, statskunskap och sociologi. Utbytet bör även kunna avse studier i ämnet historia. Särskilt medgivande för här avsett utbyte är enligt kanslern nödvändigt med hänsyn till vikten av att de studerande alltid skall ha förvärvat vissa fördjupade insikter i civilrätt. Införande av de s. k. *hjälpvetenskaperna* utgör enligt kanslern ett mycket betydelsefullt led i strävandena att vid den juridiska utbildningen beakta även behovet av kunskaper i reala samhällsförhållanden. Förslaget om undervisning häri tillstyrkes därför av kanslern. Han anser sig dock inte kunna helt biträda förslaget, i vad det avser undervisningens omfattning och uppdelning på sex särskilda kurser. Enligt kanslerns ändringsförslag bör undervisningen i *hjälpvetenskaperna* så nära som möjligt samordnas med undervisningen i *straffrätt* och *processrätt*. Genom att vissa kurser föres samman kan vidare studietiden något reduceras. Härjämte anser kanslern, att benämningen *straffrätt* bör bibehållas för examensämnet även sedan fordringarna för ämnet utvidgats att omfatta vissa s. k. *hjälpvetenskaper*. För ämnet *processrätt* förordar kanslern en något utökad studietid. Kanslern utgår från att behovet av insikter i *socialrätt* kommer att tillgodoses inom examensämnena *civilrätt* och *offentlig rätt*. Vad kommittén anfört om *socialrättens* ställning anser sig kanslern därför i stort sett kunna tillstyrka. Kommitténs förslag, att den *praktiska kursen* skall avskaffas i sin nuvarande form, biträdades av kanslern. Möjlighet synes emellertid böra finnas att, om så befinnes mest lämpligt och ändamålsenligt, efter kanslerns medgivande helt eller delvis sammanföra den undervisning, som skall meddelas av praktiskt verksamma personer, till en »praktisk kurs». Olika ordning vid skilda fakulteter hör enligt kanslerns mening i detta fall utan olägenhet kunna medgivas.

Enligt kanslerns ändringsförslag bör examen liksom hittills omfatta endast två delar, nämligen en förberedande del och en därpå följande del, under vilken de egentliga juridiska studierna skall bedrivas. Den i kommittéförslaget upptagna fördjupningsdelen ersättes i kanslerns förslag i någon mån av den termin, som skall ägnas åt tillämpade studier. Enligt dennes förslag skall examen vidare utformas så, att fördjupade insikter i ett ämne skall kunna förvärvas i anslutning till studiet av ämnet i fråga.

Någon ändring i vad som i gällande stadga angående juridiska examina föreskrives om tentamensperioder finner kanslern ej påkallad. Enligt kommitténs förslag borde i examensstadgan föreskrivas bl. a. att en tentamensperiod skulle förläggas till sommarferierna. Kanslern finner, att det för åtskilliga juris studerande skulle innebära väsentliga fördelar att få undergå

tentamen i ett ämne under sommarmånaderna. En föreskrift härom anser sig kanslern emellertid ej kunna förorda. I likhet med vad som gäller enligt stadgan angående filosofiska examina räknar kanslern med att en studietermi skall anses motsvara 5 månaders studietid och ett studieår 10 månaders studietid. Detta innebär någon utökning i jämförelse med kommitténs beräkning av studietiden per termin. I fråga om den tid av läsåret, under vilken undervisning skall kunna meddelas, biträder kanslern kommitténs förslag, innebärande att denna skall omfatta under höstterminen tiden 1 september — 15 december och under vårterminen tiden 1 februari — 23 maj. Förslaget innebär, att de perioder av terminer, under vilka undervisning kan förekomma, något utvidgats i förhållande till vad f. n. är brukligt samt att undervisningstiden per termin avpassats så, att vardera terminen kommer att omfatta omkring 15 effektiva undervisningsveckor.

Kanslern framhåller, att en i huvudsak fast studiegång medför väsentliga fördelar. Men han vill därför icke tillstyrka kommitténs förslag att i examensstadgan binda tidsföljden mellan ämnena genom detaljföreskrifter om tentaminas inbördes ordning. Examensstadgan bör — enligt kanslern — i princip endast innehålla sådana bestämmelser avseende studiegången, som är av allmän art och av särskild vikt med hänsyn till examens utformning och syftet med de juridiska studierna. Sålunda bör i nämnda stadga angivas endast vad som skall gälla i fråga om dels den propedeutiska kursens och de tillämpade studiernas placering i studiegången, dels ordningsföljden mellan examens båda delar. Den detaljreglering av tidsföljden mellan ämnena, som härutöver befinnes lämplig, bör ske i den av respektive fakulteter upprättade och av kanslern fastställda planen över studiegången. Med stöd av en allmän bestämmelse i examensstadgan kan i nämnda plan meddelas bindande föreskrifter om tentaminas inbördes ordning.

Vid ett godtagande av kanslerns ändringsförslag beträffande examens utformning och de olika examensämnenas omfattning skulle normalplanen för studiegången för juris kandidatexamen erhålla det utseende, som framgår av efterföljande sammanställning (s. 39).

Professorerna och docenterna vid juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund samt stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola har i förutnämnda, i mars 1955 dagtecknade skrivelser framhållit bl. a., att fakulteternas och avdelningens yttranden över kommitténs förslag kunde ha givit intrycket, att de akademiska lärarna vid nämnda fakulteter och avdelning vore splittrade i frågan om de lämpliga reformvägarna. I verkligheten vore meningsskiljaktigheterna dock icke så djupgående. De riktlinjer kanslern uppdragit i sitt förslag bevarade det värdefullaste i kommitténs förslag. Lärarna vid nämnda fakulteter och avdelning förenade sig därför — trots delade meningar i vissa detaljfrågor — om att förorda kanslerns förslag rörande studiernas anordning.

Termin	Ämne eller kurs	Antal studiemånader*
1	Propedeutisk kurs	2 ½
	Rättshistoria	2 ½
2	Nationalekonomi (jämte bl. a. kurs i ekonomisk redovisning)	5
3	Civilrätt I	5
4	Civilrätt II	} 7 ½
5	Civilrätt III	
	Finansrätt	2 ½
6	Internationell privaträtt	¾
	Straffrätt (jämte kurser i hjälpvetenskaper)	4 ¼
7	Processrätt	3 ⅔
	Allmän rättslära	1 ½
8	Offentlig rätt	5
9	Civilrätt (tillämpade studier) eller, efter fakultetens medgivande, visst annat ämne	5

* I kanslerns plan, har icke angivits den studietid, som bör anslås för varje särskilt ämne, men av hans utlåtande framgår, att han räknat med ungefärligen de i sammanställningen upptagna studietiderna.

4. Utredningsmännen

Utredningsmännen framhåller, att de vid fullgörandet av den översyn, som uppdragits åt dem att verkställa, ansett sig i fråga om juris kandidatexamen böra utgå ifrån att kanslerns förslag beträffande denna examen borde i stort sett lämnas orubbat. I enlighet härmed har de funnit sig böra föreslå endast vissa mindre jämkningar av detta förslag. Dessa har enligt utredningsmännen i huvudsak vidtagits för att möjliggöra gemensam undervisning i de ämnen, som ingår i såväl juris kandidatexamen som vederbörande samhällsvetenskaplig examen. Att tillskapa förutsättningar för dylik gemensam undervisning har nämligen utredningsmännen ansett sig böra uppställa som en av riktpunkterna för översynen.

Vad beträffar den *propedeutiska kursen*, som avses skola vara gemensam för juris kandidatexamen, juridisk-samhällsvetenskaplig examen och filosofisk-samhällsvetenskaplig examen, föreslår utredningsmännen, att densamma utbygges med vissa föreläsningar. Rörande här avsedda utbyggnad av den propedeutiska kursen anför utredningsmännen följande.

I början av den propedeutiska kursen bör de studerande genom två föreläsningar erhålla allmän studievägledning, särskilt om de olika examinas målsättning och om valet av studievägar. En allmän orientering om rätts- och samhällsvetenskapliga problem bör ges i åtta rättsvetenskapliga och åtta samhällsvetenskapliga föreläsningar. Utredningsmännen räknar med två föreläsningar i vart och ett av ämnena civilrätt, straffrätt, offentlig rätt och allmän rättslära samt nationalekonomi, sociologi, statistik och statskunskap. Även en annan fördelning är emellertid tänkbar, och det bör ankomma på den juridiska fakulteten att i samråd med representanterna för

de samhällsvetenskapliga ämnena (den samhällsvetenskapliga ämnesgruppen, där sådan finnes) att ordna den ifrågavarande orienteringskursen. Vid Göteborgs universitet bör uppgiften åvila den historisk-filosofiska sektionen.

Ämnet nationalekonomi bör enligt utredningsmännen utbytas mot ett ämne som omfattar både nationalekonomi och företagsekonomi och som därför bör benämnas *samhälls- och företagsekonomi*. Denna förändring be-tingas i första hand av intresset att kunna samordna studiegången för flera examina. Men detta är enligt utredningsmännen icke det enda skälet. Det bör vara en fördel för juris kandidaterna att få ökad insikt i företagseko-nomi. De i kanslerns förslag beräknade studietiderna för ämnena process-rätt och straffrätt har av utredningsmännen förkortats med ungefär en vecka för vardera ämnet. Å andra sidan föreslår utredningsmännen att något längre tid anslås för den allmänna rättsläran. Samtidigt har detta ämne i utredningsmännens förslag lagts omedelbart före perioden av tillämpade studier, en ändring som enligt utredningsmännen får anses utgöra en för-bättring av kanslerns förslag. Utredningsmännen föreslår vidare vissa andra ändringar beträffande ordningsföljden mellan ämnena.

Det må här framhållas, att utredningsmännens förslag beträffande juridisk-samhällsvetenskaplig examen, för vilket närmare redogöres längre fram, an-knyter till en av huvudlinjerna i kanslerns förslag beträffande juris kan-didatexamen, nämligen att de grundläggande studierna av de juridiska äm-nena skall avslutas med en period av tillämpade studier. I anslutning till frå-gan om utformningen av de tillämpade studierna i den juridisk-samhällsve-tenskapliga examen har utredningsmännen ansett sig böra ompröva kanslerns förslag i fråga om motsvarande studier i juris kandidatexamen. Utrednings-männen har därvid funnit, att vissa justeringar bör företagas. Så långt ord-ningen med tillämpade studier har ett gemensamt syfte i de båda examina, synes nämligen utredningsmännen likartade regler böra gälla. Därtill kom-mer att vissa detaljer i kanslerns förslag bör ses mot bakgrunden av att enligt kanslerns mening statsvetenskaplig-juridisk examen skulle avskaffas utan att ersättas med någon annan motsvarande examen. De tillämpade studierna under den sista terminen i juris kandidatexamen bör enligt utred-ningsmännen avse antingen juridiskt ämne eller dylikt ämne med anknyt-ning till samhällsvetenskapligt ämne eller något av följande samhällsveten-skapliga ämnen: nationalekonomi, företagsekonomi, statskunskap eller sociologi. Med hänsyn till att en professur i kriminologi enligt föreliggande förslag skall inrättas vid Stockholms högskola synes det utredningsmännen lämpligt, att tillämpade studier vid högskolan må avse även detta ämne. Bortsett från vad som föreslagits i fråga om sistnämnda ämne innebär den av utredningsmännen förordade justeringen i jämförelse med kanslerns förslag, att särskilt medgivande icke skall krävas för att de tillämpade stu-dierna skall få avse annat juridiskt ämne än civilrätten eller juridiskt ämne

med anknytning till samhällsvetenskapligt ämne. För tillämpade studier i rättshistoria ävensom för dylika studier i visst samhällsvetenskapligt ämne skall likväl krävas medgivande. Vidare skall tillämpade studier ej få inriktas på historia.

Efter de av utredningsmännen företagna jämkningarna av kanslerns förslag till juris kandidatexamen skulle normalplanen för studiegången för denna examen få följande utseende.

Termin	Ämne	Antal studiemånader
1	Propedeutisk kurs i juridik utbyggd med 8 rättsvetenskapliga och 8 samhällsvetenskapliga föreläsningar	2 ½
	Samhälls- och företagsekonomi (början)	2 ½
2	Samhälls- och företagsekonomi (avslutning)	2 ½
	Rättshistoria	2 ½
3	Civilrätt I (allmän civilrätt och lösegendomsrätt)	5
4	Civilrätt II	5
5	Civilrätt III	2 ½
	Straffrätt (jämte kurser i hjälpvetenskaper) (början).	2 ½
6	Straffrätt (jämte kurser i hjälpvetenskaper) (avslutning)	1 ½
	Processrätt	3 ½
7	Offentlig rätt	5
8	Finansrätt	2 ½
	Internationell privaträtt	¾
	Allmän rättslära	1 ¾
9	Tillämpade studier i <i>antingen</i> juridiskt ämne <i>eller</i> dylikt ämne med anknytning till samhällsvetenskapligt ämne <i>eller</i> visst samhällsvetenskapligt ämne	5

5. Departementschefen

Såsom kommittén framhåvt och vissa remissmyndigheter, särskilt kanslern, understrukit är den nuvarande juristutbildningen — trots fakulteternas strävanden att anpassa undervisningen efter tidens krav — behäftad med vissa brister. En omläggning av utbildningen och i samband därmed en förstärkning av fakulteternas lärarorganisation bör därför enligt min mening komma till stånd.

Den hastiga utvecklingen av lagstiftningen på nära nog alla områden gör det nödvändigt att företaga en gallring bland de rättsområden, som de studerande skall inhämta för examen, och att nedskära kravet på minneskunskaper. Utbildningen bör inriktas på att den studerande skall lära sig hur han på egen hand skall kunna skaffa sig kännedom om det riktiga innehållet i lagar och andra författningar jämte rättspraxis på olika områden. Undervisningen bör läggas så, att de vetenskapliga momenten ägnas större uppmärksamhet än hittills. Vidare bör träning i juridisk metod ges större plats på studieschemat.

Enligt kommitténs förslag till studieordning skulle utbildningen erhålla en mera vetenskaplig karaktär först vid slutet av studietiden. I den sista delen av examen, som skulle omfatta något mer än två terminer, skulle

ingå dels ett teoretiskt metodämne, den allmänna rättsläran, dels fördjupade studier inom begränsade rättsområden. Som särskilt framhållits av den juridiska fakulteten i Lund är det emellertid önskvärt, att den studerande så tidigt som möjligt under utbildningstiden får möta juridiska problemställningar för att vänja sig att arbeta med dem. Det kan då icke vara riktigt att göra en skarp uppdelning mellan elementära och kvalificerade studier. Å andra sidan är det lämpligt, att den studerande vid slutet av studietiden tvingas att inom ett begränsat område verkligen gå på djupet. Jag finner att kanslern beaktat båda dessa synpunkter och att kanslerns förslag därför är pedagogiskt överlägset kommitténs. Studietiden för de centrala ämnena har nämligen i kanslerns förslag tillmätts så, att man där får utrymme även för mera kvalificerade moment. Enligt kanslerns förslag skall vidare mot slutet av examensstudierna komma den allmänna rättsläran och tillämpade studier, koncentrerade till ett begränsat ämnesområde.

Studierna för juris kandidatexamen bör enligt min mening icke ensidigt inriktas på studiet av de rättsliga normerna. I examen bör även ingå ett samhällsvetenskapligt inslag. Det är nämligen av väsentlig betydelse, att juristen äger insikter om samhället och dess institutioner. Det samhällsvetenskapliga inslaget bör syfta till att öppna blicken för sammanhanget mellan rättsreglerna samt sociala, ekonomiska och politiska faktorer.

Samhällsvetenskaperna har enligt den nuvarande examensstadgan en mycket blygsam plats på studieplanen för juris kandidatexamen. Ämnet nationalekonomi är visserligen upptaget på studieplanen men det är icke något obligatoriskt ämne. De studerande äger nämligen välja mellan detta ämne och ämnet romersk rätt. Kommittén tänkte sig, att en halv termin skulle obligatoriskt ägnas åt ett ämne, benämnt ekonomisk samhällskunskap. Kanslern går i sitt förslag väsentligt längre än kommittén, när det gäller att stärka det ekonomiska inslaget i utbildningen. Enligt dennes förslag skall en termin anslås åt ämnet nationalekonomi, vari även skulle inrymmas vissa företagsekonomiska moment. Utredningsmännen förordar samma studietid som kanslern men anser, att företagsekonomi bör likställas med nationalekonomi. Enligt utredningsmännens förslag skall en termin ägnas åt ett ämne, benämnt samhälls- och företagsekonomi. Utredningsmännen motiverar denna ändring i förhållande till kanslerns förslag främst med önskemålet att samordna undervisningen för juris kandidatexamen med undervisningen för de samhällsvetenskapliga examina. Samtidigt framhäver utredningsmännen, att juristerna har behov av insikter jämväl i företagsekonomi. Enligt min mening har utredningsmännen anfört vägande skäl för sitt förslag. Jag anser mig därför böra biträda detsamma.

Enligt utredningsmännens mening bör vidare ett samhällsvetenskapligt inslag komma redan i samband med den propedeutiska kursen. Några av professorerna i de samhällsvetenskapliga ämnena liksom även några av

juris professorerna skall sålunda enligt utredningsmännens förslag i samband med nämnda kurs hålla några översiktliga, introducerande föreläsningar i de mera centrala samhällsvetenskapliga, respektive juridiska ämnena. Ifrågakarande introduktioner synes mig kunna bli av värde för de nyinskrivna studerande, och jag ansluter mig därför till utredningsmännens förslag.

Som ett led i strävandena att ge de studerande kunskaper om de reala samhällsförhållandena får ses de kurser i de s. k. hjälpvetenskaperna, vilka enligt kanslerns — av utredningsmännen biträdda — förslag skall anknytas till studiet av straffrätten och processrätten. Av dessa hjälpvetenskaper må här särskilt nämnas kriminologin. För egen del anser jag starka skäl tala för att de studerande erhåller utbildning i här avsedda hjälpvetenskaper och att särskilda kurser anordnas för ändamålet.

Enligt kanslerns förslag sådant detta närmare utformats av utredningsmännen har möjlighet öppnats för den studerande att under sista terminen vid de tillämpade juridiska studierna anknyta till lämpligt samhällsvetenskapligt ämne eller att ersätta de juridiska studierna med studier av ett samhällsvetenskapligt ämne. Vad sålunda förordats anser jag lämpligt.

Vid flera tillfällen har framförts krav på att socialrätten skulle ges större plats på studieschemat.

Kommittén fann för sin del inte lämpligt, att de socialrättsliga områdena — vilka är dels arbetsrätten, dels socialvårdsrätten, d. v. s. socialhjälp-, barnvårds-, alkoholist- och socialförsäkringslagstiftningen — skulle brytas ut för att bilda ett särskilt examensämne. Dessa rättsområden borde enligt kommittén i stället studeras tillsammans med de ämnen, varmed de principiellt och funktionellt hade samband. Arbetsrätten skulle i huvudsak hänföras till civilrätten och socialvårdsrätten till förvaltningsrätten.

Socialstyrelsen framför i sitt yttrande vissa erinringar mot kommitténs förslag. Socialrätten måste enligt socialstyrelsens mening — oavsett om arbetsrätten hänföres dit eller icke — anses tillräckligt omfattande och homogen för att erhålla en självständig och central plats på studieplanen. Jag avser i det följande att förorda, att en av de nuvarande civilrättsprofessorerna vid Stockholms högskola ändras till att avse professor i civilrätt, särskilt arbetsrätt, samt att vid högskolan inrättas en preceptur i offentlig rätt, särskilt socialvårdsrätt. I Uppsala och Lund skulle de socialrättsliga ämnena dock icke bli särskilt företrädda. Under sådana förhållanden synes det mig icke möjligt att låta socialrätten bilda ett självständigt examensämne. Enligt kanslerns förslag skall förvaltningsrätten sammanföras med statsrätten till ett ämne, offentlig rätt. Att i benämningen av detta examensämne särskilt markera, att det omfattar socialvårdsrätt torde icke vara nödvändigt.

Enligt socialstyrelsens mening skulle det kunna befaras, att de social-

rättsliga områdena komme att skjutas åt sidan och bli betraktade som perifera i förhållande till andra delar av det examensämne, där de inginge. Jag anser mig böra förutsätta, att kanslern vid fastställandet av studieplanerna för civilrättsämnena och ämnet offentlig rätt kommer att ha sin uppmärksamhet särskilt riktad på frågan om socialrättens ställning och att han, om han så finner lämpligt, i vederbörande studieplan angiven vilken studietid, som bör beräknas för socialrätten.

Studietiden för juris kandidatexamen skall enligt föreliggande förslag såsom hittills vara normalt nio terminer eller fyra och ett halvt år. Att ge en fullgod utbildning på kortare tid torde i regel icke vara möjligt. Undervisningen skall i varje ämne ordnas så, att den studerande kan påbörja studierna i ämnet antingen höst- eller vårtermin. Deltagarna avses skola uppdelas i flera grupper än förut. Handledningen bör därför i framtiden bli väsentligt effektivare än för närvarande. Härigenom får studieresultaten antagas bli bättre och risken för onödiga studieavbrott mindre. Vidare bör man kunna utgå ifrån att den studerande normalt skall komma att ta sin examen inom den i studieordningen förutsatta tiden. Å andra sidan bör studieordningen lämna sådan frihet, att den som har särskild fallenhet kan nå examen även på kortare tid.

Enligt de teologiska och filosofiska examensstadgorna skall en studietid anses motsvara fem månaders studietid och ett studieår tio månaders studietid. Kanslern och utredningsmännen har lagt samma studietider till grund för sina planer över studiegången för juris kandidatexamen. Studieåret är således längre än det akademiska läsåret, som avbrytes av ferier under en månad på vintern och tre månader under sommaren. Kanslern framhåller vikten av att de studerande beredes tillfälle att få tentera även under sommarmånaderna, men han finner sig inte kunna förorda, att en uttrycklig föreskrift meddelas härom.

I föreliggande förslag till studieordning förutsättes som det normala, att studierna i ett ämne skall avslutas, innan den studerande påbörjar studierna i ett nytt ämne. Övergång från ett ämne till ett annat ämne sker som regel vid början eller i mitten av en studietid. Antages studieåret omfatta flera månader än det akademiska läsåret, så måste åtminstone en del av juni månad regelmässigt ägnas åt inläsning av något ämne. Under sådana förhållanden är det enligt min mening nödvändigt att en föreskrift meddelas om att vederbörande universitetsmyndighet skall vara skyldig att tillse att tentamina anordnas även i juni månad i sådana ämnen, som enligt studieplanen skall vara inlästa vid terminens slut.

Vad kanslern och utredningsmännen i övrigt anfört och föreslagit har jag funnit icke föranleda några särskilda uttalanden från min sida.

Som jag erinrat om i det föregående, framhöll jag vid anmälan i 1956 års statsverksproposition av frågan om omläggning av den juridiska och sam-

hällsvetenskapliga utbildningen, att jag efter den beredning av ärendet, som då medhunnits, ansåg mig kunna i stort sett godtaga kanslerns förslag beträffande omläggning av juristutbildningen. Efter den ytterligare beredning av ärendet, som nu ägt rum, vill jag sammanfattningsvis uttala, att jag funnit mig böra föreslå att en omläggning av juristutbildningen sker i huvudsaklig överensstämmelse med kanslerns förslag med de jämkningar däri, som förordats av utredningsmännen.

IV. Juridisk—samhällsvetenskaplig examen

I. Kommittén

En kombinerad juridisk-samhällsvetenskaplig examen är enligt kommitténs mening erforderlig för åtskilliga, främst inom förvaltningen förekommande arbetsuppgifter. Till avsevärd del består dessa i att handlägga ärenden, varvid god förmåga att tillämpa författningar är av stor betydelse. Särskilt för sådana inom förvaltningen allt mer förekommande arbetsuppgifter, vilka kräver en självständig bedömning av reala förhållanden, är emellertid enligt kommitténs uppfattning även samhällsvetenskapliga insikter av vikt. De egentliga förvaltningsuppgifterna har hittills i övervägande grad handlagts av jurister. Det synes emellertid, anför kommittén vidare, som om åtskilliga sådana uppgifter lika bra och med bättre förutsättningar för bedömning av de behandlade ärendenas samhälleliga bakgrund och betydelse skulle kunna handläggas av befattningshavare, som med en lämpligt avvägd juridisk utbildning förenar viss samhällsvetenskaplig skolning. Nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen är enligt kommitténs mening icke lämpligt utformad. För att tillgodose det ifrågavarande utbildningsbehovet anser kommittén, att en examen erfordras som bl. a. innehåller ett starkare och mera allsidigt inslag av juridik.

Kommittén förordar inrättande av en *juris politices magisterexamen*, som skall ersätta nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen. Kommitténs förslag rörande utformningen av den föreslagna nya examen kan sammanfattas sålunda.

Det samhällsvetenskapliga inslaget i examen bör i främsta rummet bestå av nationalekonomi. Den blivande tjänstemannen skall erhålla en utbildning, som är tillräcklig för att han skall kunna förstå målsättningarna och verkningarna av olika politiska åtgärder. Härjämte bör i examen ingå så mycket statistik, att han i sin verksamhet kan utnyttja statistiska undersökningar

samt samarbeta med yrkesstatistiker. Det behov av sakkunskap på det samhällsvetenskapliga området, som härutöver föreligger, synes i viss mån bero på verksamhetens art. Kommittén har därför ansett det ändamålsenligt att ge möjlighet till val mellan ett mindre antal något olika utformade studieriktningar. Det *juridiska* inslaget i examen måste vara mer allsidigt än i nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen. Erfarenheten av denna examen visar, att dess brister i stor utsträckning kan hänföras till den juridiska delen. Med hänsyn till utbildningens syfte måste givetvis liksom hittills de offentlighetsrättsliga ämnena (statsrätt, finansrätt och förvaltningsrätt) ingå i den föreslagna examen. Åt civilrätten hör beredas större utrymme än vad f. n. är fallet. Relativt grundliga civilrättsliga kunskaper behövs nämligen bl. a. som bakgrund för ett i egentlig mening juridiskt studium av de offentlighetsrättsliga ämnena, främst förvaltningsrätten. Vissa grundläggande studier i processrätt behövs icke blott för studierna i förvaltningsrätt utan även för att i praktiken kunna tillämpa de i detta ämne erhållna kunskaperna. Slutligen är jämväl vissa insikter i straffrättens grunder nödvändiga för att den juridiska utbildningen inom *juris politices* magisterexamen skall bli tillfyllest.

Juris politices magisterexamen bör liksom den av kommittén föreslagna *juris* kandidatexamen bestå av tre delar. De juridiska studierna skall i studiegången komma före de samhällsvetenskapliga. Den första delen av examen bör helt överensstämma med motsvarande del i *juris* kandidatexamen. Den skall alltså omfatta två terminer och bestå av den propedeutiska kursen i juridik samt ämnena ekonomisk samhällskunskap, rättshistoria och statsrätt med folkrätt. Under den andra delen, omfattande sammanlagt fyra terminer, skall grundläggande juridiska studier bedrivas i civilrätt, straffrätt, processrätt, finansrätt och förvaltningsrätt. Samtliga dessa ämnen utom straffrätt skall ingå i examen med samma fordringar som för *juris* kandidatexamen. För ämnet straffrätt i *juris politices* magisterexamen beräknas en studietid av $2\frac{1}{5}$ termin mot 1 termin för ämnet straffrätt med juridiska hjälpvetenskaper i *juris* kandidatexamen. Reduktionen innebär bl. a., att kurserna i hjälpvetenskaper uteslutits. Den tredje examensdelen består av $1\frac{1}{2}$ termin statistik, $1\frac{1}{2}$ terminer nationalekonomi samt 1 termin under vilken visst valfritt ämne skall studeras. Fyra ämneskombinationer skall vara tillåtna under denna examensdel. Tre av dessa är rent samhällsvetenskapliga och innebär att jämväl något av ämnena företagsekonomi, statskunskap eller sociologi kan medtagas. Enligt den fjärde kombinationen, benämnd den juridiska varianten, skall den valfria termen ägnas åt allmän rättslära enligt fordringarna för *juris* kandidatexamen samt åt fortsatta studier i förvaltningsrätt, finansrätt, statsrätt eller folkrätt.

Kommittén beräknar för *juris politices* magisterexamen en normal studietid av nio terminer, d. v. s. samma tid som för *juris* kandidatexamen. I jämförelse med nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen innebär detta en ökning av studietiden med en termin. Nio terminers studier anser kommittén erforderliga, därest en med andra universitetsexamina jämförbar standard skall kunna upprätthållas hos en examen, innefattande akademiska studier i både juridik och samhällsvetenskap. Av studietiden bör enligt förslaget något mer än fem terminer ägnas åt juridiska och icke fullt fyra

terminer åt samhällsvetenskapliga studier. I den variant av examen, som benämnts den juridiska varianten, förstärkes dock juridiken med ytterligare en termin, medan de samhällsvetenskapliga studierna minskas med motsvarande tid.

Som framgår av det föregående föreslår kommittén, att de juridiska ämnen enligt den normala studieordningen skall läsas först. Kommittén motiverar detta med att de juridiska studierna skall vara av grundläggande art. Man vinner enligt kommittén också härigenom fördelen av överensstämmelse med studiegången för juris kandidatexamen.

Fyra av kommitténs ledamöter har reserverat sig mot införandet av den juridiska varianten av examen. En av dessa ledamöter har dessutom förordat, att den normala studiegången för juris politices magisterexamen skall vara upplagd så, att de samhällsvetenskapliga ämnena kommer först och de juridiska mot slutet av examen.

2. Yttranden

I det föregående har redogjorts för de synpunkter på behovet av olika examenstyper, som framförts i utlåtandena över kommitténs förslag. Av denna redogörelse framgår, att flertalet remissinstanser ansett att nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen skall avskaffas utan att ersättas av den av kommittén föreslagna juris politices magisterexamen. Frågan om denna examens utformning har därför endast i mindre utsträckning berörts i remissyttrandena.

Därest en juridisk-samhällsvetenskaplig examen skall bibehållas, anser *riksräkenskapsverket*, att ämnet straffrätt ej behöver ingå i examen. *Tjänstemännens centralorganisation* anser, att juris politices magisterexamen får ett alltför beskuret samhällsvetenskapligt inslag enligt kommitténs förslag. Denna del av examen bör därför få ytterligare en termin av studietiden. Utan ett ökat inslag av samhällsvetenskapliga studier synes TCO examen icke vara motiverad som självständig examen vid sidan av juris kandidatexamen.

Sveriges samhällsvetareförbund, som starkt understrukt behovet att bibehålla en statsvetenskaplig-juridisk examen, har i fråga om utformningen av den föreslagna nya examen anfört i huvudsak följande.

Den kritik, som främst riktats mot nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen går ut på att ämnet privaträtt tilldelats alltför kort tid. Vidare har anmärkts på avsaknaden av kunskaper i straffrätt och processrätt. Genom en förstärkning av det civilrättsliga inslaget och en kurs i straff- och processrätt skulle man tillmötesgå denna kritik. Kravet på två betygsheter i ett offentligrättsligt ämne borde kunna slopas. I fråga om examens sam-

hällsvetenskapliga del anser förbundet, att nuvarande krav på minst två betygsenheter i nationalekonomi bör bibehållas. Detta krav utgör nämligen en garanti för att den i en akademisk examen av nu berört slag önskvärda fördjupningen skall erhållas. Förbundet föreslår följande omgestaltning av statsvetenskaplig-juridisk examen, varvid förutsättes att studietiden blir nio terminer, fördelade så att i huvudsak fem terminer ägnas åt samhällsvetenskap och fyra åt juridik. Det obligatoriska kravet på 2 betyg i nationalekonomi bibehålles. Därjämte inhämtas 1 betyg i vardera ämnet statskunskap, statistik och företagsekonomi. Någon egentlig valfrihet skall alltså icke längre förekomma inom den samhällsvetenskapliga ämnesdelen. I examens juridiska del bygges privaträtten ut till att omfatta omkring två terminer. Om juris kandidatexamen omlägges i enlighet med kommitténs förslag, skulle privaträtten kunna omfatta de två terminer civilrätt, som föreslagits för denna examen. Den propedeutiska kursen samt finans- och förvaltningsrätten lämnas oförändrade. Fordringarna i dessa ämnen blir desamma som för den föreslagna juris kandidatexamen. Därjämte införes en kurs i straff- och processrätt på ungefär en halv termin. Den sistnämnda kursen skulle bli den enda, i vilken speciell undervisning för den kombinerade examen behövde anordnas. Förslaget medför, att ämnet statsrätt utgår ur examen. Kunskaper i sistnämnda ämne torde emellertid kunna inhämtas inom ramen för ämnet statskunskap. Liksom f. n. bör ordningen mellan den juridiska och den samhällsvetenskapliga ämnesdelen vara valfri. För att underlätta övergång från studier för juris kandidatexamen till studier för juris politices magisterexamen bör vissa modifikationer i examens utformning medgivnas.

Enligt *Sveriges förenade studentkårer* skulle den av kommittén föreslagna examen i dess juridiska del bli ett alltför kompakt inhämtande av minneskunskaper och ge alltför få tillfällen till kontakt med juridisk problematik och metodologi. Den blivande förvaltningstjänstemannen är enligt SFS uppfattning bäst betjänt av »en injektion av juridisk metodik och juridiskt tänkesätt» för att i grunden förstå samhällets rättssäkerhetskrav och för att kunna lösa de konflikter mellan samhälle och individ, som han kommer att möta i sin verksamhet. Den andra avdelningen av de juridiska studierna, som väl snarast tjänade att meddela det kunskapsstoff juris studeranden behöver för fördjupningen i tredje avdelningen, täcker enligt SFS mening på intet sätt detta behov. Det är enligt SFS uppfattning snarare metodologisk övning än minneskunskaper juris politices studeranden behöver. SFS anför härefter vissa synpunkter på hur examen närmare bör utformas.

Juridiska fakulteten i Lund erinrar om att avsikten med nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen är att de, som är inriktade på samhällsvetenskapliga studier, skall ha en möjlighet att tillägna sig vissa kunskaper om rättsordningen. Orsaken till att detta önskemål blivit otillräckligt tillgodosett genom nuvarande examen ligger enligt fakultetens mening främst däri, att någon särskild lärare icke funnits, som kunnat ge en för dem särskilt avpassad juridisk undervisning. Problemet kan enligt fakultetens upp-

fattning därför icke lösas på annat sätt än genom tillskapande av ett särskilt ämne, förslagsvis benämnt rättsvetenskap, för studerande inom filosofiska fakulteten. Ämnet borde innefatta civilrätt samt nödiga delar av förvaltningsrätt, straffrätt och processrätt. Undervisningen borde särskilt ta sikte på de institutionella och funktionella sidorna. Fakulteten föreslår, att en professur i rättsvetenskap inrättas. Kommer en sådan professur till stånd kan enligt fakultetens mening hela frågan om en statsvetenskaplig-juridisk examen vinna en enkel och ändamålsenlig lösning. Man kan enligt fakultetens mening tänka sig såväl en variation av statsvetenskaplig-filosofisk examen med frihet att tillvälja rättsvetenskap samt vissa andra ämnen inom juridiska fakulteten som en blandad filosofisk-juridisk examen — om nio terminer och förslagsvis benämnd juris politicae magisterexamen — med en fast ämneskombination såsom kärna.

Humanistiska fakulteten (sektionen) i Lund framhåller, att enligt kommitténs förslag till juris politicae magisterexamen — trots studietidens förlängning — endast tre terminer mot nuvarande fyra anslagits åt de samhällsvetenskapliga ämnena. Detta är enligt fakultetens mening alltför litet. I de samhällsvetenskapliga ämnena bör, om såväl tillräcklig bredd som fördjupning av studierna skall erhållas, krävas minst fyra betygsenheter, varav minst två i ett ämne. Härav följer att det blir nödvändigt att något minska den tid, som kommittén anslagit åt de juridiska studierna. Fakulteten anser sig icke allsidigt kunna bedöma denna del av examen men ifrågasätter, om de blivande förvaltningstjänstemän, som här avses, verkligen behöver samma fullständiga översikt över rättsordningen som de egentliga juristerna. Fakulteten är icke heller övertygad om lämpligheten av att låta de juris politicae studerande följa samma undervisning som de juris studerande. Det bör därför enligt fakultetens mening övervägas att för juris politicae magisterexamen anordna särskild undervisning i juridik. Erfarenheten från handelshögskolorna synes fakulteten ha visat, att en sådan undervisning har en given plats att fylla.

3. Universitetskanslern

Kanslern har, då han ansett något behov av en särskild juridisk-samhällsvetenskaplig examen icke föreligga, ej berört frågan om hur en sådan examen bör utformas.

4. Utredningsmännen

Utredningsmännen framhåller, att en utgångspunkt vid uppdragandet av riktlinjerna för en juridisk-samhällsvetenskaplig examen

a m e n har varit, att denna icke får ta i anspråk längre studietid än nio terminer. Detta innebär i jämförelse med nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen en ökning med en termin, en ökning som emellertid enligt utredningsmännens mening är oundgänglig med hänsyn till att avsikten är, att de studerande skall få både en god juridisk och en god samhällsvetenskaplig utbildning. Utredningsmännen anser, att den juridiska och den samhällsvetenskapliga utbildningen i den kombinerade examen bör tilläggas lika vikt och att studietiden bör fördelas så, att ungefär hälften kommer på vardera området. Det kan enligt utredningsmännens mening icke hävdas, att det ena området är viktigare än det andra. Utredningsmännen har ansett det önskvärt att skapa en juridisk-samhällsvetenskaplig examen, vilken i likhet med juris kandidatexamen är i det närmaste helt standardiserad. De som utexamineras bör nämligen vara i lika mån användbara på alla områden, där de i framtiden skall göra sin arbetsinsats. Därmed har, betonar utredningsmännen, icke förnekats betydelsen av att universiteten utbildar specialister inom olika grenar av samhällsvetenskaperna, men utbildningen av specialister bör ske inom ramen för en filosofisk-samhällsvetenskaplig examen.

Utredningsmännen erinrar om att juridisk-samhällsvetenskaplig examen skall ge den teoretiska grunden åt blivande tjänstemän i bl. a. statsförvaltningen. Till den dagliga verksamheten för en tjänsteman inom statsförvaltningen hör uppgiften att *tillämpa författningar*. Av tjänstemannen måste givetvis krävas, anför utredningsmännen, att han känner författningarna inom sitt område och att han har reda på deras tillkomsthistoria och deras allmänna syfte. Utredningsmännen understryker vikten av att tjänstemannen blivit förtrogen med att läsa författningstext, att studera prejudikat och att begagna de övriga hjälpmedel, som juristen använder vid sin analys. Det är också nödvändigt att han fått sig inpräntat de olika principer, som sammanfattas under uttrycket kravet på rättssäkerhet för den enskilde. Utredningsmännen anför härom:

Av tjänstemannen fordras inte bara förmåga att objektivt utreda en tvistefråga, att konstatera vad som är obesträtt, vad som är bevisat och vad som är tveksamt. Till kravet på rättssäkerhet hör, att den enskilde icke får dömas ohörd, att en tjänsteman icke får ställa sig till domare i egen sak och att man bör sträva efter att hålla i sär åklagarens och domarens uppgifter. Vår rättsordning bygger på grundsatserna, att myndigheten i princip icke äger att ingripa i den enskildes liv utan stöd av lag och att lika fall bör bedömas lika. I det sistnämnda ligger inneslutet att man vid rättsbildning genom praxis bör sträva efter att uppställa regler som är enkla och allmängiltiga.

I den statliga administrationen har *utredningsuppgifter* fått allt större betydelse. Enligt utredningsmännens åsikt har den samhällsvetenskapliga

utbildningen betydelse särskilt för denna sida av tjänstemannens verksamhet. Tjänstemannen bör enligt utredningsmännen ha kunskap om samhällets ekonomiska, politiska och sociala struktur och den överblick, som ger förmågan att se sammanhangen och samspelet mellan olika företeelser. Hur viktigt kunskapsmomentet än må vara, har den samhällsvetenskapliga utbildningen dock framför allt till syfte att lära samhällsvetenskaplig metod. Av förvaltningsmän, som sysslar med utredningsuppgifter, bör — anför utredningsmännen vidare — krävas förtrogenhet med hur det går till att sammanställa och bearbeta olika data om samhället, förmåga att tänka i de kategorier och begrepp, som är gängse i den ekonomiska och allmänt samhällsvetenskapliga debatten, samt förmåga att kunna bedöma verkningar av olika faktorer och ingrepp.

Utredningsmännen gör en jämförelse mellan juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning och påpekar, hur utbildning av den ena arten stöder och kompletterar utbildning av den andra.

Utredningsmännen anför härefter i huvudsak följande.

Mellan samhällsvetenskaplig och juridisk metod finnes en skillnad, som icke alltid framhålles. Juristen koncentrerar sin analys på det enskilda fallet. Det är fråga om ofta till synes obetydliga saker, vilka handlägges med stor noggrannhet. Blicken är riktad på individen. Den samhällsvetenskapliga utbildningen i exempelvis nationalekonomi, statskunskap och sociologi avser i regel närmast de stora sammanhangen. Att juristen ofta börjar analysen med det enskilda fallet får emellertid inte betyda, att han närsynt tappar blicken för de allmänna samhällsfrågorna. En samhällsvetenskaplig orientering är nödvändig för varje juridisk verksamhet. Det bör inskjutas, att denna synpunkt har betydelse även för den examen, som är avsedd för domare, åklagare och advokater. Enligt kanslerns förslag till juris kandidatexamen skulle också samhällsvetenskaperna i framtiden få större plats än hittills i juristutbildningen. Detta förslag innebär bl. a., att den ekonomiska vetenskapen tillagts en termin i studieplanen för juris kandidatexamen.

Det är emellertid tydligt att en samhällsvetenskaplig utbildning, som går mera på djupet än den som kan rymmas inom studieplanen för en juris kandidatexamen, har ett värde för tjänstemannen också i dennes juridiska verksamhet. Det samhällsvetenskapliga studiet bör sålunda ge en person med juridisk-samhällsvetenskaplig examen särskilda förutsättningar att bedöma exempelvis verkningarna av olika alternativ vid rättstillämpningen.

Målet för en juridisk-samhällsvetenskaplig examen bör vara att lära studenten både tekniken att handlägga ärenden, som avser tillämpning av författningar, och tekniken att samhällsvetenskapligt utreda ekonomiska, politiska och sociala samband. Den studerande bör under sin utbildning ställas både inför de krav, som gäller för juristerna, och inför de krav, som möter vid en rent samhällsvetenskaplig utbildning. En annan sak är, att skolningen i de två facken icke kan få samma bredd som skolningen för den, som ägnar sin studietid enbart åt en juridisk eller enbart åt en samhällsvetenskaplig utbildning.

I fråga om examens utformning anför utredningsmännen till en början följande.

Den juridiska utbildningen får icke begränsas till inlärande av elementära kunskaper. Studierna kan inte heller ges en humanistisk inriktning. För den studerande är uppgiften att lära sig juridisk metod. Vill man lära sig metoden, är det värdefullare att läsa vissa ämnen grundligt än att sträva efter fullständighet. Det naturligaste blir att låta den, som studerar för att avlägga en juridisk-samhällsvetenskaplig examen, så långt som möjligt följa samma undervisning som de juris studerande. Även juris politices magistern bör ha ställts inför uppgiften att skriva uppsatser och att eljest särskilt tillämpa de juridiska kunskaperna. Efter mönster från kanslerns förslag till juris kandidatexamen bör i slutet av studietiden för juris politices magisterexamen förläggas en period, som särskilt ägnas tillämpade studier i valfritt ämne. I slutskedet av studierna för denna examen bör den studerande bl. a. få skriva en juridisk uppsats motsvarande den uppsats som kräves för två betyg i ett samhällsvetenskapligt ämne. Man bör sträva efter att det juridiska inslaget skall harmoniskt sammanfogas med det samhällsvetenskapliga. Det önskvärda vore, att de fördjupade juridiska studierna anknötes till samhällsvetenskapliga problemställningar.

Vad beträffar de olika ämnen, som bör ingå i den juridiska delen av examen anför utredningsmännen i huvudsak följande.

De juridiska studierna bör avse — förutom den propedeutiska kursen — civilrätt, processrätt, offentlig rätt och finansrätt. Goda insikter i *civilrätt* är, som kommittén framhållit, nödvändiga för att skänka stadga åt juridiska studier överhuvudtaget. I en juridisk-samhällsvetenskaplig examen kan emellertid icke ingå samma mått av studier i civilrätt som i juris kandidatexamen. En studietid av en och en halv termin är dock minimum. Ämnet civilrätt I (allmän civilrätt, allmän förmögenhetsrätt samt reglerna beträffande lös egendom) bör ingå i juridisk-samhällsvetenskaplig examen med samma innehåll som i juris kandidatexamen. Detta ämne får antagas kräva en termin. Av det övriga stoffet inom civilrätten kommer i förgrunden associationsrätten, arbetsrätten, rättsreglerna rörande fast egendom och familjerätten. Härvidlag har utredningsmännen övervägt två alternativ. Det ena är, att de juris politices studerande efter ämnet civilrätt I studerar ett ämne civilrätt II gemensamt med de juris studerande. Detta skulle innebära, att några av de angivna rättsområdena studerades relativt noga men att andra lämnades helt utanför. Det andra alternativet går ut på att de juris politices studerande läser ett särskilt översiktsämne, civilrätt IV, som icke har motsvarighet i juris kandidatexamen. Utredningsmännen förordar det sistnämnda alternativet. Efter civilrätt I bör sålunda juris politices studerande under en halv termin få en kursmässig orientering i de rättsområden — utöver området för civilrätt I — vilka har särskild betydelse från kunskapssynpunkt. Utredningsmännen anser, att möjlighet bör finnas att komplettera en juridisk-samhällsvetenskaplig examen med ytterligare studier i de ämnesområden, som hänförts till civilrätt IV, nämligen associationsrätt, arbetsrätt, fastighetsrätt och familjerätt. Dessa fyra rättsområden bör upptagas som särskilda tillvalsämnen i juridisk-samhällsvetenskaplig examen.

Studiet av *processrätt* bör främst avse domstolsprocessen. Förtrogenhet med detta område är av grundläggande betydelse för studiet av förvaltningsprocessen i ämnet offentlig rätt. Också rättssäkerhetssynpunkten talar för att studiet av domstolsprocessen bör tilläggas särskild vikt. Studerandena för juridisk-samhällsvetenskaplig examen bör däremot läsa exekutionsrätten och konkursrätten mera översiktligt än juristerna. Studietiden för processrätt för juridisk-samhällsvetenskaplig examen har därför upptagits till 2 1/2 studiemånader, medan den för juris kandidatexamen beräknats till 3 1/2 månader. I ämnena *offentlig rätt* och *finansrätt* bör fordringarna i juridisk-samhällsvetenskaplig examen vara desamma som i juris kandidatexamen.

Som förut framhållits skall enligt utredningsmännens förslag i den juridiska delen av examen ingå *en period av tillämpade studier* i ett valfritt ämne. Utredningsmännen anför närmare härom.

Det är ett önskemål att de tillämpade juridiska studierna samordnas med de samhällsvetenskapliga studierna. Perioden av tillämpade juridiska studier, vilken beräknats ta en halv termin i anspråk, skall därför förläggas till slutet av examen. Den studerande skall dessförinnan ha inhämtat, förutom de juridiska ämnena, bl. a. en tvåbetygskurs i nationalekonomi. Utredningsmännen har tänkt sig, att huvuduppgiften under denna studieperiod skall vara att skriva en uppsats, som framlägges och försvaras vid en seminarieövning. Den studerande bör vid arbetet med uppsatsen få personlig handledning.

De samhällsvetenskapliga studierna i en juridisk-samhällsvetenskaplig examen måste enligt utredningsmännens mening i ett ämne föras fram till två betyg. Utredningsmännen har vidare beträffande de samhällsvetenskapliga studierna anfört huvudsakligen följande.

För närvarande gäller ett krav på minst två betyg i *nationalekonomi*. Enighet torde råda om att nationalekonomin bör tilläggas en central plats i varje samhällsvetenskaplig utbildning. Även statistiken intager en nyckelställning. Utredningsmännen har diskuterat möjligheten att låta den studerande välja att inrikta sina tvåbetygsstudier på detta ämne i stället för på nationalekonomin. När denna tanke förkastats, har synpunkten icke enbart varit önskemålet att examen skall ha ett enhetligt innehåll. Avgörande har snarare varit att den studerande i ämnet nationalekonomi får en analys av samhällsproblem på ett annat sätt än i ämnet statistik. Nationalekonomi anses vara ett utpräglat »tvåbetygsämne» i den meningen att det kräves en längre tids studier för att tränga in i dess teori. Ämnet *statistik* bör alltid ingå i examen med minst ett betyg. Detsamma bör gälla beträffande ämnet *statskunskap*. Detta ämne ger den nödvändiga orienteringen om samhällets politiska, administrativa och sociala struktur. Vidare bör en halv termin, d. v. s. återstoden av den tid, som är anslagen för de samhällsvetenskapliga studierna, ägnas åt en kurs i *företagsekonomi*.

Med utgångspunkt i den av utredningsmännen förordade normalplanen över studiegången för juris kandidatexamen föreslår utredningsmännen två alternativa studievägar för juridisk-samhällsvetenskaplig examen. Dessa har utformats på följande sätt.

Alternativ I

Termin	Ämne	Antal studiemånader
1—3	Samma studiegång som för juris kandidatexamen (propedeutisk kurs i juridik utbyggd med 8 rättsvetenskapliga och 8 samhällsvetenskapliga föreläsningar, samhälls- och företagsekonomi, rättshistoria och civilrätt I)	15
4	Civilrätt IV (kursundervisning avseende associationsrätt, arbetsrätt, familjerätt och fastighetsrätt)	2 ½
	Processrätt	2 ½
5	Offentlig rätt	5
6	Finansrätt	2 ½
	Statskunskap	2 ½
7	Statistik	5
8	Nationalekonomi	5
9	Nationalekonomi	2 ½
	Tillämpade studier i <i>antingen</i> ett juridiskt ämne <i>eller</i> dylikt ämne med anknytning till samhällsvetenskapligt ämne	2 ½

Anm. Studiet av ämnet samhälls- och företagsekonomi för juris kandidatexamen innebär, att den studerande inhämtat kunskaper i *företagsekonomi* motsvarande en halvterminkurs. I examensbeviset omskrives betyget i samhälls- och företagsekonomi till godkänd kurs i företagsekonomi.

Alternativ II

1	Propedeutisk kurs i juridik utbyggd med 8 rättsvetenskapliga och 8 samhällsvetenskapliga föreläsningar	2 ½
	Kurs i företagsekonomi	2 ½
2	Statistik	5
3	Statskunskap	5
4	Nationalekonomi	5
5	Nationalekonomi	5
6	Civilrätt I	5
7	Civilrätt IV	2 ½
	Processrätt	2 ½
8	Offentlig rätt	5
9	Finansrätt	2 ½
	Tillämpade studier i <i>antingen</i> juridiskt ämne <i>eller</i> dylikt ämne med anknytning till samhällsvetenskapligt ämne ...	2 ½

Beträffande de två alternativa *studievägarna* anför utredningsmännen huvudsakligen följande.

Den som går till juridisk-samhällsvetenskaplig examen på »juristvägen» kommer att få sina ekonomiska studier fördelade på två perioder. Från en synpunkt är detta en nackdel. Undervisningen i samhällsekonomi för juris kandidatexamen kan icke läggas upp på samma sätt som undervisningen i nationalekonomi inom den humanistiska fakulteten. Läraren äger nämligen icke förutsätta, att de studerande skall ha särskilda förkunskaper i matematik. Under den senare delen av sina studier skall den som följt »juristvägen», bygga ut sina kunskaper i nationalekonomi till två betyg. Detta förutsättes kunna ske på ytterligare en och en halv termin. Denna tid kan synas knapp, då den första studieperioden avsett samhällsekonomi för juris kandidatexamen. Den som följt »juristvägen» kommer dock till tvåbetygsämnet nationalekonomi först vid slutet av sina studier. Han har då större träning att läsa än kamraterna på den »samhällsvetenskapliga vägen». — Att det juridiska studiet ligger i tiden före det samhällsvetenskapliga bör ge en

direkt tidsvinst i ämnet statskunskap. I detta fall tillkommer nämligen utöver den större studievanan ännu en faktor, nämligen att den studerande redan läst ämnet offentlig rätt, ett ämne med delvis samma kunskapsstoff som statskunskapen. Med hänsyn härtill bör det vara möjligt för honom att nå ett betyg i statskunskap redan efter en halv termin. — Med den föreslagna uppläggningsen skulle de båda alternativen, först juridiska och därefter samhällsvetenskapliga studier (alternativ I) eller först samhällsvetenskapliga och därefter juridiska studier (alternativ II), ge en examen med samma innehåll. Sker intaget över den juridiska fakulteten (alternativ I), kommer den studerande att i sin examen jämväl medtaga ämnet rättshistoria.

5. Departementschefen

I en juridisk-samhällsvetenskaplig examen bör den juridiska och den samhällsvetenskapliga utbildningen ingå som likvärdiga och varandra stödjande element. Denna examen bör sikta till en sådan juridisk skolning, att den som avlagt examen självständigt kan tillämpa författningar och handlägga juridiskt-administrativa ärenden. Genom studiet av vissa samhällsvetenskapliga ämnen skall han vidare ha lärt sig att behärska samhällsvetenskaplig metod.

Mot kommitténs förslag till juris politices magisterexamen har under remissbehandlingen invänts, att denna examen icke skulle ge en fullvärdig juristutbildning, därför att den skulle sakna motsvarighet till de fördjupade studier, som utgjorde ett huvudled i juristutbildningen enligt förslaget till juris kandidatexamen. Utredningsmännen har sökt taga hänsyn till denna invändning. Enligt deras förslag till juridisk-samhällsvetenskaplig examen skall studierna för denna examen avslutas med en period av tillämpade juridiska studier i valfritt ämne. Vad den studerande förut fått lära sig i metodiskt hänseende skall han under en halv termin tillämpa och bygga ut i samband med uppgiften att lösa ett begränsat problem. Utredningsmännen anser, att de tillämpade juridiska studierna helst bör anknytas till ett samhällsvetenskapligt ämne. Den studerande skulle härigenom få pröva vilket stöd han kan ha av sin samhällsvetenskapliga utbildning vid arbetet med en juridisk uppgift. Utredningsmännens förslag att i examen skall ingå en period av tillämpade studier innebär enligt min mening en väsentlig förbättring av kommitténs förslag.

Vad beträffar den juridiska delen av utbildningen må i övrigt nämnas, att huvudparten av civilrättsstudiet enligt utredningsmännens förslag skall vara gemensam med juris studerandenas. Under en termin skall juris politices studerandena — i likhet med juris studerandena — läsa ämnet civilrätt I, omfattande allmän civilrätt och lösegendomsrätt, och sålunda få skolning på det område, som betraktas som juridikens mest centrala. Därefter

skall juris politices studerandena läsa huvuddragen av övriga särskilt väsentliga delar av civilrätten, sammanförda till ett ämne benämnt civilrätt IV. I detta ämne skall ordnas särskild kursundervisning. I ämnet processrätt skall enligt utredningsmännens förslag utnyttjas undervisningen för juris kandidatexamen. Studietiden skall vara något kortare än för sistnämnda examen och studiet koncentreras på domstolsprocessen. I förvaltningen är det av naturliga skäl icke möjligt att i alla delar följa samma regler som vid domstolarna. Att ämbetsmannen i förvaltningen har kunskap om domstolsprocessen, är emellertid enligt utredningsmännen väsentligt. Domstolsprocessen med dess starka rättssäkerhetsgarantier tjänar nämligen som en riktpunkt även för förvaltningsprocessen. I ämnena offentlig rätt och finansrätt skall enligt utredningsmännens förslag studiefordringarna vara desamma som för juris kandidatexamen. I fråga om ämnet straffrätt föreslår utredningsmännen ingen ändring i förhållande till vad som f. n. gäller beträffande statsvetenskaplig-juridisk examen. Detta innebär, att i nämnda ämne icke skall meddelas någon undervisning utöver den, som inrymmes i den propedeutiska kursen.

Beträffande den samhällsvetenskapliga delen av juridisk-samhällsvetenskaplig examen innebär utredningsmännens förslag icke lika stora förändringar av nuvarande bestämmelser. Nationalekonomi bibehålles som huvudämne, i vilket skall krävas två betyg. I övrigt skall denna del av examen avse studier för ett betyg i statistik och ett betyg i statskunskap jämte en halvterminkurs i företagsekonomi. Examen föreslås bli helt standardiserad, vilket innebär att den nuvarande valfriheten avskaffas. Att företagsekonomi skall ingå i examen, innebär en viktig nyhet. I anslutning härtill vill jag nämna, att jag i det följande kommer att föreslå inrättande av professorer i detta ämne vid universiteten i Uppsala och Lund. För att undervisning skall kunna ordnas i företagsekonomi för juridisk-samhällsvetenskaplig examen och för filosofisk-samhällsvetenskaplig examen i Göteborg förutsättes medverkan av handelshögskolan därstädes. I Stockholm blir undervisningen i ämnet beroende av medverkan från handelshögskolan i Stockholm, särskilt när det gäller studier för två eller högre betyg. Efter vad jag inhämtat är handelshögskolorna villiga att medverka till nu avsedd undervisning.

Utredningsmännens förslag innebär, att studietiden för juridisk-samhällsvetenskaplig examen skall omfatta fyra och ett halvt år, d. v. s. samma studietid som för juris kandidatexamen. Nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen torde kräva ungefär fyra år. Studietiden kommer enligt utredningsmännens förslag att ungefär lika fördelas, på juridiska och på samhällsvetenskapliga studier.

I enlighet med vad jag inledningsvis anfört anser jag mig nu endast böra ta ställning till huvudgrunderna i utredningsmännens förslag. Då jag funnit

mig böra godtaga dessa, föreslår jag, att nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen modifieras i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsmännens förslag och i fortsättningen benämnes juridisk-samhällsvetenskaplig examen.

V. Filosofisk-samhällsvetenskaplig examen

1. Kommittén

Samhällsvetenskaplig universitetsutbildning kan — förutom genom studier för den kombinerade statsvetenskapliga och juridiska examen — förvärfvas inom ramen för statsvetenskaplig-filosofisk examen och filosofie kandidatexamen. Ämnena i dessa två examina studeras successivt, och ordningen mellan de i examen ingående ämnena är fri. Kunskapsfordringarna för de olika betygen motsvarar i stort sett respektive en, två eller tre terminers effektiv studietid. Studierna har härvid i stor utsträckning kommit att präglas av en koncentration kring två-betygskurserna. I fråga om filosofie kandidatexamen gäller en fullständig valfrihet beträffande de i examen ingående ämnena. För statsvetenskaplig-filosofisk examen har däremot föreskrivits, att de tre samhällsvetenskapliga ämnen som fanns företrädda som universitetsämnen vid tidpunkten för denna examens inrättande — d. v. s. nationalekonomi, statistik och statskunskap — alltid skall ingå i examen med vissa betygsenheter samt att vissa andra ämnen kan medtagas inom ramen för den stadgade betygssumman. Studier av detta slag i ämne efter ämne med fri studiegång kan enligt kommitténs mening vara motiverade, då de olika ämnena är inbördes oberoende av varandra med hänsyn till kunskapsstoff, frågeställningar och arbetsmetoder. Så är emellertid enligt kommitténs uppfattning icke fallet vad beträffar de samhällsvetenskapliga ämnena. Dessa bearbetar i stor utsträckning ett gemensamt kunskapsstoff med delvis likartade arbetsmetoder utifrån olikartade frågeställningar, vilka är ägnade att systematiskt komplettera varandra. Enligt kommitténs mening föreligger det därför på detta område ett behov av att såsom resultat av studierna få fram en sammanhängande bild av de samhällsförhållanden, som från olika synpunkter studeras i de enskilda ämnena. Detta behov anser kommittén svårligen kunna tillgodoses genom successiva studier av ett antal samhällsvetenskaper med en godtycklig inbördes ordning dem emellan. Såväl tanken på att helt binda ordningsföljden mellan ämnena som möjligheten att införa en helstandardiserad examen avvisas emellertid av kommittén.

Under beaktande av de anförda allmänna synpunkterna på den samhällsvetenskapliga utbildningens uppläggning har kommittén kommit fram till att denna utbildning bör tillgodoses inom ramen för en särskild examen, benämnd *politices magisterexamen*. Denna examen bör bestå av två delar, nämligen en tidigare standardiserad del med inledande studier i ett flertal ämnen och en senare del med fördjupade studier i ett mindre antal valfria ämnen. I fråga om utformningen av denna examen har kommittén till en början anfört huvudsakligen följande.

Med hänsyn till arbetsmarknadens anspråk på samhällsvetenskapligt utbildad arbetskraft måste studierna resultera i en förhållandevis grundlig utbildning inom minst ett område. Härför erforderliga fördjupade studier måste bygga på en allmän samhällsvetenskaplig grundutbildning. I fråga om denna grundutbildning måste beaktas att antalet vid de akademiska läroanstalterna företrädade samhällsvetenskaper numera har vuxit från ursprungligen tre (nationalekonomi, statistik och statskunskap) till sex. Ekonomisk historia och sociologi har tillkommit. Vidare finns särskilda professurer i kulturgeografi inom examensämnet geografi. Härjämte bör ytterligare ett ämne, nämligen företagsekonomi, bli företrätt som universitetsämne och ingå i den ifrågavarande utbildningen. Den tidigare examensdelen måste, om helhetssynpunkten skall kunna tillgodoses, sålunda omfatta ett ganska stort antal samhällsvetenskapliga ämnen. En sådan grundutbildning kan med användning av den filosofiska fakultetens betygsenhets-system icke få plats inom ramen för en examen av rimligt omfång. Man måste därför vid utformningen av den tidigare examensdelen övergiva betygsenhetsystemet samt uppdelade de enskilda ämnenas studium i särskilda för denna examen lämpliga kursenheter (fasta ämnen). Lärokurserna får därvid anpassas med hänsyn till dels deras för examen behövligen omfattning, dels den inbördes ordning i vilken ämnena bör läsas. Vid de fördjupade studierna och specialiseringen inom ett huvudämne kommer de studerande i flertalet fall att i åtminstone ett annat ämne ha behov av en grundligare utbildning än den som erhållits inom den tidigare examensdelen. Detta behov bör tillgodoses genom att i examens senare del vid sidan av huvudämnet inrymmer ytterligare ett ämne (stödämne). Att realisera det för den nya examen uppställda bildningsmålet inom ramen för den studietid, som föreskrives för nuvarande examen, d. v. s. fyra år, anser kommittén icke möjligt. För *politices magisterexamen* måste beräknas en studietid av fyra och ett halvt år, d. v. s. samma tid, som föreslagits för juris kandidatexamen och juris *politices magisterexamen*. Av denna tid skall fem terminer ägnas åt den tidigare standardiserade examensdelen och fyra terminer åt den senare.

Den för samtliga studerande gemensamma *första examensdelen* om fem studiemerter skall enligt kommitténs förslag omfatta följande sju fasta examensämnen: statistik, statskunskap, kulturgeografi, företagsekonomi, nationalekonomi, sociologi och rättskunskap. Enligt kommitténs mening bör dessa ämnen läsas i stort sett i angiven ordning. Beträffande de olika i nämnda examensdel ingående ämnena har kommittén anfört huvudsakligen följande.

För vardera ämnet statistik och nationalekonomi bör beräknas 1 studietermi, för statskunskap 4/5 studietermi, för vart och ett av övriga fasta ämnen 1/2 studietermi samt för en kurs i ekonomisk redovisning inom ämnet företagsekonomi 1/5 termi. Undervisningen i ekonomisk historia bör inordnas inom ramen för det fasta ämnet nationalekonomi. Den i nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen ingående propedeutiska kursen bör ersättas med det nya fasta ämnet rättskunskap. Detta ämne bör läggas upp särskilt för *politices* magisterexamen. De rättsliga företeelserna skall framställas utan tyngande detaljer och utan tonvikt på juridisk terminologi men med framhållande av rättsordningens sammanhang med andra samhällsföreteelser. Innan de studerande börjar studierna i de enskilda ämnena, bör de erhålla ett perspektiv på hela fältet. För detta ändamål bör en samhällsvetenskaplig orienteringskurs anordnas under första studietermi. Sammanhanget mellan de olika ämnena bör emellertid även beaktas mot slutet av den tidigare examensdelen. Detta bör ske genom en serie allmänna samhällsvetenskapliga seminarieövningar. Dessa seminarieövningar utgör också en lämplig förberedelse för ett allmänt samhällsvetenskapligt prov, vilket föreslås skola avsluta studierna av de fasta ämnena. Syftet härmed är att pröva de studerandes förmåga att, med tillgång till behövliga hjälpmedel, på ett praktiskt problem tillämpa och samordna från olika samhällsvetenskaper tillägnade synpunkter. Vid provet skall alltså icke krävas redovisning av minneskunskaper.

Under *politices* magisterexamens *senare del* skall enligt kommitténs förslag studier bedrivas dels i ett huvudämne under tre terminer, dels i ett stödämne under en termi. Kommittén har beträffande denna examensdel anfört huvudsakligen följande.

De studerande bör lämnas stor frihet vid studiernas uppläggning och inriktning. Såsom huvudämne kan väljas vilket som helst av de samhällsvetenskapliga ämnena. Jämväl ämnet företagsekonomi kan således komma i fråga. Valet av stödämne måste bero av huvudämnet och specialiseringen däri. Studiet av huvudämnet bör vara inriktat dels på förvärvandet av en grundligare överblick över hela ämnesområdet och kännedom om dettas vetenskapliga arbetsmetoder utöver vad som inhämtas i den fasta ämneskursen, dels ock på en mera djupgående specialisering inom någon viss del av ämnet och ett självständigt examensarbete inom detta område. Dessa båda delar av huvudämnet bör särskilt examineras. Examination bör sålunda äga rum i dels huvudämne: allmän kurs och dels huvudämne: specialkurs. Normalstudietiden för huvudämne: allmän kurs bör tillsammans med den tid ämnet studerats såom fast ämne vara två terminer. Oavsett inriktningen av de fortsatta studierna bör kunskapsfordringarna i huvudämne: allmän kurs vara gemensamma för samtliga studerande med samma huvudämne. De grundläggande fordringarna i huvudämnet kommer härigenom i stort sett att motsvara två-betygskursen för övriga filosofiska examina, vilket bl. a. från undervisnings- och därmed också från kostnadsynpunkt innebär fördelar. Kunskapsfordringarna i huvudämne: specialkurs bör däremot fastställas för varje studerande särskilt, allt efter dennes förmåga, intressen och syfte med sin utbildning. Valet av stödämne bör ske i samråd med examinator i huvudämnet. Stödämne bör vara något av övriga

samhällsvetenskapliga ämnen eller något av vissa andra särskilt angivna ämnen inom filosofiska fakulteten. Jämväl andra ämnen, däribland sådana som är företrädda vid annan fakultet eller vid fackhögskola, bör efter särskilt medgivande kunna komma i fråga såsom stödämne.

Den av kommittén föreslagna *politices kandidatexamen* avses skola omfattas de fasta ämnena i *politices* magisterexamen jämte omkring en termin ytterligare studier i ett valfritt samhällsvetenskapligt ämne. Fordringarna i det valfria ämnet skall enligt kommitténs förslag motsvara fordringarna för huvudämne: allmän kurs i *politices* magisterexamen. Studietiden för *politices* kandidatexamen beräknas härigenom bli omkring sex terminer.

I fråga om *högre studier* efter *politices* magisterexamen framhåller kommittén bl. a., att dess förslag till *politices* magisterexamen innebär att i åtminstone statistik, statskunskap och nationalekonomi den sammanlagda normala studietiden i huvudämnet kommer att bli fyra terminer. Inom examens ram kan alltså studierna i huvudämnet och stödämnet väntas leda till en så grundlig utbildning, att behovet av att såsom förberedelse för praktisk verksamhet påbygga examen med studier för licentiatexamen bör bli avsevärt mindre än för närvarande. Avståndet mellan ett gott betyg i huvudämne och de lägre betygen i licentiatexamen blir emellertid enligt kommittén fortfarande ganska stort. Kommittén avvisar därför tanken på att avskaffa licentiatexamen i berörda ämnen.

2. Yttranden

Socialstyrelsen anser den tilltänkta *politices* magisterexamen vara ur principiell synpunkt ändamålsenligt uppbyggd. Den skillnad i förhållande till juris kandidatexamen, som ligger däri att tyngdpunkten ytterligare förskjutits till fördjupningsstudierna, förefaller *socialstyrelsen* välmotiverad med hänsyn till den samhällsvetenskapliga examens speciella karaktär. Det måste enligt *socialstyrelsens* mening anses särskilt tillfredsställande att, då något av de viktiga ämnena statistik eller nationalekonomi väljes till huvudämne, den sammanlagda studietiden i ämnet kommer att bli fyra terminer och huvudämnesbetyget därmed motsvara mera än den nuvarande trebetygsstandarden. *Statistiska centralbyrån* framhåller, att statistiker har behov av mångskiftande kunskaper och erfarenheter utanför sitt eget område. Från denna synpunkt är den föreslagna *politices* magisterexamen enligt centralbyråns mening lämpligt uppbyggd.

Tjänstemännens centralorganisation är inte övertygad om lämpligheten av en så fast uppbyggd och en på så många ämnen splittrad studiegång, som föreslås i fråga om den tidigare examensdelen.

Sveriges samhällsvetareförbund ställer sig i princip avvisande till kommitténs förslag till omläggning av examenssystemet. Förbundet förordar ett bibehållande av nuvarande statsvetenskaplig examen — dock benämnd samhällsvetenskaplig examen — med dess två linjer, den juridiska och den filosofiska. Studietiden bör emellertid ökas till nio terminer i överensstämmelse med vad kommittén föreslagit. Enligt förbundets uppfattning har statsvetenskaplig-filosofisk examen i dess nuvarande utformning visat sig i stort sett tillfredsställande, och någon anledning till en omläggning efter av kommittén föreslagna linjer finnes icke. Däremot torde vissa förbättringar i den nuvarande examen vara möjliga. Det viktigaste önskemålet härvidlag är enligt förbundets uppfattning, att obligatoriska betyg införes i vissa samhällsvetenskapliga kärnämnen. Examen kommer därigenom att ge en mera bestämd kompetens och eventuell ovisshet om dess innehåll kommer att avlägsnas. I första hand bör enligt förbundets mening ett obligatoriskt krav på två betyg i ämnet nationalekonomi införas. Vidare bör stadgas krav på två betyg i ett av ämnena statskunskap, statistik och företagsekonomi. I de två andra av dessa ämnen bör ett betyg vara obligatoriskt. Examen skulle härigenom komma att omfatta en kärna av minst sex betyg i de centrala samhällsvetenskapliga ämnena. Förbundet framlägger vidare vissa detaljförslag i fråga om examens utformning.

Sveriges förenade studentkårer anser, att en för *politices* magisterexamen tillfredsställande utbildning kan nås på åtta terminer och avstyrker därför den föreslagna förlängningen av studietiden. SFS har vidare föreslagit sådana jämkningar i kommittéförslaget, som borde vidtagas för begränsning av studietiden till åtta terminer och för tillgodoseende av vissa andra enligt SFS:s mening angelägna önskemål beträffande examens utformning.

Lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm anser det riktigt, att företagsekonomi bör ingå i de föreslagna samhällsvetenskapliga examina.

Humanistiska fakulteten i Uppsala finner, att flera av de av kommittén anförda skälen talar för en fast och obligatorisk grundutbildning i en samhällsvetenskaplig examen. En sådan utbildning innebär, att i humanistiska fakulteten införes en studieordning, som tidigare finnes i de övriga fakulteterna. Enligt fakultetens uppfattning är det emellertid av vikt att dels konstruera examen i så nära överensstämmelse som möjligt med övriga filosofiska examina, dels nedbringa studietiden för den tidigare examensdelen till fyra terminer. Till den grundläggande delen av examen bör läggas ytterligare en normalstudietid av två år, avsedda att ge den studerande en god specialutbildning i valfria samhällsvetenskapliga ämnen eller i minst ett samhällsvetenskapligt ämne och ett till samhällsvetenskaperna gränsande ämne. Den sammanlagda studietiden för examen bör alltså enligt fakultetens mening vara, liksom f. n., åtta terminer. Fakulteten framlägger vidare vissa detaljförslag beträffande examens utformning.

Humanistiska fakulteten i Lund, lärarrådet vid dåvarande Göteborgs högskola, humanistiska avdelningen vid Stockholms högskola och lärarrådet vid handelshögskolan i Göteborg har alla anfört från kommittén starkt avvikande uppfattningar rörande examens utformning och i anslutning härtill, var för sig, förordad riktlinjer enligt vilka examen borde utformas.

3. Universitetskanslern

Enligt kanslern kan kommitténs förslag beträffande studiernas uppläggning och *politices* magisterexamens utformning från vissa synpunkter synas ändamålsenligt. En examen utformad i överensstämmelse med kommitténs förslag leder enligt kanslerns mening till en gedigen specialutbildning inom ett valfritt ämne på basis av en relativt omfattande orientering rörande hela det samhällsvetenskapliga området. I detta fall måste man emellertid, anför kanslern vidare, först och främst slå fast, att behovet av personer med den ifrågavarande utbildningen icke är och inom den närmaste framtiden sannolikt icke kommer att bli av någon mera betydande storleksordning. Med hänsyn härtill och med hänsyn till att samhällsvetenskapliga studier alltså jämt skall kunna bedrivas inom ramen för andra lägre filosofiska examina bör *politices* magisterexamen enligt kanslerns uppfattning icke ges en så exklusiv utformning, att den i mera nämnvärd utsträckning kommer att kräva speciell undervisning och därför särskilt avsedda lärarkrafter. Så blir emellertid fallet, om den grundläggande utbildningen organiseras i form av en särskild översiktskurs omfattande ett flertal samhällsvetenskapliga ämnen. Mot en inledande examensdel om fem terminer, under vilken icke mindre än sju ämnen skall studeras, kan enligt kanslerns mening även riktas invändningar av principiell art. Studierna skulle under alltför lång tid komma att få en kursmässig prägel. Från denna synpunkt skulle givetvis en allmän samhällsvetenskaplig grundutbildning omfattande ett färre antal terminer än fem vara att föredraga. Kanslern delar emellertid kommitténs uppfattning, att den åsyftade grundutbildningen i samtliga sju ämnen icke kan genomföras på kortare tid än fem terminer. En inledande examensdel omfattande ett färre antal ämnen skulle å andra sidan inte leda till den av kommittén eftersträfvade allmänna orienteringen. Kanslern avstyrker därför förslaget att uppdelna studierna för *politices* magisterexamen på en grundläggande, standardiserad del med fast studiegång och en »fördjupningsdel». En dylik uppdelning av studierna anser kanslern icke erforderlig för att man vid examens utformning skall kunna tillgodose de speciella krav på densamma, vilka såväl samhällsvetenskapernas nära anknytning till varandra som det på arbetsmarknaden föreliggande behovet av samhällsvetenskaplig utbildning ställer. Med detta avstyrkande vill kanslern

dock icke göra gällande, att man helt skall släppa tanken på en mera systematisk studieordning och således liksom hittills medgiva fullständig frihet beträffande den ordning i vilken ämnena inom ramen för *politices* magisterexamen bör studeras. Kommittén har nämligen enligt kanslerns mening på ett övertygande sätt klargjort, att studieresultatet kan förbättras och den sammanlagda studietiden nedbringas, om ämnena inhämtas i viss ordning. Man bör därför enligt kanslerns uppfattning organisera en lämplig studiegång, vilken dock icke bör vara obligatorisk för de studerande annat än i vissa ganska begränsade delar. Enligt kanslern bör en *politices* magisterexamen utformas i så nära anslutning som möjligt till de principer, som enligt stadgan angående filosofiska examina gäller för övriga lägre examina inom de humanistiska och naturvetenskapliga fakulteterna.

Kanslern berör därefter frågan om studietidens längd samt anför att en utbildning av ungefär den föreslagna omfattningen sannolikt i vissa fall är lämplig. Enligt kanslern kan man dock icke göra gällande, att det föreligger ett allmänt behov av så ingående studier i ett ämne, som kommittén föreslagit i fråga om examens huvudämne. En förlängning av studietiden anser kanslern därför inte motiverad på grund av de krav, som på arbetsmarknaden ställes på en *politices* magister. Strävandena bör snarare enligt kanslerns mening gå ut på att försöka förkorta studietiden. Examen bör kunna konstrueras så, att studietiden blir tre och ett halvt studieår.

Kanslern framlägger ett av honom utarbetat förslag till *politices* magisterexamen, vilket kan sammanfattas på följande sätt.

De samhällsvetenskapliga ämnena nationalekonomi, statistik, statskunskap, sociologi, kulturgeografi, företagsekonomi och ekonomisk historia blir examensämnen i *politices* magisterexamen. Särskilda kurser anordnas i kulturgeografi och i företagsekonomi med ekonomisk redovisning. Var och en av dessa båda kurser bör vara av ungefär samma omfattning som en 1/2-betygskurs. Denna betygsenhet skall dock icke komma till användning. För examens godkännande skall fordras, förutom de båda nyssnämnda särskilda kurserna, minst 1 betygsenhet i ett vart av ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap, en studiekurs i ämnet rättskunskap, motsvarande fordringarna för 1 betygsenhet i detta ämne, samt minst 2 betygsenheter i minst två examensämnen, av vilka det ena skall vara antingen nationalekonomi eller statistik. Den sammanlagda minimibetygssumman blir alltså 6 enheter. Härtill kommer de båda särskilda kurserna om vardera ungefär en halv studietid.

Den faktiska studietiden stannar endast vid vissa ämneskombinationer vid tre och ett halvt år. För åtskilliga kombinationer skulle krävas fyra studieår. Rörande denna fråga och ordningsföljden mellan ämnena anför kanslern ytterligare bl. a. följande.

Om examen skall kunna avläggas på en studietid av sju terminer, är det nödvändigt, att såsom 2-betygsämnen i examen medtaga — förutom ett av

ämnena nationalekonomi eller statistik — antingen det andra av dessa båda ämnen eller ock ämnet statskunskap. Därest man vill ha betyg i annat examensämne, kommer studietiden att förlängas med en termin. Detsamma blir fallet om man tar 2 betygsenheter — förutom i nationalekonomi eller i statistik — i ettdera av ämnena sociologi, kulturgeografi, företagsekonomi eller ekonomisk historia. I båda dessa fall kommer alltså examen att kräva en sammanlagd studietid av åtta terminer eller lika lång tid, som nu må beräknas för statsvetenskaplig-filosofisk examen. I fråga om studiegången skall gälla, att godkänd tentamen för minst 1 betygsenhet i statistik skall ha ägt rum före tentamen i nationalekonomi. De särskilda kurserna i kulturgeografi och företagsekonomi med ekonomisk redovisning skall vara inhämtade före tentamen i nationalekonomi. Godkända tentamina för minst 1 betygsenhet i vart och ett av ämnena statskunskap och nationalekonomi skall ha ägt rum före tentamen i rättskunskap.

Kanslern påpekar vidare, att en svaghet i hans förslag kan synas vara, att det icke blir möjligt att inräkna 3 betygsenheter i ett examensämne i den föreskrivna minimibetygssumman. De arbetsuppgifter med vilka en nyut-examinerad *politices magister* torde komma att bli sysselsatt, är dock enligt kanslerns mening av den art, att insikter i ett ämne, motsvarande fordringarna för 3 betyg icke i allmänhet kan anses nödvändiga.

Kanslern diskuterar ingående sitt förslag att i examen inrymma ämnet rättskunskap med en beräknad studietid av en termin. Huvudpunkterna av kanslerns yttrande i denna fråga kan sammanfattas sålunda.

En utökning av studietiden för det juridiska inslaget i examen från en halv termin till en termin, såsom kommittén föreslagit, är motiverad icke främst på grund av det ändrade läge, som uppstår då statsvetenskaplig-juridisk examen avskaffas, utan för att det överhuvud skall bli möjligt att ge *politices studerande* en något så när tillfredsställande juridisk orientering. Studierna i detta ämne bör enligt kanslerns mening bedrivas efter andra grundsatser än dem som gäller för studierna i den juridiska fakulteten. Efter en propedeutisk kurs, som skulle vara något kortare än den för *juris studerande*, skulle viktiga delar av rättsordningen belysas med utgångspunkter som studenterna är vana vid från sina samhällsvetenskapliga studier. Uppmärksamheten bör riktas särskilt på kausalsammanhanget mellan olika rättsliga faktorer samt mellan dessa och ekonomiska och sociala faktorer i samhället. Vidare beröres frågan om en utbyggnad av rättskunskapen till ett inom den humanistiska fakulteten förlagt ämne, rättsvetenskap. På lång sikt förefaller det kanslern, som om man borde sträva efter att få till stånd professorer i rättsvetenskap inom de humanistiska fakulteterna.

4. Utredningsmännen

En filosofisk-samhällsvetenskaplig examen — ofta betecknad som en expertexamen — bör enligt utredningsmännens mening till skillnad från *juris kandidatexamen* och *juridisk-samhällsvetenskaplig examen* icke vara

helt standardiserad utan lämna betydande utrymme för specialisering i olika samhällsvetenskapliga ämnen med studier till tre eller rentav fyra betyg. Alltjämt bör dock gälla, att examen skall inrymma minst två betyg i vardera av minst två samhällsvetenskapliga ämnen. Vidare bör den innehålla en viss enhetlig kärna. Utredningsmännen förordar, att man samordnar filosofisk-samhällsvetenskaplig examen med juridisk-samhällsvetenskaplig examen sålunda: Den fasta kärnan i filosofisk-samhällsvetenskaplig examen blir densamma som den samhällsvetenskapliga delen i juridisk-samhällsvetenskaplig examen, alltså två betyg i nationalekonomi, ett betyg i statistik och ett betyg i statskunskap samt en halvtermanskurs i företags ekonomi. Till examens kärna skall också höra krav på någon kunskap om rättssystemets allmänna grunder. Utredningsmännen anser att man på denna punkt bör stanna vid att kräva den propedeutiska kursen för juris kandidatexamen, en kurs som beräknas omfatta en halv termin. Till denna kurs skulle som tidigare framhållits anknytas vissa föreläsningar i juridiska och i samhällsvetenskapliga ämnen. På detta sätt skulle tillgodoses de framförda önskemålen om en inledande orientering över hela fältet.

Utredningsmännen anser det i och för sig icke nödvändigt, att filosofisk-samhällsvetenskaplig examen skall ta exakt lika lång tid som juridisk-samhällsvetenskaplig examen. Går det att få fram en användbar examen på kortare tid än nio terminer, bör detta bli bestämmande. Utredningsmännen har funnit en studietid på åtta terminer tillräcklig. Av dessa terminer åtgår en för den propedeutiska kursen i juridik och kursen i företagsekonomi. De sju återstående terminerna svarar mot sju betygsenheter, av vilka fyra är bundna till examens fasta kärna. Därtill skulle komma kravet på minst två betyg i ett annat samhällsvetenskapligt ämne än nationalekonomi.

Rörande möjligheterna till specialisering inom ramen för den föreslagna examen anför utredningsmännen i huvudsak följande.

Enligt stadgan för filosofiska examina må i filosofie kandidatexamen ges betyget »Utmärkt» (fyra betygsenheter). För en filosofie kandidatexamen förutsättes som regel sex betygsenheter. Om ämne ingår med fyra betygsenheter kräves dock för examen sammanlagt sju betygsenheter. Skälet till att man i detta fall kräver sju betygsenheter är, att examen eljest icke anses få tillräcklig bredd.

Enligt utredningsmännens förslag till filosofisk-samhällsvetenskaplig examen skall denna examen omfatta minst sju betygsenheter, varav minst två betygsenheter i vardera av två i examen ingående samhällsvetenskapliga ämnen. Den synpunkt som varit avgörande för bestämmelsen i den filosofiska examensstadgan, att minimibetygssumman skall vara högre än den eljest föreskrivna om ämne ingår med fyra betygsenheter, äger icke tillämpning vid en examen med en minimibetygssumma om sju enheter. En sådan examen kan ändock få tillräcklig bredd. Utredningsmännen finner det önskvärt, att den studerande skall äga att utnyttja den fria delen av studietiden i filosofisk-samhällsvetenskaplig examen för att specialisera sig.

Utredningsmännen menar, att den studerande skall få räkna sig tillgodo även fyrabetygsämnen, så snart det allmänna villkoret om minst två betyg i vardera av två i examen ingående samhällsvetenskapliga ämnen är uppfyllt. Inom sjubetygsramen blir det då möjligt att medtaga fyra betyg i något av ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap.

Alldeles särskilt tillrättalagd är examen för blivande ekonomer. Nationalekonomien har genom kravet, att ämnet skall ingå med två betyg i den fasta kärnan fått en mycket stark ställning.

Utredningsmännen föreslår, att examensämnen skall vara de hittillsvarande samhällsvetenskapliga ämnena nationalekonomi, statistik, statskunskap, sociologi och ekonomisk historia. Därtill bör komma som nya samhällsvetenskapliga ämnen: företagsekonomi, kulturgeografi och allmän rättsvetenskap. Såsom examensämnen bör enligt utredningsmännen likaledes kunna väljas matematik och historia. Det synes lämpligt, att den som så önskar skall kunna förvärva fyra betyg i vilket som helst av de samhällsvetenskapliga ämnena. Utredningsmännen förutsätter, att studieplaner för detta betyg utarbetas.

Beträffande ämnet allmän rättsvetenskap i filosofisk-samhällsvetenskaplig examen anför utredningsmännen, att det i och för sig varit önskvärt att särskilda professurer bleve inrättade vid de humanistiska fakulteterna. Då ämnet inte blir obligatoriskt i examen, har utredningsmännen ansett, att denna tanke likväl får ställas på framtiden. Man bör i stället tills vidare pröva sig fram. Utredningsmännen är övertygade om att det vid varje juridisk fakultet finns professorer eller preceptorer, som är direkt intresserade av undervisning inom detta ämne.

Enligt utredningsmännens förslag blir normalplanen över studiegången för filosofisk-samhällsvetenskaplig examen följande.

Termin	Ämne	Antal studiemånader
	I. Kärna (samma studieordning som för juridisk-samhällsvetenskaplig examen alternativ II).	
1	Propedeutisk kurs i juridik utbyggd med 8 rättsvetenskapliga och 8 samhällsvetenskapliga föreläsningar	2 ½
	Kurs i företagsekonomi	2 ½
2	Statistik	5
3	Statskunskap	5
4	Nationalekonomi	5
5	Nationalekonomi	5
	II. Valfri del	
6—8	Studier i ett eller flera examensämnen för uppnående av ytterligare tre betygsenheter, dock att minst två betygsenheter skall nås i ett annat samhällsvetenskapligt ämne än nationalekonomi (två betygsenheter i sistnämnda ämne ingår alltid i examens kärna).	

5. Departementschefen

En översyn av gällande bestämmelser om statsvetenskaplig-filosofisk examen är påkallad bl. a. på grund av den utbyggnad av den samhällsvetenskapliga ämnesgruppen, som ägt rum sedan denna examen inrättades 1935. Vidare aktualiseras en översyn av nämnda bestämmelser, därest nuvarande statsvetenskaplig-juridisk examen i enlighet med vad jag föreslagit i det föregående skall ersättas med en efter andra grunder än denna uppbyggd juridisk-samhällsvetenskaplig examen.

Såsom framgår av min förut lämnade redogörelse har kommittén, kanslern och utredningsmännen framlagt olika förslag beträffande utformningen av en filosofisk-samhällsvetenskaplig examen. Enligt kommitténs förslag skall nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen ersättas med en examen av helt ny typ. Exomens första del, omfattande fem terminer, avsåg att ge en bred samhällsvetenskaplig orientering genom särskilda kurser i ett stort antal ämnen. Därefter skulle enligt förslaget komma en period av fyra terminer med studier av ett huvudämne och ett stödämne. Som kanslern framhåller kan inrättandet av en sådan examen beräknas medföra förhållandevis dryga kostnader, eftersom examen förutsätter, att särskild undervisning anordnas i ett flertal ämnen. Vidare kan denna undervisning antagas komma att avse endast relativt små studentgrupper. Kommitténs förslag har också den nackdelen, att studietiden förlänges från nuvarande fyra år till fyra och ett halvt år. Såsom påpekats vid remissbehandlingen är förslaget behäftat även med andra svagheter.

Kanslerns förslag innebär, att en samhällsvetenskaplig examen skall utformas i så nära anslutning som möjligt till bestämmelserna för filosofisk ämbetsexamen och för filosofie kandidatexamen. Utredningsmännen upp-tager i sitt förslag tankegångar från kanslerns förslag men bevarar samtidigt huvudgrunderna i nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen.

Enligt kanslerns förslag kan en tre-betygskurs icke rymmas inom examens minimibetygssumma (sex betygsenheter). En sådan utformning är enligt min mening icke den lämpligaste. Även om man icke vill ställa kravet, att tre betyg i ett ämne skall vara obligatoriskt, bör man dock icke förlora ur sikte, att här avsedda examen är tänkt som en examen för specialister. Examensordningen bör med hänsyn härtill vara så konstruerad, att det framstår som fördelaktigt för den studerande att fördjupa sig på något område. Enligt utredningsmännens förslag kan inom den obligatoriska betygssumman (sju betygsenheter) rymmas en tre-betygskurs i valfritt samhällsvetenskapligt ämne. Även en fyra-betygskurs är tänkbar inom ramen för nämnda betygssumma, därest den studerande väljer något av ämnena nationalekonomi, statistik eller statskunskap. Den studerande får således möjlighet att utnyttja sin examen till en verklig expertutbildning. Om examen

utformas enligt utredningsmännens förslag, kan behovet att bygga på denna med en licentiatexamen beräknas i framtiden bli mindre än för närvarande.

Utredningsmännens förslag innebär vidare, att undervisningen för filosofisk-samhällsvetenskaplig examen samordnas med undervisningen för juridisk-samhällsvetenskaplig examen. Den samhällsvetenskapliga delen av sistnämnda examen skall sålunda enligt utredningsmännens förslag även utgöra »kärnan» i filosofisk-samhällsvetenskaplig examen.

Studietiden är enligt kanslerns förslag tre och ett halvt år och enligt utredningsmännens fyra år. Denna skillnad är dock delvis skenbar. För åtskilliga ämneskombinationer skulle även enligt kanslerns förslag krävas en studietid av fyra år.

Jag anser mig härefter böra närmare beröra en fråga, som varit föremål för särskild uppmärksamhet under utredningsarbetet. I nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen ingår bl. a. den propedeutiska kursen för juris kandidatexamen. Denna skall enligt kommitténs förslag ersättas med en särskild kurs i rättskunskap. Enligt kanslerns förslag skall en termin obligatoriskt ägnas åt ett ämne, benämnt rättskunskap, omfattande dels en propedeutisk kurs särskilt anordnad för denna examen, dels viss undervisning avsedd att belysa framför allt rättsreglernas funktion i samhället. Tanken på ett mera humanistiskt studium av rättsordningen synes mig i och för sig tilltalande. Kanslerns förslag förutsätter emellertid inrättande av särskilda lärartjänster vid de olika lärosätena. Utredningsmännen åter förordar att i examen skall liksom hittills ingå den propedeutiska kursen för juris kandidatexamen. De har emellertid ansett sig böra föreslå, att inom examens ram beredes möjlighet till ett mera humanistiskt studium av rättsordningen. Enligt utredningsmännens förslag skall sålunda ett ämne, benämnt allmän rättsvetenskap, kunna ingå som ett valfritt ämne i filosofisk-samhällsvetenskaplig examen. Såsom jag närmare kommer att beröra i det följande, har utredningsmännen tänkt sig, att undervisningen i detta ämne skall meddelas av lärarkrafter inom de juridiska fakulteternas förstärkta lärarorganisation.

I enlighet med vad jag inledningsvis anfört anser jag mig i detta sammanhang endast böra taga ställning till huvudgrunderna för en omläggning av den samhällsvetenskapliga utbildningen. Jag har därvid funnit mig böra förorda, att en omläggning sker i enlighet med huvudgrunderna i utredningsmännens förslag. Jag föreslår sålunda, att nuvarande statsvetenskaplig-filosofisk examen modifieras i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsmännens förslag och i fortsättningen benämnes filosofisk-samhällsvetenskaplig examen.

Avslutningsvis må påpekas, att det självfallet alltjämt skall vara möjligt att bedriva samhällsvetenskapliga studier även inom ramen för filosofie kandidatexamen och filosofisk ämbetsexamen.

VI. Lärarorganisationen vid de juridiska fakulteterna m. m.

1. Nuvarande lärarorganisation m. m.

Vid var och en av juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund finns för närvarande 8 professorer. Vid stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola är antalet professorer 10. En av dessa, nämligen professuren i försäkringsrätt, är en ren forskningsprofessur och bekostas helt av fondmedel. Härjämte finns — efter beslut av föregående års riksdag — 2 precepturer, nämligen en i Uppsala och en i Stockholm. I årets statsverksproposition har vidare föreslagits inrättande av en preceptur i Lund och en i Stockholm från och med nästa budgetår. Utöver de ordinarie lärarbefattningarna finns vid nämnda fakulteter och avdelning sammanlagt 15 e. o. docentbefattningar, nämligen i Uppsala 5, i Lund 4 och i Stockholm 6.

Fakulteterna i Uppsala och Lund har vardera en förste amanuens. Vid fakulteten i Lund är därjämte inrättad en kanslibiträdestjänst i Ca 11. I Uppsala och Lund finns vidare en för de juridiska och humanistiska fakulteterna gemensam befattning som biträdande lärare i nationalekonomi.

Principbeslut föreligger om inrättande av vissa nya professorer vid juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund. Sålunda skall enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1938 (Prop. 1938: 218; Rskr 417) vid fakulteten i Uppsala inrättas en professur i internationell rätt, omfattande folkrätt och internationell privaträtt. Därjämte skall enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 juli 1947 (Prop. 1947: 272; Rskr 446) en professur i allmän rättslära med rättsfilosofi inrättas vid var och en av de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund. Enligt samma beslut skall vidare den förefintliga professuren i nationalekonomi med finansrätt vid juridiska fakulteten i Uppsala, då den nuvarande innehavaren avgår, förändras till en professur i finansrätt med finansvetenskap.

I detta sammanhang må även erinras om de åtgärder, som vidtagits för främjande av dels den vetenskapliga rekryteringen inom de juridiska fakulteterna, dels den rättsvetenskapliga forskningen. De år 1947 inrättade doktorandstipendierna för juridiska studier har sedermera utökats med 3. Antalet sådana stipendier uppgår numera till 18, fördelade med 6 stipendier på var och en av de juridiska fakulteterna. Genom beslut av 1954 års riksdag beviljades medel för den rättsvetenskapliga forskningen. Samtidigt ombildades det samhällsvetenskapliga forskningsrådet till statens samhälls- och rättsvetenskapliga forskningsråd.

2. Kommittén

Kommittén framlägger förslag till dels förstärkning av den juridiska lärarorganisationen, dels åtgärder för den vetenskapliga rekryteringen. Vad lärarorganisationen beträffar anför kommittén, att dennas storlek och uppbyggnad i första hand måste bestämmas av behovet av undervisning. De akademiska lärarbefattningarna är emellertid på en gång lärar- och forskarbefattningar, varför den juridiska forskningens behov enligt kommitténs mening även måste beaktas.

I kommitténs betänkande lämnas vidare en redogörelse för den dåvarande situationen vid de tre juridiska fakulteterna. Det sammanlagda antalet aktiva studerande vid nämnda fakulteter våren 1952 var omkring 1 800. Samtidigt fanns sammanlagt 25 professorer och 13 docentbefattningar samt 2 biträdande lärare (de sistnämnda i Uppsala och Lund; gemensamma för de juridiska och filosofiska fakulteterna).

Enligt kommitténs mening föreligger en påtaglig lärarbrist vid de juridiska fakulteterna. Lärarbristen har enligt kommitténs mening lett till betydande olägenheter i flera avseenden. Deltagarantalet vid seminarieövningar kunde uppgå till mellan 50 och 60, stundom betydligt flera studenter. Ehuru ett deltagarantal av 15 borde vara maximum vid dylika övningar, har kommittén vid uppgörandet av förslaget till lärarorganisation ansett sig böra utgå från i genomsnitt 20—30 deltagare. I annat fall skulle krävas en sådan förstärkning av lärarorganisationen, att kommittén ej vågat räkna därmed för den närmaste tiden. Lärarkrafternas fåtalighet har vidare enligt kommitténs mening medfört, att undervisning i flera ämnen eller delar av ämnen endast kunnat meddelas en gång per läsår. Följden härav blev att de många studerande, som av olika anledningar kom i otakt med studieplanen, måste bevista undervisning och delta i seminarieövningar i ett ämne, medan de samtidigt studerade ett annat. För att råda bot på sådana missförhållanden är det enligt kommittén nödvändigt att tillse att i varje fall i de större och viktigare ämnena undervisning meddelas under såväl höst- som vårtermin. Genom en sådan dubbling av undervisningen uppnås även — anför kommittén vidare — att antalet deltagare i kurser och övningar kan hållas vid en mera rimlig nivå. Bristen på lärarkrafter har enligt kommittén även lett till att tentamensbördan för många professorer blivit mycket tyngande. Särskilt gäller detta de professorer, vilka har att svara för två examensämnen. I det övervägande antalet ämnen råder brist på goda och lämpliga läroböcker, vilket till stor del anses bero på att lärarna är alltför få och för hårt belastade. Lärarna har ej heller kunnat ge nödig handledning åt dem som bedriver högre juridiska studier. Att antalet som påbörjat sådana studier sedan lång tid tillbaka varit synnerligen ringa, torde enligt kommitténs uppfattning till stor del bero

på att sådan handledning ej kunnat påräknas. Kommittén understryker slutligen, att förutsättningen för en bättre undervisning och därmed för en bättre juristutbildning är, att de juridiska lärarna erhåller ökade möjligheter att bedriva vetenskaplig verksamhet.

Vad beträffar undervisningsformerna har kommittén anfört huvudsakligen följande.

Undervisningen bör uppdelas på grundläggande kurser, rättsfalls- eller andra tillämpningsövningar, särskilda kurser, vetenskapliga föreläsningar och seminarieövningar. De grundläggande kurserna har till uppgift att orientera de studerande i huvudgrunderna av ett ämne och att underlätta tillägnet av mera svårtillgängliga delar av detsamma. Vid rättsfalls- och tillämpningsövningarna, som förekommer jämsides med de grundläggande kurserna, skall behandlas konkreta fall och exempel, särskilt ägnade att belysa det lärostoff, som ingår i kunskapsfordringarna. Dessa övningars syfte är att genom självverksamhet av de studerande leda dem till en djupare behärskning av lärostoffet än det blotta inlärandet kan skänka. De särskilda kurserna avser undervisning inom områden, vilka från juridisk synpunkt är att betrakta som hjälpvetenskaper. De vetenskapliga föreläsningarna bör till antalet vara starkt begränsade för att möjliggöra att de kommer att ligga på en hög nivå och bliva föremål för verkligt intresse från de studerandes sida. Seminarieövningarna, som bör förekomma främst under det sista studieåret, avser att meddela undervisning i juridisk metod genom självverksamhet av de studerande.

I en utbyggd juridisk lärarorganisation bör enligt kommitténs mening ingå lärare av olika grader liksom fallet är inom övriga fakulteter. En upprustning av de juridiska fakulteterna bör därför icke främst sikta till att skapa flera professurer. Det som framför allt erfordras är kvalificerade lärarkrafter av lägre grad än professorer. Dessa lärare skall väsentligen ansvara för undervisningen och examinationen i den del av juris kandidatexamen som enligt den föreslagna studieplanen omfattar tredje till och med sjunde terminerna. Kommittén föreslår, att i de större och viktigare ämnena skall inrättas *preceptorstjänster*. För detta förslag anföres i huvudsak följande.

Den undervisning, som skall åvila här åsyftade lärare, avser icke propedeutiska kurser utan undervisning, som skall ligga på ett fullt vetenskapligt plan. Lärarna skall dels ge översikter över tämligen omfattande ämnesområden samt i samband därmed klargöra och belysa juridiska problem från olika synpunkter, dels sköta den därtill hörande examinationen. I begränsad omfattning torde dessa lärare även komma att biträda vid den kvalificerade undervisningen under fördjupningsstudierna. Med hänsyn till de krav, som måste ställas på dessa lärare, finner kommittén, att de oundgängligen måste äga hög vetenskaplig kompetens. Den berörda undervisningen kan icke helt anförtros åt docenter, eftersom dessas antal i så fall skulle bli opropotionerligt stort. Docents undervisningsskyldighet är nämligen för begränsad. Omhänderhavandet av en så viktig examination, som

det här är fråga om, bör enligt kommitténs mening i princip ankomma på lärare, som innehar en fastare anställning än den, som tillkommer docent. Beträffande möjligheten att inrätta befattningar som biträdande lärare anser kommittén — med utgångspunkt i de rekryteringsförhållanden, som råder och även framdeles torde komma att råda vid de juridiska fakulteterna — att man icke kan räkna med att sådana befattningar annat än undantagsvis skulle kunna besättas med någon, som förvärvat docentkompetens eller som eljest vore mera kvalificerad.

Kommittén framhåller vidare, att vid undervisningen bör medverka praktiskt verksamma jurister. Även assistenter och amanuenser av olika grader bör anlitas för skilda undervisningsuppdrag och som biträden vid forskningsarbete.

Kommittén föreslår att vid de juridiska fakulteterna inrättas sammanlagt 9 nya professorer, nämligen tre i allmän rättslära — en professor vid var och en av de juridiska fakulteterna — två i internationell rätt — en professor i Uppsala och principbeslut om en professor i Lund — samt vid Stockholms högskola därjämte en professor i finansrätt med finansvetenskap, en i civilrätt, särskilt arbetsrätt, en i förvaltningsrätt, särskilt socialvårdsrätt och en i kriminologi. Utöver de sålunda förordade nya professorerna vid de juridiska fakulteterna föreslås inrättande av vissa nya professorer i samhällsvetenskapliga ämnen vid de humanistiska fakulteterna, nämligen bl. a. 2 professorer i nationalekonomi — en vid vart och ett av universiteten i Uppsala och Lund. Beträffande de föreslagna nya professorerna i allmän rättslära anför kommittén huvudsakligen följande.

Enligt föreliggande principbeslut av år 1947, vilket grundar sig på förslag av 1945 års universitetsberedning, skall i Uppsala och Lund inrättas professorer i allmän rättslära med rättsfilosofi. Dessa professorer skulle i främsta rummet bli forskningsprofessorer. För att någon tvekan inte skall behöva råda om deras karaktär av rent juridiska professorer, anser kommittén att de bör betecknas som professorer enbart i allmän rättslära. Kommittén vill betona angelägenheten av att professorerna i allmän rättslära får tillfälle till forskning. Det är emellertid lika viktigt som i fråga om övriga professorer att behovet av undervisning blir tillgodosett, i detta fall i det nya examensämnet allmän rättslära. Med hänsyn härtill kan det icke finnas anledning att låta ifrågavarande professorer intaga en särställning i förhållande till övriga juridiska professorer. Vad den föreslagna professuren i allmän rättslära vid Stockholms högskola beträffar är den enligt kommitténs mening lika angelägen som de båda i princip beslutade professorerna i Uppsala och Lund.

Enligt kommitténs mening bör alla de åtgärder vidtagas, som kan främja intresset för *internationell rätt*. Vid Stockholms högskola finns sedan år 1947 en professor i internationell rätt. Kommittén finner, att den i princip beslutade professuren i internationell rätt i Uppsala bör inrättas. Ett led i den antydda riktningen skulle vara inrättande av en professor inom detta

ämnesområde även i Lund. Då det emellertid enligt kommitténs mening för det dåvarande icke torde vara möjligt att besätta ytterligare en sådan professur, föreslår kommittén, att tills vidare endast principbeslut fattas om dess inrättande.

Vid den stats- och rättsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms högskola är *finansrätten* sammankopplad med en av professurerna i civilrätt. Vid juridiska fakulteten i Lund finnes sedan år 1947 en professur i finansrätt och finansvetenskap. Beslut föreligger om att professuren i nationalekonomi med finansrätt i Uppsala skall omvandlas till en professur i finansrätt med finansvetenskap. Kommittén understryker angelägenheten av att finansrätten även i Stockholm snarast möjligt erhåller en särskild professur.

Genom de av kommittén föreslagna professurerna vid Stockholms högskola i *civilrätt*, *särskilt arbetsrätt* samt i *förvaltningsrätt*, *särskilt socialvårdsrätt* skulle de framförda kraven på att skänka socialrätten större beaktande tillgodoses. Härtill kommer att ytterligare professorer i såväl civilrätt som förvaltningsrätt i Stockholm enligt kommitténs uppfattning är motiverade av det därstädes föreliggande undervisningsbehovet.

I Stockholm inrättades på privat initiativ 1946 ett *kriminologiskt institut*, som har anknutits till Stockholms högskola. Bakom institutet står en för ändamålet skapad stödförening. Institutet har vid olika tillfällen erhållit statligt stöd, bland annat genom anslag från samhälls- och rättsvetenskapliga forskningsrådet. I övrigt har kostnaderna för institutet bestritts med bidrag från enskilda stiftelser.

Kommittén anför i anslutning till sitt förslag om inrättande av en *professur i kriminologi* särskilt följande.

Forskningen inom kriminologien har hittills i vårt land icke varit knuten till någon akademisk lärostol och sålunda saknat organisatoriskt stöd från statsmakternas sida. Med tanke på den alltmer ökade betydelse som kriminologien fått framstår det som ett önskemål att den kriminologiska forskningen och undervisningen erhåller sådana resurser, personella och materiella, som står i proportion till de viktiga uppgifter kriminologien har att fylla i det moderna samhället. Kommittén finner ett minimikrav vara, att åtminstone en lärar- och forskarbefattning i kriminologi inrättas. Övervägande skäl talar för att en sådan professur förläggas till juridisk fakultet och till Stockholm. Det på enskilt initiativ skapade kriminologiska institutet sorterar under stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola. Härtill kommer de fördelar huvudstaden erbjuder, då det gäller att få tillgång till nödvändigt material och skapa erforderliga kontakter med läkare och tjänstemän hos de socialvårdande myndigheterna. Behovet av att professuren utrustas med en särskild institution understrykes.

Kommittén anser att ämnet nationalekonomi i princip bör vara företrätt endast vid de humanistiska fakulteterna (sektionerna). Rörande de före-

slagna två nya professurerna i nationalekonomi samt rörande behovet av preceptorer och ytterligare biträdande lärare i ämnet anför kommittén i huvudsak följande.

Från undervisnings- och examinationssynpunkt blir nationalekonomien det mest belastade av de samhällsvetenskapliga ämnena. I tidigare sammanhang har förslag framlagts om inrättande av ytterligare en professur i nationalekonomi vid vardera universitetet i Uppsala och Lund. Dessa professurer bör nu komma till stånd. Med hänsyn till den ekonomiska politikens allt större betydelse för samhällsutvecklingen, vilket av kommittén beaktats vid utformningen av studiekursen i nationalekonomi för främst juris politices magisterexamen, anses det angeläget att garantier skapas för att innehavarna av de föreslagna nya professurerna besitter åtminstone viss kompetens inom ekonomisk politik. De nya professurerna bör i enlighet härmed benämnas professurer i nationalekonomi med ekonomisk politik. Vid de humanistiska fakulteterna (sektionerna) i Uppsala och Lund föreslås vidare inrättande av två preceptorsbefattningar i nationalekonomi, närmast med sikte på undervisningen och examinationen i ekonomisk samhällskunskap för juris kandidatexamen. Vid Stockholms högskola bör motsvarande uppgifter ankomma på professorn i nationalekonomi inom den juridiska fakulteten. Lärarbehovet i nationalekonomi vid Stockholms högskola är enligt kommittén av den storleksordning att tre biträdande lärarbefattningar erfordras.

Kommittén föreslår på grundval av beräkningar av undervisningsbehovet, att vid de juridiska fakulteterna inrättas sammanlagt *19 preceptorstjänster*. Vid vardera fakulteten i Uppsala och Lund bör finnas tre sådana befattningar i civilrätt, en i straffrätt, en i processrätt och en i förvaltningsrätt, medan fyra tjänster i civilrätt samt en tjänst i vart och ett av ämnena straffrätt, processrätt och förvaltningsrätt föreslås inrättade vid stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm.

Vid ett genomförande av kommitténs förslag i övrigt beträffande lärarorganisationen anses det nuvarande antalet *docenturer* i stort sett vara tillfyllest.

Kommittén finner det önskvärt, att varje professor kunde beredas tillfälle att vid sitt forskningsarbete anlita en *assistent eller amanuens*. Sådana arbetskrafter bör komma till användning även vid undervisningen vid de juridiska fakulteterna. Enligt kommittén bör vid vardera fakulteten i Uppsala och Lund inrättas två befattningar som förste assistent, en befattning som förste amanuens — utöver den redan befintliga — och en befattning som andre amanuens. Vad stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm beträffar synes det enligt kommittén icke förslå med det för Uppsala och Lund föreslagna angivna antalet hjälpkrafter. Kommittén förordar därför, att vid nämnda avdelning inrättas två befattningar som förste assistent och en befattning som andre assistent samt två befattningar som förste amanuens och en befattning som andre amanuens.

Behovet av att anlita *praktiskt verksamma jurister vid undervisningen* beröres av kommittén som härom anför huvudsakligen följande.

Praktiskt verksamma jurister har hittills i huvudsak icke anlåtats i annan mån än som ledare av den praktiska kursen. På många håll utomlands förekommer detta i betydligt större omfattning än i Sverige. Ett starkare praktiskt inslag i undervisningen är önskvärt vid våra fakulteter. För att det föreliggande behovet av lärare inom fakulteterna skall kunna täckas, torde det vara erforderligt, att ett antal praktiskt verksamma jurister anlitas icke enbart som hittills för vissa praktiska övningar utan även för den ordinära, mera abstrakt lagda undervisningen. De olika undervisningsuppgifter, för vilka bör ifrågakomma praktiskt verksamma jurister, torde som regel böra ha karaktären av bisysslor med vissa arvoden. Det bör emellertid enligt kommittén skapas möjligheter att helt eller delvis frigöra ett mindre antal härför intresserade befattningshavare vid domstolsväsendet och administrationen, så att de under viss tid kan mera odelat ägna sig åt lärarverksamhet. Vid sina beräkningar av erforderliga kursanslag för de tre juridiska fakulteterna har kommittén upptagit ett särskilt belopp för läraruppgifter av nu berört slag.

Med de *kursanslag* som ställes till förfogande skall enligt kommittén bekostas dels medverkan av praktiker vid kursundervisningen i vissa ämnen, dels undervisningen i vissa av de föreslagna juridiska hjälpetenskaperna, dels ock den undervisning som skall meddelas vid de propedeutiska kurserna. Enligt kommitténs beräkningar bör i kursanslag utgå 67 700 kronor till vardera juridiska fakulteten i Uppsala och Lund, vilket innebär en ökning av fakultetens i Uppsala anslag med 39 300 kronor och av fakultetens i Lund med 39 800 kronor. Motsvarande anslag beräknas för stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm till 85 800 kronor, innebärande en ökning med 51 800 kronor.

Även frågan om *biträdespersonal* vid de juridiska fakulteterna behandlas av kommittén, som därvid framhåller, att förslaget till studieordning för juris kandidatexamen innebär att väsentligt ökade anspråk kommer att ställas på behovet av skrivhjälp för såväl undervisning som forskning. Enligt kommitténs beräkningar kräves härför minst tre biträdestjänster vid var och en av de tre fakulteterna, nämligen en kontorist i lönegrad Ca 13 och två kanslibitråden i lönegrad Ca 11.

Kommittén föreslår slutligen, att ytterligare 3 *doktorandstipendier* skall inrättas, av vilka Uppsala, Lund och Stockholm bör tilldelas vardera ett.

3. Yttranden

Angelägenheten av en förstärkning av den juridiska lärarorganisationen understrykes av åtskilliga remissinstanser. I en del utlåtanden har utöver mera allmänna uttalanden om en utbyggnad av lärarorganisationen berörts

särskilda frågor i anslutning till kommitténs förslag om inrättande av nya lärarbefattningar.

Socialstyrelsen föreslår, att en professur i socialrätt inrättas vid var och en av rikets tre juridiska fakulteter. Detta bör enligt styrelsens mening ske även om socialrätten icke tillerkännes en självständig ställning inom examen, allra helst som vid sådant förhållande endast förhandenvaron av en särskild professur torde ge en garanti för att de viktigaste socialrättsliga ämnesdelarna erhåller en starkare ställning än vad som för närvarande är fallet inom det existerande ämne, vartill ämnesdelen hör. Under alla förhållanden synes det styrelsen ofrånkomligt, att åtminstone en professur i socialrätt omedelbart inrättas vid någon av de juridiska fakulteterna. Vikten av att de föreslagna professurerna vid Stockholms högskola i civilrätt, särskilt arbetsrätt, samt i förvaltningsrätt, särskilt socialvårdsrätt, kommer till stånd understrykes av *landsorganisationen*, som dessutom betonar önskvärdheten av att liknande professorer så småningom inrättas även vid universiteten i Uppsala och Lund. Även *tjänstemännens centralorganisation* uttrycker önskemål om en sådan förstärkning av lärarorganisationen vid universiteten.

Riksåklagarämbetet berör den föreslagna professuren i kriminologi vid Stockholms högskola. Särskilt i belysningen av den under senare år starkt tillväxande grövre brottsligheten måste det enligt riksåklagarämbetet betraktas som en synnerligen angelägen uppgift, att målmedvetna åtgärder snarast vidtages i syfte att vinna ökad kännedom om kriminalitetens orsaker och om metoder, som kan vara ägnade att motverka dess uppkomst och utbredning. Ämbetet understryker särskilt vikten av att kriminologiprofessuren utrustas med en institution, som kan utgöra ett centrum för kriminologiskt forskningsarbete. Även *fångvårdsstyrelsen och svenska kriminalistföreningen* understryker vikten av att den föreslagna professuren kommer till stånd.

Statskontoret har för sin del icke blivit övertygat om nödvändigheten av de föreslagna preceptorsbefattningarna. Det behov av lärarkrafter, som enligt förslaget skulle tillgodoses genom preceptorer, torde i stället kunna lösas med utnyttjande av docentinstitutionen.

Sveriges förenade studentkårer framhåller det värdefulla och önskvärda i att — som kommittén föreslagit — den primära undervisningen kommer att handhas av lärare på ordinarie stat och av hög kvalitet. *Sveriges juristförbund* anför rörande de föreslagna preceptorstjänsterna i huvudsak följande.

Det föreligger en påtaglig risk för att kraven på kvalitet inte kan upprätthållas, därest de föreslagna preceptorstjänsterna blir verkliga sluttjänster. Blir preceptoraten å andra sidan genomgångstjänster till professorerna, kan utvecklingen bli den att befodringsförhållandena på den akademiska

banan försämras. Det normala kan bli, att mellan juris kandidatexamen och professorsutnämning ligger tingsmeritering, studier för doktorsgrad, docenttjänstgöring och anställning som preceptor. Åldern för befordran till professor kommer alltså att höjas. Befordringsåldern kommer att bero på förhållandet mellan antalet av olika slags tjänster. Den proportion, som skulle bli resultatet av ett genomförande av kommitténs förslag, (35 professurer mot 19 preceptorat) synes under alla förhållanden vara alltför ogynnsam för en rimlig befordringsgång. Trots de anförda betänkligheterna vill förbundet dock icke motsätta sig, att ett begränsat antal preceptorat inrättas.

Kommitténs förslag att anlita praktiskt verksamma jurister för läraruppgifter tillstyrkes av *hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Övre Norrland samt länsstyrelsen i Malmöhus län.*

Vad beträffar biträdespersonalen anser *statskontoret*, att denna vid varje fakultet bör utgöras av ett kanslibitråde och två biträden i reglerad befordringsgång. *Statens lönenämnd* finner det icke motiverat med högre befattningar än biträdestjänster i reglerad befordringsgång för samtliga här avsedda befattningshavare.

Juridiska fakulteten i Uppsala framhåller bl. a., att en synnerligen angelägen uppgift syntes vara att utrusta lärarna med forsknings- och sekretärarbitråde samt tekniska resurser i sådan omfattning, att de verkligen erhåller effektivt bistånd i sin undervisnings- och forskningsverksamhet. Enligt *juridiska fakulteten i Lund* är det viktigaste, som kan göras för att effektivisera den juridiska undervisningen, otvivelaktigt att förstärka lärarorganisationen. Mest angeläget är att vid fakulteten erhålla en professur i allmän rättslära och en professur i rättsvetenskap. Sistnämnda professur anser fakulteten nödvändig främst för den juridisk-samhällsvetenskapliga examensformen. Fakulteten föreslår dessutom inrättande av en professur i internationell rätt. I sitt yttrande berör fakulteten vidare behovet av preceptorer. En särskild lärarbefattning i rättskunskap erfordras vidare för ledaren av den propedeutiska kursen.

Juridiska fakulteten i Stockholm uttalar, att ett ändamålsenligt genomförande av den föreslagna juris kandidatexamen förutsätter en lärarorganisation av ungefär det slag och den omfattning kommittén föreslagit.

4. Universitetskanslern

Kanslern understryker, att en förstärkning av de juridiska fakulteternas lärarorganisation är en av de mest angelägna uppgifterna, då det gäller att förbättra den juridiska utbildningen, och finner kommitténs förslag till nya lärarbefattningar i stort sett väl avvägda. De av honom framlagda änd-

ringsförslagen i fråga om examens utformning inverkar emellertid, anför kanslern vidare, i någon mån även på lärarbehovet i vissa ämnen. Om i överensstämmelse med kanslerns förslag den »fördjupningstermin», som enligt kommitténs förslag skulle ägnas åt annat juridiskt ämne än civilrätt, bortfaller, anser kanslern nya ordinarie lärarbefattningar i preceptorsgraden i ämnena straff-, process- och förvaltningsrätt icke lika nödvändiga som om examen utformas enligt kommitténs förslag. I civilrätt blir däremot enligt kanslerns mening behovet av en förstärkning med sådana lärarbefattningar lika stort oavsett om examen utformas enligt kommitténs förslag eller enligt ändringsförslaget. Kanslern har till sitt utlåtande bifogat detaljerade beräkningar av lärarbehovet.

Så vitt gäller av kommittén föreslagna nya *professurer* tillstyrker kanslern, att vid var och en av de tre fakulteterna inrättas en professur i allmän rättslära samt i Stockholm dessutom en professur i finansrätt med finansvetenskap, en professur i civilrätt, särskilt arbetsrätt, en professur i förvaltningsrätt, särskilt socialvårdsrätt, samt en professur i kriminologi. Kanslern anser däremot professurerna i internationell rätt i Uppsala och Lund icke lika nödvändiga som övriga nya professurer för att utbildningen skall kunna läggas upp på ett ändamålsenligt sätt.

Kanslern finner i likhet med kommittén, att behov föreligger av en ny professur i nationalekonomi vid vart och ett av universiteten i Uppsala och Lund. Dessa professurer skulle enligt kommitténs förslag inrättas vid de humanistiska fakulteterna. Med hänsyn till att den nationalekonomiska utbildningen inom ramen för juris kandidatexamen enligt kanslerns förslag skall tillmätas större vikt än kommittén föreslagit anser kanslern, att de nya professurerna skall tillhöra den juridiska fakulteten. Ifrågavarande befattningar bör enligt kanslerns mening benämnas professurer i nationalekonomi, ej såsom kommittén föreslagit professurer i nationalekonomi med ekonomisk politik.

Kanslern delar kommitténs uppfattning, att en av de mest angelägna åtgärderna är inrättande av ordinarie lärarbefattningar vid sidan av professurerna. De av kommittén föreslagna *preceptorerna* kan enligt kanslerns mening närmast jämföras med t. ex. laboratorerna inom de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna, vilka befattningshavare i flertalet fall — liksom nu berörda preceptorer — har till uppgift att sköta en del av undervisningen och examinationen inom en av professor företrädd disciplin. Vid sina beräkningar av lärarbehovet har kanslern funnit att antalet erforderliga precepturer kan något reduceras i förhållande till kommitténs förslag.

Kanslern föreslår, att sammanlagt 13 precepturer inrättas, därav 4 i Uppsala, 4 i Lund och 5 i Stockholm. Kanslern finner, att åtminstone två precepturer i civilrätt behövs i vardera Uppsala och Lund. Vid beräkningen

av lärarbehovet i civilrätt i Stockholm har kanslern utgått från att den föreslagna professuren i civilrätt, särskilt arbetsrätt, kommer till stånd. Samtidigt har beaktats, att professorn i försäkringsrätt i Stockholm har begränsad undervisnings- och examinationsskyldighet. Enligt kanslerns beräkning erfordras i Stockholm två precepturer i civilrätt. Kanslern föreslår vidare inrättande av tre precepturer i rättsvetenskap, en vid var och en av de juridiska fakulteterna. Innehavarna av dessa befattningar skall omhänderha undervisningen och examinationen i det av kanslern förordade en-terminsämnet rättskunskap för *politices* magisterexamen.

För övriga ämnen tillstyrker kanslern inrättandet av sammanlagt fyra precepturer. Enligt kanslern är det icke oundgängligen nödvändigt med särskilda precepturer i straffrätt och i processrätt i Uppsala och Lund. Där emot erfordras i Stockholm på grund av studentantalet två ordinarie lärarbefattningar i vart och ett av dessa ämnen. I Stockholm kommer de till den offentliga rätten hörande ämnesområdena att få två företrädare, därest den föreslagna professuren i förvaltningsrätt, särskilt socialvårdsrätt inrättas. Härtill kommer, påpekar kanslern, professuren i internationell rätt, vilkens innehavare har att svara bl. a. för folkrätten. Även om skäl kan anföras för ytterligare en ordinarie lärarbefattning i förvaltningsrätt, synes dock enligt kanslerns mening, utan att en sådan befattning inrättas, erforderlig undervisning i ämnet offentlig rätt under nämnda förutsättning kunna anordnas i Stockholm. I Uppsala och Lund kan däremot professorn i förvaltningsrätt och statsrätt med folkrätt icke rimligen ensam åläggas all undervisning och examination inom dessa synnerligen viktiga och krävande ämnesområden. Kanslern finner därför, att de av kommittén föreslagna precepturerna i förvaltningsrätt i Uppsala och Lund under alla förhållanden hör komma till stånd.

Med hänsyn till att det är synnerligen angeläget att bästa möjliga förutsättningar skapas för ökad juridisk forskning föreslår kanslern, att tre *c. o. forskardocentbefattningar* inrättas, nämligen en vid var och en av de tre juridiska fakulteterna.

För undervisning i nationalekonomi för juris kandidatexamen erfordras enligt kanslerns beräkning, förutom professorn, en *biträdande lärare*. Kanslern finner, att denne lärare i Uppsala och Lund liksom hittills kan vara gemensam för de juridiska och humanistiska fakulteterna. I Stockholm är däremot en motsvarande anordning enligt kanslerns mening på grund av studentantalet icke lämplig. Kanslern förordar därför, att en befattning som biträdande lärare i nationalekonomi inrättas vid stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm. Denna befattning bör enligt kanslerns mening tillkomma i stället för en av kommittén föreslagen motsvarande befattning inom den humanistiska fakulteten. Kanslern tillstyrker juridiska fakultetens i Lund förslag om inrättande av en befattning som bi-

trädande lärare i rättskunskap för i första hand den propedeutiska undervisningen inom fakulteten.

De av kommittén föreslagna *assistent- och amanuensbefattningarna* i juridiska ämnen finner kanslern i hög grad angelägna, och han tillstyrker därför inrättande av dessa befattningar. Kanslern föreslår dessutom, att en befattning som andre amanuens i nationalekonomi inrättas vid var och en av de tre juridiska fakulteterna i stället för de av kommittén föreslagna motsvarande befattningarna vid de humanistiska fakulteterna.

Kommitténs förslag om användningen av *praktiskt verksamma* jurister i undervisningen föranleder ingen erinran från kanslerns sida.

De av kommittén föreslagna ökningarna av *kursanslagen* synes kanslern kunna väsentligt reduceras. Enligt kanslerns beräkning kan ökningen av nu utgående kursanslag till juridiska fakulteten i Uppsala begränsas till 7 300 kronor. För juridiska fakulteten i Lund erfordras en ökning med 2 300 kronor och för juridiska fakulteten i Stockholm en ökning med 21 200 kronor. I de sålunda beräknade kursanslagen ingår bl. a. medel för kursundervisning i ekonomisk redovisning och företagsekonomi. Kommittén hade föreslagit att i dessa ämnen erforderlig kursundervisning inom den juridiska fakulteten skulle bekostas med kursanslag, som ställdes till den humanistiska fakultetens förfogande. Kanslern har vidare — utöver vad kommittén föreslagit — för varje juridisk fakultet räknat med ett särskilt belopp för insamling och arkivering av otryckt rättsvetenskapligt undervisningsmateriel.

På grund av att de lärarkrafter, som måste anlitas utanför den egna fakulteten, i åtskilliga fall torde vara bosatta å annan ort, fann kommittén behov föreligga av ett årligt anslag för bestridande av *rese- och traktamentsersättning*. Då de berörda lärosätena icke disponerar något särskilt anslag, ur vilket kostnader för reseersättning av nu ifrågavarande slag kan utgå, tillstyrker kanslern, att särskilda medel beräknas härför. Kanslern finner emellertid, att de av kommittén upptagna beloppen bör reduceras till 600 kronor för fakulteten i Uppsala samt till 1 600 kronor för fakulteten i Lund. Vid den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm torde som regel ej behöva anlitas lärare, som är bosatta på annan ort. Något motsvarande belopp synes därför kanslern ej erforderligt för nämnda avdelnings vidkommande.

De föreslagna *biträdesbefattningarna* synes kanslern ha av kommittén placerats i för hög lönegrad. Kanslern tillstyrker, att en kanslibitträdestjänst i Ca 11 och två biträdestjänster i reglerad befordringsgång inrättas vid var och en av de tre fakulteterna.

Slutligen tillstyrker kanslern kommitténs förslag om en ökning av antalet *doktorandstipendier* från 6 till 7 för varje fakultet.

5. Utredningsmännen

Till sin promemoria angående den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen har utredningsmännen fogat bl. a. en bilaga, vari redovisats detaljerade beräkningar av lärarbehovet vid de tre juridiska fakulteterna, grundade på de antaganden rörande tillströmningen till de juridiska fakulteterna, för vilka redogjorts i det föregående. I denna bilaga anges det nödvändiga antalet undervisningstimmar i varje ämne, hur dessa undervisningstimmar tänkes fördelade på grundläggande kurser, tillämpningsövningar, seminarieövningar och vetenskapliga föreläsningar samt hur undervisningsbehovet skall tillgodoses med anlitande av olika lärarkategorier.

Utredningsmännen finner de av kanslern tillstyrkta *professorerna* erforderliga. Utredningsmännen förordar, att den av de nya professorerna vid Stockholms högskola, som skall särskilt avse socialvårdsrätt, benämnas *professur i offentlig rätt, särskilt socialvårdsrätt*. Samtidigt bör de nuvarande professorerna i förvaltningsrätt och statsrätt med folkrätt vid de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund samt professuren i statsrätt och förvaltningsrätt vid stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm erhålla nya benämningar. Professorerna i Uppsala och Lund bör benämnas professorer i *offentlig rätt med folkrätt* och professuren i Stockholm *professur i offentlig rätt*. Enligt utredningsmännens mening bör den nuvarande professuren i civilrätt jämte finansrätt vid stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm omändras till en *professur i civilrätt* från och med den tidpunkt, då den nya professuren i finansrätt med finansvetenskap blir besatt med ordinarie innehavare.

Bifalles kommitténs av kanslern och strafflagberedningen förordade förslag om inrättande vid Stockholms högskola av en professur i kriminologi, bör enligt utredningsmännens mening till denna professur knytas ett institut. Utredningsmännen har i sitt förslag beräknat härför erforderliga anslag.

I fråga om antalet erforderliga *precepturer* finner utredningsmännen, att vid var och en av de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund behövs sammanlagt fem samt vid den juridiska fakulteten i Stockholm sammanlagt sex sådana befattningar. Detta innebär i jämförelse med kanslerns förslag en ökning med en preceptur vid var och en av de tre fakulteterna. Utredningsmännen motiverar sitt förslag sålunda.

Inrättandet av juridisk-samhällsvetenskaplig examen medför ökade anspråk på undervisningen i civilrätt. Inom detta ämnesområde erfordras därför enligt utredningsmännens beräkningar tre precepturer vid var och en av de tre fakulteterna. Vid juridiska fakulteten i Stockholm torde nämnda examen dessutom komma att medföra behov av en större lärarstab i offentlig rätt än vad kanslern räknat med. Utredningsmännen föreslår därför att

en preceptur i offentlig rätt inrättas i Stockholm. De av kanslern förordade precepturerna i förvaltningsrätt i Uppsala och Lund bör vidare benämnas precepturer i offentlig rätt. För ämnena straffrätt och processrätt i Uppsala och Lund antager kanslern i sitt förslag, att en docent skall finnas tillgänglig i vardera ämnet och att dennes undervisningsskyldighet skall tas helt i anspråk. Utredningsmännen anser, att en så väsentlig del av den ordinarie undervisningen i ett ämne icke bör läggas på en docent. Uppsalafakulteten har fem docentbefattningar, Lundafakulteten fyra. Dessa är icke knutna till visst ämne. En docenttjänst är rörlig även i det hänseendet, att tjänsten som regel icke får innehas av samma person mer än sex år. I planen för reformering av läkarutbildningen (prop. 1954: 212) har antagits, att docentundervisningen icke skall ingå som ett led i den ordinarie undervisningen utan meddelas i form av specialföreläsningar. Som skäl härför anfördes i den utredning, som låg till grund för propositionen, bl. a. att för docentinstitutionen forskningsmomentet var särskilt framträdande. När det gäller de juridiska fakulteterna måste man också beakta, att de fåtaliga docenterna ofta torde komma att anlitas som vikarier. Utredningsmännen föreslår, att vid var och en av fakulteterna i Uppsala och Lund skall inrättas en för de båda ämnena straff- och processrätt gemensam preceptur. Vetenskaplig kompetens skall krävas på det ena området, men innehavaren av tjänsten skall vara skyldig att undervisa även på det andra.

Utredningsmännen har icke upptagit förslaget om en preceptur i *rättsvetenskap*. Undervisningen i ämnet allmän rättsvetenskap för filosofisk-samhällsvetenskaplig examen bör enligt utredningsmännens mening omhänderhas av någon eller några av lärarna vid den juridiska fakulteten och bör ordnas på det sättet, att denne eller dessa lärare — så långt förhållandena medger — får överflytta en del av sin ordinarie undervisning till att avse nyssnämnda uppgift.

Av kanslern förordade *högre befattningar i övrigt samt assistent- och amanuensbefattningar* för juridiska ämnen tillstyrkes av utredningsmännen.

Läro- och undervisningsbehovet i *företagsekonomi* vid de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund behandlas av utredningsmännen i anslutning till läroorganisationen i de samhällsvetenskapliga ämnena. Undervisningen i företagsekonomi vid stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm kräver enligt utredningsmännen en *biträdande lärare*. Den sålunda föreslagna befattningen motiveras av utredningsmännen bl. a. med den ökade vikt, som i juris kandidatexamen skall tilläggas ämnet företagsökonomi.

Vad beträffar *biträdespersonalen* föreslår utredningsmännen, att vid juridiska fakulteten i Uppsala inrättas en kanslibitträdestjänst i Ca 11 och två biträdestjänster i reglerad befordringsgång. Vid Lundafakulteten finnes f. n. en kanslibitträdestjänst. Utredningsmännen anser behov föreligga vid denna fakultet av ytterligare en dylik tjänst och av två biträdestjänster i reglerad befordringsgång. Vid stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i

Stockholm erfordras enligt utredningsmännen ett större antal biträden än vid fakulteterna i Uppsala och Lund. Antalet nyinrättade lärartjänster blir enligt förslaget högre i Stockholm än i Uppsala och Lund. Utredningsmännen anser, att vid stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm bör inrättas tre kanslibiträdestjänster i Ca 11 och två biträdestjänster i reglerad befordringsgång. Av kanslibitradena bör ett tjänstgöra vid kriminologiska institutet.

Utredningsmännen föreslår, att till de juridiska fakulteterna anvisas kursanslag med de belopp och för de ändamål, som framgår av följande sammanställningar.

Juridiska fakulteten i Uppsala

	Kronor
<i>Ändamål</i>	
Propedeutiska kurser	7.000
Särskilda lärare i civilrätt	8.500
Särskilda lärare i straffrättens hjälpvetenskaper	4.400
Särskilda lärare i processrätt	3.800
Särskilda lärare i finansrätt	1.200
Särskilda lärare i övrigt	5.000
Kurser i röstvärd och talteknik	2.000
	31.900
Avgår nu utgående kursanslag	28.400
	3.500

Juridiska fakulteten i Lund

	Kronor
Särskilda lärare i civilrätt	8.500
Särskilda lärare i straffrättens hjälpvetenskaper	4.400
Särskilda lärare i processrätt	3.800
Särskilda lärare i finansrätt	1.200
Särskilda lärare i övrigt	5.000
Kurser i röstvärd och talteknik	2.000
	24.900
Avgår nu utgående kursanslag	27.900
	3.000

Stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola

	Kronor
Propedeutiska kurser	10.500
Kurser i bokföring	4.800
Särskilda lärare i civilrätt	12.500
Särskilda lärare i straffrättens hjälpvetenskaper	3.200
Särskilda lärare i processrätt	6.600
Särskilda lärare i finansrätt	2.000
Särskilda lärare i övrigt	7.000
Kurser i röstvärd och talteknik	3.000
	49.600
Avgår nu utgående kursanslag	34.000
	15.600

Utredningsmännen beräknar vidare medel för dels materiel m. m., dels insamling och arkivering av otryckt rättsvetenskapligt undervisningsmateriel, dels ock reseersättningar. Enligt utredningsmännen bör för här avsedda ändamål årligen anvisas till juridiska fakulteten i Uppsala sammanlagt 18 600 kronor (ökning 10 100 kronor), till juridiska fakulteten i Lund sammanlagt 22 600 kronor (ökning 11 000 kronor) samt till stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola sammanlagt 41 000 kronor (ökning 22 500 kronor). Utredningsmännen anför rörande dessa medelsberäkningar i huvudsak följande.

Efter omläggningen av juristutbildningen kommer ökade anspråk att ställas på seminariebiblioteken. Meningen är ju, att varje studerande under sina tillämpade studier för juris kandidatexamen skall skriva en större uppsats. Han skall på detta sätt bli förtrogen med användandet av rättsfallsmaterial, vetenskaplig litteratur och offentliga utredningar. Även den som studerar för juridisk-samhällsvetenskaplig examen skall ställas inför en likartad uppgift. Nu utgående årliga biblioteksanslag är enligt utredningsmännen ej tillräckliga. För var och en av fakulteterna i Uppsala och Lund uppskattar utredningsmännen det kommande årliga behovet till 12 000 kronor. Härtill kommer årliga kostnader för kontorsmaskiner, papper, m. m., vilka för Uppsalafakulteten beräknas till 3 000 kronor och för Lundafakulteten, som har sin institutionsfråga ordnad, till 7 000 kronor. Anslag för materiel m. m. bör med hänsyn till vad utredningsmännen sålunda anført utgå till juridiska fakulteten i Uppsala med sammanlagt 15 000 kronor och till juridiska fakulteten i Lund med sammanlagt 19 000 kronor. Det nuvarande anslaget under rubriken materiel m. m. till Institutet för jämförande rättsvetenskap i Uppsala om 500 kronor bör höjas till 1 000 kronor. Stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm har för närvarande ett anslag rubricerat »Bibliotek m. m.» å 18 500 kronor, vilket även är avsett för fakultetens allmänna expenser. Utredningsmännen finner att detta anslag bör höjas till 27 000 kronor, vartill kommer 3 000 kronor för årliga kontorskostnader. Sammanlagt behöver alltså avdelningen årligen 30 000 kronor. Därtill bör komma ett anslag till kriminologiska institutet å 8 000 kronor. För insamling och arkivering av otryckt rättsvetenskapligt undervisningsmateriel förordar utredningsmännen ett årligt anslag till fakulteterna i Uppsala och Lund å 2 000 kronor samt till fakulteten i Stockholm å 3 000 kronor. Utredningsmännen tillstyrker därjämte de av kanslern föreslagna anslagen till fakulteterna i Uppsala och Lund för reseersättningar till lärarkrafter, bosatta på annan ort.

I samband med juristutbildningsreformen bör enligt utredningsmännen anvisas vissa *engångsanslag* för upprustning av de juridiska fakulteternas bibliotek. För dessa bör nämligen anskaffas ytterligare exemplar av Nytt juridiskt arkiv, Regeringsrättens årsbok, Arbetsdomstolens domar och andra rättsfallssamlingar samt vissa tidskrifter. Likaledes bör dubletter inköpas av viktigare vetenskaplig litteratur. Även i övrigt bör bokbeståndet något utökas. Utredningsmännen anser, att till vardera fakulteten i Uppsala och Lund bör anvisas engångsanslag för bokanskaffning å 20 000 kronor.

Med hänsyn till att det juridiska biblioteket vid Stockholms högskola även har karaktären av vetenskapligt specialbibliotek och till att antalet studerande i Stockholm är väsentligt högre än i Uppsala och Lund bör motsvarande engångsanslag för högskolans del beräknas till 40 000 kronor. Därjämte bör för kriminologiska institutet beräknas ett engångsanslag av 5 000 kronor till bokanskaffning m. m.

De av kommittén föreslagna och av kanslern tillstyrkta tre nya *doktorandstipendierna* — ett vid varje fakultet — har av utredningsmännen medtagits i kostnadsberäkningarna.

6. Departementschefen

En omläggning av den juridiska samt den kombinerade juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen enligt de huvudgrunder, vilka jag tidigare förordat, förutsätter en betydande utbyggnad av de juridiska fakulteternas personalorganisation.

Jag vill redan här nämna, att den förstärkning av fakulteternas personalorganisation, som jag funnit erforderlig i samband med utbildningsreformen, innebär nyinrättande av sammanlagt icke mindre än 4 professors- och 14 preceptorsbefattningar, 3 befattningar som biträdande lärare, 17 assistent- och amanuensbefattningar samt 9 kanslibiträdes- och kontorsbiträdesbefattningar. Härvid har jag medtagit de — i avvaktan på utbildningsreformens genomförande — för innevarande budgetår inrättade och i årets statsverksproposition (VIII; p. 80 och 99) för nästa budgetår föreslagna preceptorerna, tillhoppa 4 dylika befattningar. Om mitt förslag till utbyggnad av personalorganisationen genomföres, kommer icke blott undervisningsbehovet enligt den nya studieordningen att tillgodoses utan även den rättsvetenskapliga forskningen att ges väsentligt ökade resurser.

Genom inrättandet av förutnämnda precepturer har en helt ny lärarkategori tillskapats vid de juridiska fakulteterna. Med en preceptor är — liksom med en professur — förenad såväl åliggande att bedriva vetenskaplig forskning som skyldighet att svara för undervisning och examination. Preceptors undervisningsskyldighet är av samma omfattning som professors. Behovet av precepturer vid de juridiska fakulteterna har ingående motiverats av kommittén. Härvid har kommittén understrukt, att undervisningen efter det propedeutiska stadiet bör ligga på vetenskaplig nivå. Om man för nu avsedda undervisning skulle använda — förutom professorer — enbart docenter, blev lärarorganisationen enligt kommitténs mening oproportionerligt stor, då en docent kan tagas i anspråk för undervisning endast i begränsad omfattning. Kommittén har vidare framhåvt, att det icke torde vara möjligt att tillgodose här åsyftade undervisningsbehov genom inrättande av befattningar som biträdande lärare, då man vid de juridiska fakulteterna

sannolikt icke skulle kunna rekrytera dylika befattningar med docent-kompetenta jurister. Även kanslern har betonat behovet av tjänster i preceptorsgraden vid de juridiska fakulteterna.

Av vad jag förut anfört framgår att huvudparten av de nya lärartjänsterna enligt mitt förslag skall vara precepturer. I de ämnen, där det kommer att finnas lärare både i professors och i preceptors ställning, bör en arbetsfördelning genomföras på så sätt, att professorn främst svarar för de mest kvalificerade uppgifterna, medan huvuddelen av undervisningen vid de grundläggande kurserna och tillämpningsövningarna lägges på preceptorn. De ordinarie lärarnas undervisning bör kompletteras med undervisning av praktiskt verksamma jurister. Här för torde anlitas domare eller advokater eller andra praktiker, vilka åtager sig undervisningsuppgiften som en bissyssa vid sidan av sitt ordinarie arbete. Det bör också kunna förekomma, att sådana personer för kortare perioder lösgöres från sitt ordinarie arbete för att helt ägna sig åt undervisning.

Kommittén föreslår inrättande av tre *professurer i allmän rättslära*, nämligen en i Uppsala, en i Lund och en i Stockholm. Redan 1947 fattade riksdagen principbeslut om inrättande av professorer i allmän rättslära med rättsfilosofi i Uppsala och Lund, vilka professorer som benämningen antyder främst tänktes som forskarbefattningar. De av kommittén föreslagna professorerna avses skola ha rent juridisk karaktär med ämnesrådets tyngdpunkt förlagd till de för alla rättsområden gemensamma metodfrågorna, såsom frågor om lagskrivnings- och lagtolkningsteknik. Med professor i allmän rättslära skall vara förenad skyldigheten att svara för ett av de viktigaste ämnena i juris kandidatexamen. Ifrågavarande professorer har förordats av såväl kanslern som utredningsmännen. Då jag funnit de tre föreslagna professorerna i allmän rättslära nödvändiga för genomförandet av utbildningsreformen, tillstyrker jag inrättandet av dessa befattningar.

Vid Lunds universitet finnes sedan 1947 en professor i finansrätt och finansvetenskap. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 juli 1947 skall professuren i nationalekonomi med finansrätt vid universitetet i Uppsala vid den nuvarande innehavarens avgång, vilken kan beräknas ske den 1 juli 1958, förändras till en professor i finansrätt med finansvetenskap. Kommittén framhäver, att skattelagstiftningen kommit att spela en allt större roll i vår rättsordning. Enligt kommitténs mening bör en särskild *professur i finansrätt med finansvetenskap* finnas även vid Stockholms högskola. Kommittén har därför föreslagit, att en dylik professor inrättas vid högskolan. Förslaget har tillstyrkts av såväl kanslern som utredningsmännen. Även för egen del har jag funnit motiverat, att finansrätten, som är ett självständigt examensämne, blir företrädd av en särskild professor vid högskolan, och jag tillstyrker därför den föreslagna professuren.

Genomföres ifrågavarande förslag kommer innehavaren av den nuvarande professuren i civilrätt jämte finansrätt vid högskolan icke längre att svara för undervisning och examination i ämnet finansrätt. Detta förhållande bör lämpligen också framgå av professurens benämning. Jag föreslår, att professuren i civilrätt jämte finansrätt vid högskolan ändras till att avse professur i ämnet civilrätt från och med den dag, då den nya professuren i finansrätt med finansvetenskap erhåller sin förste ordinarie innehavare.

Vid den juridiska undervisningen och forskningen har socialrätten — som inbegriper dels arbetsrätt, dels socialvårdsrätt — hittills icke ägnats den uppmärksamhet som detta rättsområde förtjänar. Som förut påpekats skall socialrätten enligt den föreslagna nya studieordningen emellertid icke bilda särskilt examensämne. Under sådana förhållanden kan det, såsom kommittén framhållit, icke gärna komma i fråga att nu inrätta särskilda lärartjänster i socialrätt vid alla de tre juridiska fakulteterna. Kommittén har föreslagit, att vid Stockholms högskola skall inrättas en professur i civilrätt, särskilt arbetsrätt, och en professur i förvaltningsrätt, särskilt socialvårdsrätt. Förslaget har tillstyrkts såväl av kanslern som av utredningsmännen, därvid de senare förordat, att den professur, som skall företräda främst socialvårdsrätten, benämnes professur i offentlig rätt, särskilt socialvårdsrätt.

För egen del har jag funnit mig kunna endast delvis biträda här ifrågavarande förslag. Inrättas den av mig föreslagna professuren i finansrätt med finansvetenskap vid Stockholms högskola befrias härigenom — såsom jag tidigare framhållit — den av civilrättsprofessorerna, som nu svarar även för finansrätten, från sistnämnda uppgift. Civilrätten blir på så sätt starkare representerad vid högskolan än för närvarande. Sålunda kommer fyra professurer — varav tre å ordinarie stat och en (professuren i försäkringsrätt) bekostad av fondmedel — att uteslutande företräda ämnet civilrätt. Intresset av att arbetsrätten skall särskilt beaktas bör kunna tillgodoses genom att en av de tre å ordinarie stat uppförda professurerna, ändras till att avse *professur i civilrätt, särskilt arbetsrätt*. Jag förordar därför, att en dylik ändring sker. Det bör ankomma på universitetskanslern att, efter hörande av högskolan, inkomma med närmare förslag på denna punkt.

Syftet att stärka socialvårdsrättens ställning synes mig böra tillgodoses genom inrättande av en ny preceptur. Jag föreslår, att vid Stockholms högskola inrättas en *preceptur i offentlig rätt, särskilt socialvårdsrätt*. Vid fördelningen av undervisningsuppgifterna mellan den professor, som kommer att företräda det blivande examensämnet offentlig rätt, och preceptorn i offentlig rätt, särskilt socialvårdsrätt, torde hänsyn böra tagas till att preceptorns forskningsarbete skall inriktas på socialvårdsrätten.

De nuvarande examensämnena statsrätt med folkrätt och förvaltningsrätt skall enligt den nya studieordningen för juris kandidatexamen samman-

föras till ett ämne offentlig rätt. Utredningsmännen uttalar, att professurerna i förvaltningsrätt och statsrätt med folkrätt vid universiteten i Uppsala och Lund i anledning härav bör erhålla annan benämning, och föreslår, att dessa i stället kallas professorer i offentlig rätt med folkrätt. Professuren i statsrätt och förvaltningsrätt vid Stockholms högskola, vilken i motsats till de två nyssnämnda professurerna icke har att svara för folkrätten, föreslås benämnd professor i offentlig rätt. Vad utredningsmännen sålunda föreslagit anser jag mig böra biträda.

Den föreslagna utbildningsreformen aktualiserar även ändring av benämningen å andra professorer. Det synes nämligen lämpligt, att benämningen å en professor i regel överensstämmer med namnet å det examensämne, för vilket professurens innehavare ansvarar. Det torde böra ankomma på kanslern att närmare utreda vilka professorer som bör erhålla ändrad benämning och att till Kungl. Maj:t avgiva de förslag, vartill utredningen må föranleda.

De ekonomiska studierna skall enligt den föreslagna studieordningen för juris kandidatexamen tilläggas ökad vikt. Vid stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm finnes f. n. en professor i nationalekonomi med finansvetenskap. Vid juridiska fakulteten i Uppsala skulle nationalekonomin komma att sakna representant, sedan den nuvarande professuren i nationalekonomi med finansrätt utbytt mot en professor i finansrätt med finansvetenskap. Vid juridiska fakulteten i Lund finnes icke någon ordinarie lärare i nationalekonomi. Förslag föreligger om att en professor i nationalekonomi skall inrättas vid vardera juridiska fakulteten i Uppsala och Lund. Enligt min mening erfordras en ordinarie lärartjänst i ämnet vid var och en av dessa fakulteter med hänsyn till undervisningens behov. Ämnet nationalekonomi är emellertid i såväl Uppsala som Lund representerad av en professor vid den humanistiska fakulteten. De nya tjänsterna vid de juridiska fakulteterna synes mig med tanke härpå kunna hänföras till preceptorsgraden. Jag föreslår sålunda, att en *preceptor i nationalekonomi* inrättas vid vardera juridiska fakulteten i Uppsala och Lund.

Kommittén föreslår, att en professor i internationell rätt skall inrättas vid Uppsala universitet ävensom att principbeslut skall fattas om inrättande av en professor i samma ämne vid Lunds universitet. Som kanslern framhållit är emellertid dessa professorer inte oundgängligen erforderliga för undervisningen. På grund härav och då ämnet internationell rätt är speciellt representerat vid Stockholms högskola genom Carl Lindhagens professor i internationell rätt har jag icke ansett mig kunna tillstyrka kommitténs förslag på denna punkt.

Kommittén föreslår vidare, att en professor i kriminologi skall inrättas vid Stockholms högskola. Detta förslag har tillstyrkts av kanslern och utredningsmännen. I juris kandidatexamen skall undervisning meddelas i

kriminologi i samband med de i studieplanen upptagna kurserna i straffrättens hjälpvetenskaper. Enligt föreliggande förslag skall denna undervisning i Uppsala och Lund anförtros åt särskilda lärare, avlönade med timarvode. På samma sätt bör undervisningen kunna ordnas — åtminstone tills vidare — även i Stockholm. Inrättandet av en professur i kriminologi vid Stockholms högskola kan därför enligt min mening icke anses ha nödvändigt samband med den föreslagna utbildningsreformen. Jag är därför icke beredd att i detta sammanhang föreslå inrättande av denna professur. Jag vill emellertid tillägga, att det synes mig mycket angeläget att brottets orsaker och närliggande spörsmål blir föremål för intensivare forskning, varigenom också undervisningen kan förbättras. Enligt min mening bör frågan om inrättande av här avsedda professur upptagas till prövning i samband med behandlingen av högskolans ordinarie petita.

I några remissyttranden har framförts förslag om inrättande av särskilda professurer i rättsvetenskap vid de tre humanistiska fakulteterna i Uppsala, Lund och Stockholm närmast med sikte på att få till stånd en mera humanistiskt inriktad forskning rörande de rättsliga företeelserna. Innehavarna av dessa professurer skulle vidare undervisa i första hand dem, som avsåg att förvärva en samhällsvetenskaplig utbildning. Kanslern har gett tanken sin anslutning men ansett sig endast kunna förordna tjänster i preceptorsgraden. Utredningsmännen har vid utarbetandet av sitt förslag givit de olika examina en delvis annan utformning än kanslern. Allmän rättsvetenskap skall enligt utredningsmännens förslag vara ett valfritt ämne i filosofisk-samhällsvetenskaplig examen. Utredningsmännen har förutsatt, att någon eller några av den juridiska fakultetens lärare skall förordnas att vara examinatore i nämnda ämne och att dessa lärare även skall anslå en del av sin ordinarie undervisning åt detta ämne. Den särskilda undervisningen i civilrätt IV för juridisk-samhällsvetenskaplig examen skall vidare enligt utredningsmännens förslag vid de olika lärosätena åläggas preceptorer i civilrätt. Utredningsmännen har med hänsyn till det anförda icke funnit nödvändigt, att för ämnet rättsvetenskap inrättas särskilda tjänster av den art kanslern åsyftar. För egen del ansluter jag mig till vad utredningsmännen sålunda uttalat.

Kommittén har föreslagit, att i samband med den omläggning av utbildningen, som kommittén förordat, skall inrättas sammanlagt 19 precepturer. Kanslern har vid framläggandet av sitt förslag till utbildningsreform föreslagit inrättande av 13 precepturer, däri inräknat 3 precepturer i rättsvetenskap. Utredningsmännen, som i motsats till kanslern utgått från att det skall finnas en juridisk-samhällsvetenskaplig examen, har beräknat behovet av här avsedda befattningar till sammanlagt 16. I detta antal ingår även de 4 precepturer, som redan inrättats för innevarande budgetår eller föreslagits i årets statsverksproposition.

Såsom jag förut framhållit har jag för egen del funnit sammanlagt 14 precepturer erforderliga i samband med undervisningsreformen. Av dessa befattningar har 4 redan inrättats innevarande budgetår eller i årets statsverksproposition föreslagits skola inrättas nästa budgetår. I det föregående har jag vidare förordat inrättande av 1 preceptur i offentlig rätt, särskilt socialvårdsrätt, och 2 precepturer i nationalekonomi. Jag föreslår nu, att härjämte följande 7 precepturer inrättas, nämligen vid juridiska fakulteten i Uppsala en *preceptur i civilrätt* samt en *preceptur i offentlig rätt*, vid juridiska fakulteten i Lund en *preceptur i civilrätt* och en *preceptur i offentlig rätt* samt vid stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm två *precepturer i civilrätt* och en *preceptur i processrätt*.

Att jag beräknat behovet av ordinarie lärartjänster mindre än kommittén, kanslern och utredningsmännen sammanhänger med att jag ansett, att en större del av undervisningen än som förutsatts av dessa bör kunna anförtros åt *praktiskt verksamma jurister*. Vid min beräkning av kursanslagen kommer jag att taga hänsyn härtill.

I överensstämmelse med utredningsmännens förslag förordar jag, att vid Lunds universitet inrättas en befattning som *biträdande lärare i rättskunskap* samt vid Stockholms högskola av två sådana befattningar, nämligen en i *nationalekonomi* och en i *företagsekonomi*.

Vid min prövning av de föreliggande föreslagen beträffande inrättande av *assistent- och amanuensbefattningar samt kanslibiträdes- och kontorsbiträdestjänster* har jag funnit mig böra tillstyrka inrättande av följande nya befattningar och tjänster.

<i>Befattning</i>	<i>Uppsala</i>	<i>Lund</i>	<i>Stockholm</i>
Förste assistent	2	2	2
Andre assistent	—	—	1
Förste amanuens	1	1	2
Andre amanuens	2	2	2
Kanslibitråde	1	—	2
Kontorsbiträde	2	2	2

Vid min beräkning av nu avsedda personalbehov har jag tagit hänsyn till bl. a., att juridiska fakulteten i Lund — i motsats till Uppsalafakulteten och Stockholms högskolas stats- och rättsvetenskapliga avdelning — f. n. disponerar en kanslibiträdestjänst.

De framförda förslagen om inrättande av särskilda forskardocentbefattningar vid de juridiska fakulteterna och om en ökning av antalet doktorandstipendier vid dessa fakulteter är jag icke beredd att pröva i detta sammanhang.

Utredningsmännens beräkningar rörande *kursanslagen* bygger på antagandet, att det antal ordinarie lärartjänster som föreslagits av dem komme att inrättas. Såsom jag tidigare framhållit har jag ansett, att en större del

av undervisningen än som förutsatts av bl. a. utredningsmännen bör kunna anförtros åt praktiskt verksamma jurister. Med hänsyn härtill bör en uppräknings ske av de av utredningsmännen beräknade kursanslagen. Jag har funnit mig böra föreslå, att de nu utgående kursanslagen till de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund samt den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm höjes med respektive 20 800, 14 300 och 32 700 kronor.

Fakulteterna i Uppsala och Lund torde vidare böra erhålla medel för bestridande av reseersättningar till särskilda lärare, vilka anlitas vid undervisningen och är bosatta å annan ort. För nu avsedda ändamål torde böra beräknas sammanlagt 5 500 kronor, varav för Uppsalafakulteten 2 000 kronor och för Lundafakulteten 3 500 kronor.

Enligt utredningsmännen erfordras i samband med utbildningsreformen vissa engångsanslag till de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund samt den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen i Stockholm. Utredningsmännen har sålunda föreslagit, att såsom engångsanslag skall anvisas till vardera fakulteten i Uppsala och Lund 20 000 kronor och till avdelningen i Stockholm 40 000 kronor. För egen del anser jag, att ifrågavarande engångsanslag bör kunna begränsas till 15 000 kronor respektive 30 000 kronor.

Utredningsmännen har föreslagit en förstärkning av de till nämnda fakulteter och avdelning nu utgående medelsanvisningarna till materiel m. m. Även för egen del anser jag en ökad medelstilldelning motiverad. Enligt förslag i årets statsverksproposition skall det emellertid ankomma på kanslern att besluta om fördelningen på olika institutioner m. m. av de till universiteten och Stockholms högskola årligen anvisade anslagsmedlen till materiel m. m. Under sådana förhållanden anser jag mig icke böra taga ställning till vilka belopp som bör anvisas till berörda fakulteter och avdelning för här avsedda ändamål. Vid den framtida avvägningen av universitetens och Stockholms högskolas anslagsbehov för materiel m. m. synes hänsyn böra tagas till nämnda fakulteters och avdelnings ökade medelsbehov för angivna ändamål.

De av mig i det föregående framlagda förslagen kan, då de helt genomförts, beräknas medföra en årlig kostnadsökning av i avrundat tal 800 000 kronor. Om hänsyn även tages till kostnaderna för de precepturer, som redan inrättats innevarande budgetår eller föreslagits i årets statsverksproposition, kan nämnda kostnadsökning beräknas till i avrundat tal 900 000 kronor. De föreslagna engångsanslagen uppgå till sammanlagt 60 000 kronor.

VII. Lärarorganisationen i vissa samhällsvetenskapliga ämnen

I. Kommittén

I detta sammanhang anser jag mig böra till behandling upptaga endast lärarorganisationen i ämnena nationalekonomi, statistik, statskunskap och företagsekonomi, vilka ämnen obligatoriskt skall studeras i de av mig föreslagna examina: filosofisk-samhällsvetenskaplig examen och juridisk-samhällsvetenskaplig examen. Kommittén har i sitt betänkande behandlat de särskilda lärosätenas lärarbehov i bl. a. nämnda ämnen. I min förut lämnade redogörelse har jag redovisat vissa av kommitténs förslag beträffande ämnet nationalekonomi. Vad beträffar övriga av kommittén framlagda förslag avser jag att i det följande närmare redogöra endast för dess förslag om inrättande av professorer i företagsekonomi. Av övriga befattningar, som kommittén föreslagit, har flera redan inrättats. Andra har ett sådant samband med kommitténs förslag till olika examenstyper, att de icke bör bli föremål för övervägande, därest här avsedda examina utformas i enlighet med de huvudgrunder, som jag tidigare förordat.

Kommittén anser det angeläget, att ämnet *företagsekonomi* blir självständigt företrätt vid de akademiska lärosätena. Att omedelbart inrätta professorer vid samtliga lärosäten anser kommittén likväl inte möjligt. Kommittén föreslår inrättande av en professur i ämnet vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund. Vid universitetet i Göteborg torde det enligt kommittén vara möjligt att i samarbete med handelshögskolan därstädes och med hjälp av främst högskolans lärarkrafter åtminstone provisoriskt uppehålla undervisningen i ämnet. Vad beträffar Stockholms högskola förordar kommittén en liknande anordning, nämligen att undervisningsfrågan tills vidare löses i samarbete med handelshögskolan i Stockholm. Kommittén föreslår dock, att principbeslut fattas om inrättande av en professur i företagsekonomi vid Stockholms högskola.

Kommittén har särskilt berört frågan om målsättningen för den företagsökonomiska forskningen och utbildningen vid de akademiska lärosätena. Härom har kommittén anfört i huvudsak följande.

Samhällsvetenskaplig företagsforskning har samma typ av frågeställningar som i allmänhet utmärker samhällsvetenskaperna. Den inriktar sig emellertid på vissa särskilda objekts ställning och betydelse i det moderna samhällslivet. Som led i den allmänna samhällsforskningen bör bedömas företagens organisations- och verksamhetsformer, deras inverkan på de enskilda människornas levnadsförhållanden, deras anpassning efter rättsliga och andra samhälleliga regleringar, etc. Vid universitetsutbildningen i företagsekonomi torde mindre utrymme än vid handelshögskolorna höra

ägnas åt företagets redovisnings- och distributionsproblem, medan däremot intresset i relativt större utsträckning torde böra koncentreras på finansierings- och kostnadsproblem, företagsstruktur och administration, personalförhållanden samt public relations. Vidare bör beaktas problem berörande en viss bransch, marknad eller företagsform samt bl. a. olika slag av åtgärder, som de samhälleliga organen vidtager för att påverka de enskilda företagens arbetsförutsättningar. Ytterligare en uppgift blir att utreda de sannolika verkningarna av skilda typer av politiska åtgärder. Dessa problem bör särskilt beaktas främst vid den högre akademiska utbildningen i företagsekonomi.

2. Yttranden

De remissinstanser, som berört kommitténs förslag i fråga om ämnet företagsekonomi, betonar ämnets betydelse och ansluter sig i princip till tanken, att ämnet bör bli företrätt vid de akademiska lärosätena.

Lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm tillstyrker, att befattningar i ämnet företagsekonomi inrättas vid universiteten och Stockholms högskola. Samtidigt understryker lärarrådet svårigheterna att bygga upp en organisation för utbildning inom detta ämne och anför härom i huvudsak följande.

Inom handelshögskolan i Stockholm är ämnet företagsekonomi uppdelat på fyra områden: redovisning, kostnads-intäktsberäkning, administration och distribution. Inom flera av dessa områden beaktas även kommunal-ekonomiska aspekter. För närvarande torde det icke finnas någon person i landet som skulle kunna anses vara kvalificerad att bedriva undervisning och examination i professors ställning inom mer än högst två av dessa fyra områden. Kommittén har vidare enligt lärarrådets mening varit alltför optimistisk, när det gällt att beräkna omfattningen av de kunskaper i företagsekonomi som skulle kunna meddelas vid universiteten inom de för berörda examina skisserade studieplanerna. Lärarrådet vill dessutom peka på svårigheten att med den av kommittén föreslagna lärarorganisationen vid universiteten skapa tillfredsställande arbetsförhållanden för personer, som bedriver högre studier i företagsekonomi. Beträffande de föreslagna professurerna i företagsekonomi anser lärarrådet, att en väg är att följa kommitténs förslag men därvid uttryckligen konstatera, att man därmed på varje ort kan täcka högst två av ämnets fyra delområden. Det vore då önskvärt att exempelvis professurerna i Lund och Uppsala täckte olika sådana områden. Även om så blir fallet, måste stora olägenheter för undervisningen uppstå. Vill man på en ort täcka ett större område, erfordras enligt lärarrådets mening två professurer eller åtminstone en professur och en docentur. Sannolikt vore det mest ändamålsenligt att tills vidare koncentrera hela organisationen till ett universitet — av geografiska skäl förslagsvis universitetet i Lund — och där inrätta två professurer och minst en docentur.

Lärarrådet framhåller vidare, att handelshögskolan i Stockholm skulle kunna tänkas bistå Stockholms högskola och även universitetet i Uppsala

beträffande undervisningen i ämnet företagsekonomi »förutsatt att antalet studerande icke blir större än vad handelshögskolans kapacitet medger, utan eftersättande av högskolans egna uppgifter».

Handelshögskolans i Göteborg lärarråd påpekar, att enligt kommitténs uppfattning de företagsekonomiska företeelsernas bedömning ur synpunkten av samhällseliga värderingar skulle göras till ämnets huvuduppgift. I så fall har enligt lärarrådets mening gränsen mellan företagsekonomi, sådan den hittills uppfattats vid handelshögskolorna, och sociologin utan tvingande skäl överskridits.

Humanistiska fakulteten i Uppsala finner det uppenbart, att den planerade examensreformen måste åtföljas av en viss förstärkning av fakultetens personal.

Kommitténs förslag till de samhällsvetenskapliga examinas utformning medför enligt *humanistiska fakulteten i Lund* oundgängligen en större ökning av lärarantalet än vad kommittén räknat med. Innan vissa huvudlinjer beträffande de statsvetenskapliga examinas utformning fastställts, är det enligt fakulteten vanskligt att i detalj gå in på frågan om behovet av lärare.

Lärarrådet vid Göteborgs högskola uttrycker sin tillfredsställelse över kommitténs förslag om inrättande vid akademiska lärosäten av professorer i företagsekonomi. Lärarrådet finner det dock anmärkningsvärt, att kommittén utan särskild motivering ställer Stockholms och Göteborgs högskolor i ett sämre läge än universiteten.

3. Universitetskanslern

Kanslern, som i och för sig delar kommitténs uppfattning angående behovet av en utbyggnad av lärarorganisationen i de samhällsvetenskapliga ämnena, erinrar om att en allmän upprustning av denna redan ägt rum, något som däremot icke skett beträffande lärarorganisationen i de juridiska ämnena. Kanslern påpekar vidare, att vissa av de av kommittén föreslagna befattningarna inrättats efter det att kommittén framlagt sitt betänkande. I anslutning härtill anför kanslern, att han finner de lämpligast att frågan om ytterligare utbyggnad av lärarorganisationen i de samhällsvetenskapliga ämnena tages upp efter hand petitavägen, varvid man måste försöka gradera angelägenheten av att på olika punkter förstärka de filosofiska fakulteternas resurser.

På ett par för den samhällsvetenskapliga universitetsutbildningen synnerligen betydelsefulla punkter har kommittén emellertid enligt kanslerns mening föreslagit åtgärder, som omedelbart bör genomföras. Kanslern åsyftar härvid i första hand kommitténs förslag beträffande ämnet *företagsekonomi*. Kanslern betonar vikten av att företagsekonomi blir examensämne vid universiteten och säger sig i stort sett dela kommitténs uppfattning an-

gående de riktlinjer, efter vilka undervisning och forskning i ämnet företagsekonomi bör bedrivas vid de akademiska lärosätena. Kanslern anför härom huvudsakligen följande.

Ett ämnes inriktning präglas helt naturligt av bl. a. syftet med den utbildning och den examen, i vilket ämnet normalt ingår. Vid den företagsekonomiska universitetsundervisningen måste hänsyn tagas till målsättningen för *politices* magisterexamen och till syftet med de samhällsvetenskapliga universitetsstudierna i övrigt. Vissa företagsekonomiska frågeställningar och problem kan därför komma att skjutas i förgrunden inom universitetsämnet företagsekonomi medan mindre vikt kan komma att läggas vid andra områden av ämnet. Såsom kommittén anfört synes det vara möjligt att genom en lärarkraft i professors ställning täcka så stora delar av ämnet, att undervisning och examination i företagsekonomi kan anordnas vid universiteten. Denne professor kommer i viss mån att vid universiteten erhålla samma ställning som professorn i rättsvetenskap vid handelshögskolorna. Vid sistnämnda läroanstalter finnes ju *en* professur i rättsvetenskap, vars innehavare har att företräda de områden av juridiken, som är av särskild betydelse för handelshögskolornas utbildning. Lika väl som en dylik ordning är möjlig, bör det vara möjligt att vid universiteten inrätta *en* professur i företagsekonomi. Full kompetens skall givetvis inte krävas inom företagsekonomins alla delar. Minst vikt synes böra läggas vid det område, som vid handelshögskolorna benämnes företagens redovisningsproblem.

Vad kommittén anfört angående behovet av undervisning i företagsekonomi finner kanslern i allt väsentligt välmotiverat. Skall undervisning och examination i företagsekonomi överhuvudtaget kunna anordnas vid universiteten i Uppsala och Lund, måste enligt kanslerns mening professurer i ämnet inrättas vid dessa lärosäten. Vid Göteborgs universitet och vid Stockholms högskola bör det enligt kanslerns uppfattning tills vidare vara möjligt att i samarbete med respektive handelshögskolor lösa denna fråga. Kanslern tillstyrker, att en professur i företagsekonomi inrättas vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund. Kanslern förordar vidare, att en befattning som förste assistent i enlighet med kommitténs förslag knytes till var och en av nämnda professurer.

Vad beträffar *kursanslagen* framhåller kanslern, att han i detta sammanhang ansett sig böra beräkna särskilda medel endast för sådan kursundervisning, som är avsedd speciellt för den av honom föreslagna *politices* magisterexamen. Enligt kanslern bör för vart och ett av de fyra lärosätena beräknas 2 500 kronor till en kurs i kulturgeografi, 1 600 kronor till viss undervisning i förvaltningskunskap inom ämnet statskunskap och 2 400 kronor till en kompletteringskurs i matematik. Kanslern erinrar vidare om att de av kommittén föreslagna anslagsmedlen till anordnande i Uppsala, Lund och Stockholm av kurser i ekonomisk redovisning, gemensamma för juris och *politices* studerande, av honom medtagits vid beräkningen av de

juridiska fakulteternas kursanslag. För universitetets i Göteborg del föreslår kanslern, att ett årligt belopp av 1 600 kronor ställes till filosofiska fakultetens förfogande för bestridande av kostnaderna för en kurs i ekonomisk redovisning. Till sistnämnda fakultet bör även utgå ett årligt belopp av 7 500 kronor till undervisning i ämnet rättskunskap. Kanslern förordar vidare, att till samma fakultet och Stockholms högskolas humanistiska avdelning — i enlighet med kommitténs förslag — anvisas ett årligt belopp av 6 000 kronor respektive 12 000 kronor för anordnande av undervisning och examination i ämnet företagsekonomi.

Kanslern tillstyrker därjämte kommitténs förslag, att vardera universitetet i Uppsala och Lund tilldelas dels ett engångsanslag av 15 000 kronor, dels ett årligt anslag av 10 000 kronor för ämnet företagsekonomi.

4. Utredningsmännen

Utredningsmännen erinrar om att de bedömt lärarbehovet vid de juridiska fakulteterna efter en detaljerad beräkning av det erforderliga antalet undervisningstimmar i de olika ämnena. För de humanistiska fakulteterna är det enligt utredningsmännen icke möjligt att göra en motsvarande detaljerad beräkning. I de samhällsvetenskapliga ämnena ges nämligen undervisning även åt studerande, som inriktar sig på de filosofiska examina. Dessa studerande utgör ofta huvudparten. I vissa ämnen har sedan kommittén avgav sitt betänkande studerandeantalet stigit kraftigt. Utredningsmännen har lämnat en redovisning av antalet godkända tentamina i ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap under de senaste läsåren. De framhåller, att de vid beräkningen av lärarbehovet tagit kanslerns förslag som utgångspunkt. Till detta förslag har gjorts de tillägg, som ansetts erforderliga på grund av den föreslagna juridisk-samhällsvetenskaplig examen, samt de ändringar, som betingats av att förslaget till filosofisk-samhällsvetenskaplig examen utformats efter delvis andra grunder än kanslerns förslag till *politices* magisterexamen.

Utredningsmännen understryker angelägenheten av att de föreslagna *professurerna i företagsekonomi* vid universiteten i Uppsala och Lund inrättas. De framhåller, att nämnda ämne vid universiteten avses skola ingå i examina med annat huvudsyfte än i handelshögskolornas civilekonomexamen. Denna omständighet liksom skiljaktigheter i studietiderna föranleder enligt utredningsmännens mening, att ämnet företagsekonomi bör utformas något annorlunda vid universiteten än vid handelshögskolorna. Vid universiteten bör intresset främst knytas till »kostnadsanalys» samt till »redovisning och finansiering», medan »distribution» och »administration» får träda i bakgrunden, något som även bör beaktas vid tillsättningen av de föreslagna lärarbefattningarna.

De av kommittén föreslagna och av kanslern tillstyrkta nya *professorerna i nationalekonomi* i Uppsala och i Lund har i enlighet med kanslerns förslag av utredningsmännen hänförts till de juridiska fakulteterna.

Med utgångspunkt i sina beräkningar av undervisningsbehovet i de samhällsvetenskapliga ämnena finner utredningsmännen, att vissa befattningar som *biträdande lärare* är erforderliga. Vid universitetet i Uppsala finnes för närvarande en biträdande lärare i *statistik*. Detsamma är förhållandet i Lund. Stockholms högskola disponerar över två befattningar som biträdande lärare i statistik, varav en inrättats från och med innevarande budgetår. Antalet studerande i statistik är väsentligt större vid högskolan än vid de andra lärosätena. Utredningsmännen föreslår, att vid vardera universitetet i Uppsala och Lund samt Stockholms högskola inrättas ytterligare en befattning som biträdande lärare i statistik. I *statskunskap* har nämnda lärosäten f. n. vardera en biträdande lärare. Utredningsmännen föreslår, att vart och ett av dessa lärosäten tilldelas ytterligare en biträdande lärare i ämnet. Även vid Göteborgs universitet bör enligt utredningsmännen inrättas en befattning som biträdande lärare i statskunskap. Utredningsmännen förordar vidare två befattningar som biträdande lärare i *företagsekonomi*, den ena i Uppsala och den andra i Lund. Dessa lärare skall svara för huvudparten av undervisningen i den halvterminkurs, som skall utgöra ett obligatoriskt inslag i de av utredningsmännen föreslagna grundläggande juridiska och samhällsvetenskapliga examina. För Stockholms högskolas del har motsvarande befattning — liksom den av kommittén föreslagna och av utredningsmännen tillstyrkta befattningen som biträdande lärare i nationalekonomi — hänförts till den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen. De av kommittén föreslagna och av kanslern tillstyrkta befattningarna som förste assistent i företagsekonomi — en i Uppsala och en i Lund — förordas även av utredningsmännen.

Utredningsmännen föreslår att för de humanistiska fakulteterna i Uppsala och Lund, filosofiska fakulteten i Göteborg samt humanistiska avdelningen i Stockholm anvisas *kursanslag* med de belopp och för de ändamål, som framgår av följande sammanställningar.

Humanistiska fakulteten i Uppsala

	Kronor
<i>Ändamål</i>	
Kompletteringskurs i matematik	2.400
Kurs i deskriptiv ekonomi	1.500
Kurser i bokföring	3.200
Särskilda lärare vid undervisningen i förvaltningskunskap inom ämnet statskunskap	3.200
Särskilda lärare för undervisningen i företagsekonomi	1.600
	11.900
Avgår nu utgående anslag för undervisning i företagsekonomi	2.400
<i>Ökning av kursanslaget</i>	9.500

Humanistiska fakulteten i Lund

<i>Ändamål</i>	Kronor
Kompletteringskurs i matematik	2.400
Kurs i deskriptiv ekonomi	1.500
Kurser i bokföring	3.200
Särskilda lärare vid undervisningen i förvaltningskunskap inom ämnet statskunskap	3.200
Särskilda lärare för undervisningen i företagsekonomi	1.600
	11.900
Avgår nu utgående anslag för undervisning i företagsekonomi	2.700
<i>Ökning av kursanslaget</i>	9.200

Filosofiska fakulteten i Göteborg

Kompletteringskurs i matematik	2.400
Kurs i deskriptiv ekonomi	1.500
Kurs i bokföring	1.600
Särskilda lärare vid undervisningen i förvaltningskunskap inom ämnet statskunskap	1.600
Undervisning och examination i företagsekonomi	7.500
Propedeutisk kurs i juridik	4.400
	19.000
Avgår nu utgående anslag för vissa av dessa ändamål	6.200
<i>Ökning av kursanslaget</i>	12.800

Humanistiska avdelningen i Stockholm

Kurs i deskriptiv ekonomi	1.500
Särskilda lärare vid undervisningen i förvaltningskunskap inom ämnet statskunskap	3.200
Undervisning och examination i företagsekonomi	15.000
	19.700
Avgår nu utgående anslag för undervisning i företagsekonomi	1.800
<i>Ökning av kursanslaget</i>	17.900

Härjämte föreslår utredningsmännen, att ett årligt belopp av 1 000 kronor ställes till universitetets i Göteborg förfogande för bestridande av reseersättningar åt lärare, som anlitas för den propedeutiska kursen i juridik m. m. och som är bosatta å annan ort.

Utredningsmännen tillstyrker vidare kommitténs, av kanslern biträdda förslag, att vartdera universitetet i Uppsala och Lund skall för ämnet företagsekonomi tilldelas dels ett engångsanslag av 15 000 kronor för anskaffning av viss utrustning och litteratur, dels ett årligt materielanslag av 10 000 kronor.

5. Departementschefen

Vid 1947 års riksdag fattades beslut om en allmän upprustning av undervisnings- och forskningsresurserna i de samhällsvetenskapliga ämnena. Efter förslag av universitetsmyndigheterna i de årliga anslagsäskandena har under tiden därefter inrättats åtskilliga lärarbefattningar vid de humanistiska

fakulteterna. Med hänsyn till det anförda anser jag mig i detta sammanhang böra föreslå en utbyggnad av fakulteternas lärarorganisation endast på sådana punkter, där en förstärkning påkallas av den föreslagna omläggningen av den samhällsvetenskapliga utbildningen.

Enligt de förslag jag förut framlagt skall företagsekonomi införas som universitetsämne. En halvterminskurs i företagsekonomi skall obligatoriskt ingå i studierna för juridisk-samhällsvetenskaplig och för filosofisk-samhällsvetenskaplig examen. Ämnet skall ägnas motsvarande tid vid studierna för juris kandidatexamen. Vidare torde man få räkna med att företagsekonomi med studier för två eller tre betyg kommer att bli ett av de vanligaste valfria ämnena i filosofisk-samhällsvetenskaplig examen och att företagsekonomi ofta kommer att medtagas som tillvalsämne i juridisk-samhällsvetenskaplig examen. Som tidigare framhållits har utredningsmännen förutsatt, att tillämpade studier enligt studieplanen för juris kandidatexamen skall kunna avse juridiskt ämne med anknytning till samhällsvetenskapligt ämne. Man kan här tänka sig en anknytning exempelvis mellan bolagsrätt och företagsekonomisk redovisning. Efter särskilt medgivande skall den juris studerande kunna ägna den sista terminen helt åt något av vissa samhällsvetenskapliga ämnen. Även i sådant fall kan det bli fråga om fördjupade företagsekonomiska studier.

Kommittén har föreslagit, att vid vartdera universitetet i Uppsala och Lund skall inrättas en *professur i företagsekonomi*. Såväl kanslern som utredningsmännen tillstyrker ifrågavarande förslag. Även för egen del har jag funnit mig böra biträda detta förslag och jag förordar således, att nämnda professorer inrättas.

Enligt föreliggande förslag skall — såsom förut nämnts — för undervisningen i företagsekonomi vid universitetet i Göteborg och vid Stockholms högskola anlitas lärarkrafter från handelshögskolorna. I Göteborg skall undervisningen i dess helhet anordnas med hjälp av lärare vid handelshögskolan därstädes. Vid Stockholms högskola skall undervisningen i den obligatoriska halvterminskursen till väsentlig del handhas av en biträdande lärare, knuten till den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen. I det föregående har jag vid behandlingen av de juridiska fakulteternas lärarorganisation föreslagit inrättandet av en dylik lärarbefattning. För den mera kvalificerade undervisningen i ämnet skall enligt vad som föreslagits anlitas lärare vid handelshögskolan i Stockholm.

Utredningsmännen har föreslagit, att vissa medel anvisas under vederbörande kursanslag till den undervisning i företagsekonomi för studerande vid Göteborgs universitet och Stockholms högskola, som skall handhas av lärare från handelshögskolorna. Vid min behandling i det följande av kursanslagen kommer jag att tillstyrka bl. a. nu avsedda medelsanvisningar.

Kommittén har betraktat anordningen att anlita lärare vid handelshög-

skolorna för undervisning i företagsekonomi vid universitetet i Göteborg och Stockholms högskola som ett provisorium och uppställt som mål inrättandet av professorer i ämnet vid samtliga akademiska lärosäten, där fullständig samhällsvetenskaplig utbildning skall meddelas. I anslutning härtill har kommittén föreslagit, att principbeslut skall fattas om inrättandet av en professur i ämnet vid Stockholms högskola vid tidpunkt, som senare skall bestämmas. För egen del anser jag mig icke kunna förorda, att något dylikt principbeslut fattas, innan erfarenhet vunnits beträffande den nu föreslagna anordningen att anlita lärare vid handelshögskolorna. Enligt min mening bör man till en senare tidpunkt skjuta avgörandet, huruvida ordinarie lärarbefattningar i företagsekonomi bör inrättas vid universitetet i Göteborg och Stockholms högskola eller man bör fortsätta på den inslagna vägen att samarbeta med handelshögskolorna på här avsedda område.

När företagsekonomi nu införes såsom ämne vid universiteten, kommer man vid ifrågavarande lärosäten att kunna utnyttja de i många avseenden banbrytande insatser inom den företagsekonomiska forskningen, som utförts vid handelshögskolorna. Ämnet företagsekonomi omfattar ett mycket vidsträckt område. Vid universiteten, där företagsekonomi kommer att ingå i examina av helt annan typ än handelshögskolornas civilekonomexamen, synes naturligt, att de företagsekonomiska studierna koncentreras till vissa huvuddelar av ämnet, medan andra betraktas som mera underordnade. I fråga om vilka områden av ämnet, som därvid bör tilläggas huvudvikten, har kommittén, kanslern och utredningsmännen uttalat delvis olika uppfattningar. Enligt min mening synes kostnads- och intäktsanalys samt finansiering med redovisning böra tillmätas större betydelse inom företagsökonomien såsom universitetsämne än frågor om varudistribution och företagens administration.

Till var och en av professorerna i företagsekonomi i Uppsala och Lund skall enligt föreliggande förslag knytas en befattning som *biträdande lärare* och en som *förste assistent*. Då jag funnit dessa hjälpkrafter erforderliga, tillstyrker jag inrättandet av ifrågavarande befattningar.

Vidare har föreslagits att följande *befattningar som biträdande lärare i statistik och statskunskap* skall inrättas i anslutning till omläggningen av utbildningen, nämligen vid humanistiska fakulteten i Uppsala en befattning i statistik och en i statskunskap, vid humanistiska fakulteten i Lund en befattning i statistik och en i statskunskap, vid filosofiska fakulteten i Göteborg en befattning i statskunskap samt vid humanistiska avdelningen i Stockholm en befattning i statistik och en i statskunskap. Enligt min mening är den föreslagna förstärkningen av lärarkrafterna motiverad icke blott av omläggningen av utbildningen utan även av den fortgående starka ökningen av antalet studerande, som läser dessa ämnen. Jag anser mig därför böra tillstyrka inrättande av ifrågavarande befattningar.

Enligt utredningsmännens beräkningar erfordras i samband med omläggningen av utbildningen vissa förstärkningar av de till förutnämnda fakulteter nu utgående kursanslagen. Då jag funnit mig böra godtaga de redovisade beräkningarna, tillstyrker jag, att kursanslagen till fakulteterna i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm i enlighet med utredningsmännens förslag ökas med respektive 9 500 kronor, 9 200 kronor, 12 800 kronor och 17 900 kronor.

Såsom utredningsmännen föreslagit torde vidare ett årligt belopp av 1 000 kronor böra ställas till Göteborgsfakultetens förfogande för bestridande av reseersättningar till lärare, som anlitas vid den propedeutiska kursen i juridik m. m. och som är bosatta å annan ort.

I samband med framläggandet av förslaget om inrättandet av professurer i företagsekonomi vid universiteten i Uppsala och Lund har föreslagits, att till vardera universitetets blivande företagsekonomiska institution skall utgå dels ett engångsanslag av 15 000 kronor för anskaffande av viss utrustning och litteratur dels en årlig medelsanvisning av 10 000 kronor till materiel m. m. För egen del finner jag erforderligt, att medel anvisas för här avsedda ändamål. Engångsanslaget till vardera institutionen synes mig emellertid kunna begränsas till 10 000 kronor. Vad beträffar den årliga medelsanvisningen till materiel m. m. anser jag mig icke böra taga ställning till beloppets storlek, då det enligt förslag i årets statsverksproposition i fortsättningen skall ankomma på kanslern att besluta om fördelningen på olika institutioner m. m. av de till universiteten anvisade årliga reservationsanslagen till materiel m. m. Vid den framtida avvägningen av dessa anslag synes hänsyn böra tagas till ifrågavarande nya institutioners behov av medel till materiel m. m.

Vad jag föreslagit i det föregående kan beräknas medföra en sammanlagd årlig kostnadsökning av i avrundat tal 320 000 kronor. Härtill kommer engångsanslag å tillhoppa 20 000 kronor.

VIII. Tidsschema för omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen

Såsom jag antytt i årets statsverksproposition förordar jag, att de nya studieordningarna för juris kandidatexamen, juridisk-samhällsvetenskaplig examen och filosofisk-samhällsvetenskaplig examen skall träda i tillämpning från och med läsåret 1958/59. Under nämnda läsår bör således anordnas den undervisning som avses förlagd till första studieåret i dessa examina, under det därpå följande läsåret den undervisning som avses förlagd till andra läsåret o. s. v. I samband med omläggningen torde böra vidtagas vissa övergångsanordningar.

Liksom de nya studieordningarna bör även de föreslagna personalförstärkningarna genomföras successivt. De särskilda lärartjänsterna bör inrättas från och med det budgetår, då de erfordras för undervisningens anordnande i enlighet med de nya studieordningarna. Dock bör viss tjänst inrättas tidigare, om den är erforderlig med hänsyn till det omedelbara behovet av förstärkning av lärarorganisationen. Åtgärder har redan vidtagits i denna riktning. Som jag tidigare nämnt har två precepturer inrättats vid de juridiska fakulteterna från och med budgetåret 1956/57. I årets statsverksproposition har föreslagits inrättandet av ytterligare två precepturer. Innehavaren av professuren i statsrätt och förvaltningsrätt vid Stockholms högskola svarar f. n. för två examensämnen. Med hänsyn till det stora antalet lärjungar vid högskolans stats- och rättsvetenskapliga avdelning synes motiverat, att den föreslagna precepturen i offentlig rätt, särskilt socialvårdsrätt, inrättas redan från och med budgetåret 1958/59. I ämnet statskunskap har antalet studerande ökat avsevärt under de senare åren. Även de föreslagna nya befattningarna som biträdande lärare i detta ämne bör därför inrättas redan från och med nämnda budgetår.

Med utgångspunkt i vad jag anfört i det föregående föreslår jag, att personalorganisationen vid de olika fakulteterna successivt utbygges i enlighet med det tidsschema, som angives i efterföljande sammanställning. I denna har för överskådlighets skull även medtagits tjänster, som inrättats från och med budgetåret 1956/57 eller föreslagits skola inrättas från och med budgetåret 1957/58.

Tidsschema för personalorganisationens utbyggnad

	Budgetår					
	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
Uppsala universitet						
<i>Juridiska fakulteten</i>						
1 professor i allmän rättslära ..						1
2 preceptorer i civilrätt	1					1
1 preceptor i offentlig rätt					1	
1 preceptor i nationalekonomi ..			1			
2 förste assistenter			1			1
1 förste amanuens					1	
2 andre amanuenser			1	1		
1 kanslibiträde			1			
2 kontorsbiträden				1	1	
<i>Humanistiska fakulteten</i>						
1 professor i företagsekonomi..			1			
1 biträdande lärare i företags-			1			
ekonomi.			1			
1 biträdande lärare i statistik..			1			
1 biträdande lärare i statskun-			1			
skap			1			
1 förste assistent i företagseko-			1			
nomi			1			

	Budgetår					
	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
Lunds universitet						
<i>Juridiska fakulteten</i>						
1 professor i allmän rättslära ..						1
2 preceptorer i civilrätt		1				1
1 preceptor i offentlig rätt					1	
1 preceptor i nationalekonomi ..			1			
1 biträdande lärare i rättskunskap			1			
2 förste assistenter			1			1
1 förste amanuens					1	
2 andre amanuenser			1	1		
2 kontorsbiträden				1	1	
<i>Humanistiska fakulteten</i>						
1 professor i företagsekonomi ..			1			
1 biträdande lärare i företagsekonomi			1			
1 biträdande lärare i statistik ..			1			
1 biträdande lärare i statskunskap			1			
1 förste assistent i företagsekonomi			1			
Göteborgs universitet						
<i>Filosofiska fakulteten</i>						
1 biträdande lärare i statskunskap			1			
Stockholms högskola						
<i>Stats- och rättsvetenskapliga avdelningen</i>						
1 professor i allmän rättslära ..						1
1 professor i finansrätt med finansvetenskap					1	
3 preceptorer i civilrätt		1		1		1
1 preceptor i processrätt				1		
1 preceptor i offentlig rätt, särskilt socialvårdsrätt			1			
1 preceptor i straffrätt	1					
1 biträdande lärare i nationalekonomi			1			
1 biträdande lärare i företagsekonomi			1			
2 förste assistenter			1			1
1 andre assistent					1	
2 förste amanuenser			1	1		
2 andre amanuenser			1		1	
2 kanslibiträden			1		1	
2 kontorsbiträden				1		1
<i>Humanistiska avdelningen</i>						
1 biträdande lärare i statistik ..			1			
1 biträdande lärare i statskunskap			1			

De nya ordinarie lärartjänsterna bör kunna ledigförklaras vid sådan tidpunkt, att tillsättningsförfarandet kan vara avslutat vid ingången av det budgetår, då vederbörande tjänst skall inrättas enligt det föreslagna tids-schemat för personalorganisationens successiva utbyggnad. Därest riksdagen ej framställer någon erinran däremot, torde Kungl. Maj:t få medgiva att här avsedda tjänster må ledigförklaras i förväg i enlighet med vad jag nyss angivit.

Det torde böra ankomma på vederbörande fakultet att i sina årliga anslagsaskanden föreslå den ökning av kursanslaget inom den av mig förordade ramen, som fakulteten anser erforderlig för nästföljande budgetår för att undervisningen skall kunna anordnas enligt de nya studieordningarna. Detsamma bör gälla beträffande de förordade medelsanvisningarna till reseersättningar.

De föreslagna engångsanslagen bör ställas till förfogande budgetåret 1958/59.

Den sammanlagda årliga kostnadsökningen i anledning av utbildningsreformen kan, sedan denna helt genomförts, beräknas till i avrundat tal 1 220 000 kronor. Vidare erfordras engångsanslag å tillhoppa 80 000 kronor.

IX. Hemställan

Under åberopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. godkänna av mig föreslagna huvudsakliga grunder för omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen;

2. godkänna av mig föreslagna förändringar i personalorganisationen m. m. vid universiteten och Stockholms högskola, att successivt genomföras under loppet av fyra budgetår med början budgetåret 1958/59.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan, förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta Nilsson

Innehållsförteckning

	Sid.
I. Inledning	3
1. Gällande bestämmelser, föreliggande reformförslag m. m. ..	3
2. Departementschefen	7
II. Olika examenstyper m. m.	9
1. Kommittén	9
2. Yttranden	11
3. Universitetskanslern	18
4. Utredningsmännen	19
5. Departementschefen	23
III. Juris kandidatexamen	26
1. Kommittén	26
2. Yttranden	30
3. Universitetskanslern	35
4. Utredningsmännen	39
5. Departementschefen	41
IV. Juridisk-samhällsvetenskaplig examen	45
1. Kommittén	45
2. Yttranden	47
3. Universitetskanslern	49
4. Utredningsmännen	49
5. Departementschefen	55
V. Filosofisk-samhällsvetenskaplig examen	57
1. Kommittén	57
2. Yttranden	60
3. Universitetskanslern	62
4. Utredningsmännen	64
5. Departementschefen	67

	Sid.
VI. Lärarorganisationen vid de juridiska fakulteterna m. m.	69
1. Nuvarande lärarorganisation m. m.	69
2. Kommittén	70
3. Yttranden	75
4. Universitetskanslern	77
5. Utredningsmännen	81
6. Departementschefen	85
VII. Lärarorganisationen i vissa samhällsvetenskapliga ämnen	92
1. Kommittén	92
2. Yttranden	93
3. Universitetskanslern	94
4. Utredningsmännen	96
5. Departementschefen	98
VIII. Tidsschema för omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen	101
IX. Hemställan	104